

**TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**YENİ BASEL SERMAYE UZLAŞISI'NIN (BASEL II)
KOBİ KREDİLERİNE ETKİLERİ**

**KADİR BARUT
4713023**

**TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. ESRA ÖZTAMAN**

**İSTANBUL
2008**

**TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**YENİ BASEL SERMAYE UZLAŞISI'NIN (BASEL II)
KOBİ KREDİLERİNE ETKİLERİ**

**KADİR BARUT
4713023**

**TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. ESRA ÖZTAMAN**

**İSTANBUL
2008**

ÖZ

YENİ BASEL SERMAYE UZLAŞISI'NIN (BASEL II) KOBİ KREDİLERİNE ETKİLERİ

Kadir Barut
Temmuz, 2008

Yirminci yüzyılda, finans piyasalarında birbiri ardına ve etkileri uzun süren finansal krizler yaşanmıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda yaşanan finansal krizlerin, küreselleşmenin bir sonucu olarak, bulaşma etkisi ile dünya piyasalarına da kolayca yayılabildiği gözlemlenmiştir. Yapılan incelemeler, meydana gelen bu krizlerin büyük ölçüde risk yönetimindeki yetersizliklerden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Bu durum da, risk yönetimi konusunda uluslararası standartların oluşturulmasını ve denetim mekanizmalarının etkinliğinin artırılmasını gerekli kılmıştır. Bu amaçla, finansal sistem içerisinde yer alan bankalarda risk yönetim kalitesinin artırılmasının finansal piyasalarda da istikrarı sağlayacağı düşüncesiyle, bankacılık sektörüne yönelik olarak sermaye yeterliliği düzenlemeleri oluşturulmuştur. İlk olarak Basel I, ardından da bu düzenlemenin yetersizliklerini ortadan kaldırmak üzere daha üst standartlar getiren Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi yayımlanmıştır. Basel II'nin getirdiği risk odaklı yaklaşımla bankacılık sektörünün yanı sıra, KOBİ'leri de dolaylı olarak etkileyeceği beklenmektedir.

Bu çalışmada, Basel II Düzenlemesi kapsamındaki kriterlerin Türkiye'deki KOBİ'lerin kredilerine olası etkileri incelenmiş ve şirket derecelendirilmesine yönelik, İMKB'de işlem gören KOBİ nitelikli şirketlerin finansal verileri kullanılarak bir uygulama yapılmıştır.

KOBİ'ler Türkiye ekonomisi içerisinde önemli bir paya sahip olmalarına rağmen, büyük bir çoğunluğu aile işletmesi olarak - kurumsal yapıdan uzak bir şekilde, kayıt dışı faaliyet göstermekte ve mali tablolarının düzenlenmesinde şeffaflık ilkesi gözardı edilmektedir. KOBİ'lerin Türkiye'deki bu durumu göz önünde bulundurulduğunda, Basel II ile birlikte bu işletmelerin bankalardan kredi sağlamaları aşamasında çeşitli güçlüklerle karşılaşmaları kaçınılmazdır. Basel II'nin Türkiye'de de yürürlüğe gireceği dikkate alınırsa; kalan süreçte eksikliklerini ve zayıf yönlerini ortaya koyarak kendilerine bir eylem planı hazırlayabilen ve bu plan çerçevesinde Basel II'nin gereklerine uyum sağlayabilen KOBİ'ler diğer işletmelere göre rekabet avantajı sağlayacaklardır.

Anahtar Kelimeler: Basel II, KOBİ, Sermaye Yeterliliği, Derecelendirme, KOBİ Kredileri

ABSTRACT

EFFECTS OF NEW BASEL CAPITAL ACCORD (BASEL II) ON SMEs' CREDITS

Kadir Barut

July, 2008

In the twentieth century, there have been simultaneous financial crises in finance markets with long term effects. It is observed that, especially the financial crises experienced in 1990s have spread to world markets with spreading effect as a result of globalization. Studies made have shown that these crises were mostly a result of inefficiencies in risk management. This requires forming international standards in risk management and improvement in the efficiency of audition mechanisms. For this reason, thinking that improving risk management quality in the banks will contribute to stabilization in financial markets, capital adequacy regulations towards banking sector were formed. First, Basel I Capital Adequacy Regulation was published, and then Basel II Capital Adequacy Regulation followed this to eradicate the inadequacies of the first one. It is expected that the risk-focused approach of Basel II will indirectly effect SMEs (Small and Medium size Enterprise) besides banking sector.

In this study, the effects of criteria in scope of Basel II Regulation on credit of SMEs in Turkey were examined. An application about company rating, using financial ratios of some of ISE companies, has been carried out.

Although SMEs have an important share in Turkish economy, most of them continue their business unregistered, neglecting transparency principle in forming financial tables and as a family corporation – far away from having an institutional structure. When this situation of SMEs in Turkey are taken into consideration, it is unavoidable for these enterprises to encounter some problems in getting credit from banks with the declaration of Basel II. Considering that Basel II will come into force in Turkey, SMEs that can prepare an action plan exposing their insufficiencies and weak points, and adapt to necessities of Basel II will have competitive advantage against other companies.

Keywords: Basel II, SME, Capital Adequacy, Rating, SMEs' Credit

ÖNSÖZ

Bu çalışma süresince benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen eşim Neslihan'a, tezin hazırlanmasında bana büyük yardımları olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Esra Öztaman'a, Öğr. Gör. Dr. Arzu Özsözügün'e ile Araştırma Görevlisi Emre Akbaş'a, iş hayatında beraber çalıştığım büyüklerim Adnan R. Eyüboğlu ve Yıldız Büyükölmez'e ve kendilerinden yararlanma fırsatı bulduğum herkese teşekkürü borç bilirim. Ayrıca

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar.....	ix
ŞEKİLLER.....	x
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. TEMEL KAVRAMLAR ve BASEL UZLAŞILARI.....	3
2.1. Bankacılık ve Bankacılıkta Risk.....	3
2.1.1. Bankacılık	3
2.1.2. Bankacılıkta Risk	5
2.1.2.1. Piyasa Riski	5
2.1.2.2. Kredi Riski	6
2.1.2.3. Operasyonel Risk	6
2.2. Sermaye Yeterlilik Oranı	7
2.3. Kredi	8
2.3.1. Kredi Tanımı	8
2.3.2. Kredinin Unsurları	8
2.3.3. Kredi Çeşitleri	9
2.3.4. Kredinin İşlevleri	10
2.4. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ).....	11
2.4.1. KOBİ Tanımları	12
2.4.2. KOBİ'lerin Ülke Ekonomilerindeki Yeri	15
2.4.3. KOBİ'lerin Finansman Sorunları.....	17
2.4.3.1. Özkaynak Yetersizliği (Kaynak Sağlama)	18
2.4.3.2. Kaynak Maliyeti (Kredi Temininde Güçlükler).....	20
2.5. Basel Sermaye Uzlaşıları.....	21
2.5.1. Uluslararası Ödemeler Bankası ve Basel Komitesi	22
2.5.2. Basel Komitesi	22
2.5.3. Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel I)	23
2.5.4. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II).....	28

2.5.4.1. Basel II'nin Amacı ve Hedefleri.....	29
2.5.4.2. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı'nın Yapısal Blokları.....	29
2.5.4.2.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü	30
2.5.4.2.1.1. Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri	31
2.5.4.2.1.1.1. Standart Yaklaşımlar	32
2.5.4.2.1.1.1.1. Standart Yaklaşımlarda Kredi Risk Azaltım Teknikleri.....	39
2.5.4.2.1.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar	41
2.5.4.2.1.1.2.1. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlarda Kredi Riski Azaltım Teknikleri	44
2.5.4.2.1.2. Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği Hesaplama Yöntemleri	45
2.5.4.2.1.2.1. Temel Gösterge Yaklaşımı	46
2.5.4.2.1.2.2. Standart Yaklaşım	47
2.5.4.2.1.2.3. İçsel Ölçüm Yaklaşımı	49
2.5.4.2.2. İkinci Yapısal Blok: Sermaye Yeterliliğinin Denetim ve Gözetimi	50
2.5.4.2.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini	53
2.5.5. Türkiye'de Basel II'ye Yönelik Çalışmalar	55

3. YENİ BASEL SERMAYE UZLAŞISI'NDA KOBİ KREDİLERİ.....58

3.1. KOBİ Kredilerine İlişkin Basel II Kriterleri.....	58
3.1.1. Basel II'de Yer Alan Kredi Risk Ölçüm Yaklaşımları	58
3.1.2. Basel II KOBİ Tanımı ve Portföy Sınıflandırması	60
3.1.3. Sermaye Yükümlülükleri Açısından KOBİ Kredileri.....	62
3.1.3.1. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	62
3.1.3.2. Standart Yaklaşım	63
3.1.3.3. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar	63
3.1.4. Kredi Risk Azaltım Tekniklerinin Dikkate Alınması	65
3.2. Basel II Düzenlemesi Çerçevesinde KOBİ'lerin Yaşayabileceği Zorluklar ve Getirilen Öneriler	67
3.2.1. KOBİ'lerin Yaşayabileceği Zorluklar.....	68
3.2.1.1. Finansman Sorunları.....	68
3.2.1.2. Şeffaflık Sorunları	69
3.2.1.3. Riske Dayalı Kredi Fiyatlamasına ve Teminatlandırmaya İlişkin Sorunlar	70
3.2.2. KOBİ'lerce Yapılması Gerekenler ve Getirilen Öneriler	71
3.2.2.1. Muhasebe Kayıt Sisteminin Yenilenmesi ve Şeffaflığın Sağlanması.....	71
3.2.2.2. Derecelendirmeye Yönelik Hazırlıklı Olunması	73
3.2.2.3. Kredilendirmede Geçerli Teminatlar Konusunda Bilgi Sahibi	73
Olunması	73
3.2.2.4. Kurumsal Yönetim Kültürünün Benimsenmesi	74
3.2.2.5. Alternatif Finansman Tekniklerinin Kullanılması.....	75
3.2.2.6. Diğer Konular	79

4. ŞİRKET DERECELENDİRMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA.....	80
4.1. Uygulamanın Amacı.....	80
4.2. Uygulamanın Önemi.....	80
4.3. Uygulamada Kullanılan Veriler ve Araçlar	81
4.4. Uygulamanın Bulguları ve Yorumları	83
5. SONUÇ	96
KAYNAKÇA	101
EKLER	109
Ek 1: Farklı Ölçüm Yaklaşımları İçin Dikkate Alınabilecek Teminatlar	110
ÖZGEÇMİŞ	111

TABLÖLAR

Sayfa No

Tablo 1: Farklı Kurumların KOBİ Tanımları	14
Tablo 2: KOBİ Sınıflandırması	14
Tablo 3: Farklı Ülkelerde KOBİ'ler	15
Tablo 4: KOBİ Dağılımları.....	16
Tablo 5: Basel I'de Bilanço İçi Kalemler Uygulanan Risk Ağırlıkları	26
Tablo 6: Basel I'e Göre Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplanması	27
Tablo 7: Basel II'de Yer Alan Ölçüm Yöntemleri	31
Tablo 8: Ülke Hazine ve Merkez Bankalarından Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları	32
Tablo 9: Ülke Hazine ve Merkez Bankalarına İlişkin Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım Seçeneği	33
Tablo 10: Bankalardan Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları (1. Opsiyon).....	34
Tablo 11: Bankalardan Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları (2. Opsiyon).....	34
Tablo 12: Çok Taraflı Kalkınma ve Yatırım Bankalarına İlişkin Risk Ağırlıkları ...	35
Tablo 13: Kurumsal Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları	36
Tablo 14: Kredi Dönüşüm Faktörleri	39
Tablo 15: Standart Yaklaşımında Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları, Göstergeler ve β Katsayıları	49
Tablo 16: Standart Yaklaşımına Dayalı Kredi Risk Ağırlıkları Risk Ağırlığı	63
Tablo 17: Uygulamada Kullanılan Bağımsız Değişkenler	83
Tablo 18: Özdeğer ve Kanonik Korelasyon	84
Tablo 19: Wilks' Lambda ve Ki-kare Sonuçları	85
Tablo 20: Standartlaştırılmamış Kanonik Diskriminant Fonksiyonu Katsayıları	85
Tablo 21: Grup Merkezleri	86
Tablo 22: Sınıflandırma Sonuçları ^a	87
Tablo 23: Z Değerleri ve Gruplar	88
Tablo 24: Şirketlerin Atandıkları Gruba Ait Olma Olasılıkları.....	90
Tablo 25: Hiyerarşi Kümeleme Analizi Özeti ^{a, b}	91
Tablo 26: Hiyerarşik Kümeleme Analizi Dendrogramı	92
Tablo 27: Şirketlere Ait Derecelendirme Notları	94
Tablo 28: Özdeğer ve Kanonik Korelasyon	95
Tablo 29: Wilk Lambdası Test Sonuçları.....	95

ŞEKİLLER

Sayfa No

Şekil 1: Fon Transferi Çeşitleri.....	4
Şekil 2: AB KOBİ Tanımları	13
Şekil 3: Basel II'nin Temel Yapısı.....	30

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
A-IRB	: Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
BCBS	: Basel Bankacılık Denetim Komitesi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BIS	: Uluslararası Ödemeler Bankası
CAD	: Sermaye Yeterliliği Direktifi
EAD	: Temerrüt Olasılığına Maruz Değer
EI	: Yüklenim Göstergesi
EL	: Beklenen Zarar
E.T.	: Erişim Tarihi
İKK	: İhracat Kredi Kuruluşları
KDF	: Kredi Dönüşüm Faktörü
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
LGD	: Temerrüt Halinde Kayıp
LGE	: Oluşacak Kayıp
M	: Vade
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
PD	: Temerrüde Düşme Olasılığı
PE	: Kayıp Oluşma Olasılığı
QIS	: Sayısal Etki Çalışmaları
RMD	: Riske Maruz Değer
SA	: Standart Yaklaşım
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SSA	: Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım
SYO	: Sermaye Yeterliliği Oranı
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TSPAKB	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

1. GİRİŞ

Son yıllarda dünya finans sisteminde yaşanan önemli ekonomik istikrarsızlıklar ve bankacılık krizleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki finansal sektörlerin sağlıklı bir şekilde yeniden yapılandırılması gereğini ön plana çıkarmıştır. Özellikle 1980'li yıllarda başlayan ve 1990'lı yıllarda hız kazanan küreselleşme olgusu ile birlikte bir finansal piyasada yaşanan kriz, diğer piyasaları da etkiler duruma gelmiş, bu konuda uluslararası tarafsız bir düzenleyici kurulun gözetiminde dünya çapında kabul gören bazı standartların geliştirilmesi zorunluluk haline gelmiştir. Bu anlamda, uluslararası piyasalarda meydana gelen gelişmelerin bankacılık sektörünü daha hızlı etkilemesi ve bu sektörde yaşanan olumsuzlukların ekonominin tümünü etkileyecek güce sahip olması, söz konusu standartların bankacılık sektörüne odaklanmasına neden olmuştur.

Uluslararası bankacılık alanındaki en önemli düzenleyici kurum durumunda bulunan Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) ve onun bünyesinde kurulan Basel Komitesi'nin bankacılığın sermaye yeterliliği sorunu üzerine çalışmaları 1980'li yıllarda başlamış olup, halen sürdürülmektedir. Bu süreçte ilk olarak Basel I Düzenlemesi (1988) yayımlanmış, ardından bu düzenlemenin eksikliklerini gidermek amacıyla Basel II Düzenlemesi (2004) yayımlanmıştır.

2007 yılında G-10 ve AB ülkelerinde, 2009¹ yılında da Türkiye'de uygulamaya geçirilmesi planlanan Basel II'nin, getirdiği risk odaklı yaklaşımla bankacılık

¹ Bu çalışma, savunma tarihi için enstitüye teslim edildikten sonra, 25 Haziran 2008'de, BDDK, 2008/15 sayılı basın açıklaması ile Basel II kriterlerinin uygulanma tarihini ileri bir tarihe ertelediğini açıklamıştır. Açıklamada şöyle denmiştir: "Türk Bankacılık Sektörünün Basel-II'ye 01.01.2009 tarihinde geçişine yönelik Kurumumuzca yürütülen çalışmalar sonucunda önemli mesafeler kaydedilmiş olmakla beraber, son dönemde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan sebepleri ve etkileri derin ve belirsiz gelişmeler ışığında özellikle sekürütizasyon ve likidite riski açılarından Basel-II Uzlaşısı'nda eksiklikler tespit edilmiştir. Söz konusu eksikliklerin giderilmesi amacıyla ilgili dokümanlarda değişiklik çalışmalarının uluslararası düzeyde devam ettiği bilinmektedir. Bahsi geçen değişiklik çalışmaları yanında, uygulama sonuçları bu süreçte oldukça önemli olan Türk Ticaret Kanunu tasarısının henüz yasalaşmaması, finans ve reel sektör temsilcilerinin Basel-II'nin uygulanma zamanlamasına ilişkin görüşleri de dikkate alınarak bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın ileri bir tarihe ertelenmesi uygun görülmüştür."

sisteminin yanı sıra reel sektör işletmelerini ve özellikle de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler'i (KOBİ) etkilemesi beklenmektedir.

Basel II'nin Türkiye'deki KOBİ kredilerine etkilerinin incelendiği bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ilk olarak konu ile ilgili kavramlar etraflıca açıklanmış, daha sonra Basel I Düzenlemesi çerçevesinde 1988 Basel Düzenlemesi ve bu düzenlemenin güncelleştirildiği 1996 yılı dökümanı ele alınmış, ardından Basel I'e yöneltilen eleştiriler incelenerek yeni bir düzenleme ihtiyacı doğuran gelişmelere değinilmiştir. Birinci bölümün son kısmında ise; Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi olarak da adlandırılan Basel II Uzlaşısı'nın amaç, kapsam ve hedefleri ele alınmıştır. Ele alınan bu düzenlemenin üç yapısal bloğu kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve bu çerçevede Türkiye'de yürütülen çalışmalara da yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, KOBİ kredilerine ilişkin Basel II kriterlerine yer verilerek bu kriterlerin uygulamaya geçirilmesi halinde KOBİ'lerin yaşayabileceği zorluklar ortaya konulmuş ve bu kapsamda KOBİ'lere çeşitli öneriler getirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise, bir uyumla yapılmış ve bu uygulama ile KOBİ'lere derecelendirme notu tayin edebilmeyi mümkün kılan bir model geliştirilmiştir.

2. TEMEL KAVRAMLAR ve BASEL UZLAŞILARI

İlk bölümde, Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı'nın KOBİ kredilerine etkilerini ele alan çalışmanın daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve bir başlangıç oluşturmak amacıyla temel kavramlar ele alınmaktadır. Bunlar; kısaca, bankacılık, risk ve çeşitleri, kredi ve unsurları, sermaye yeterliliği, Basel Sermaye Uzlaşısı'nın özellikleri ve son olarak KOBİ'ler hakkında genel ve finansal bilgilerden oluşmaktadır.

2.1. Bankacılık ve Bankacılıkta Risk

Bu bölümde bankacılık sisteminin işleyişi ve ilgili aktörlerin kimler olduğu konusu ile bankacılıkta önemlilik arz eden risk ve risk türleri incelenmektedir.

2.1.1. Bankacılık

Bankalar, günümüz ekonomik hayatında çok önemli rolleri olan kurumlardır. Bu kurumların temel işlevi olan fon arzı ve fon talebini bir araya getirmesinin yanında, ticari hayatın fiilen devam etmesini sağlayan fonksiyonları da bulunmaktadır. Bu noktada bankanın temel işlevi olan fon sağlamanın açıklanması yerinde olacaktır.

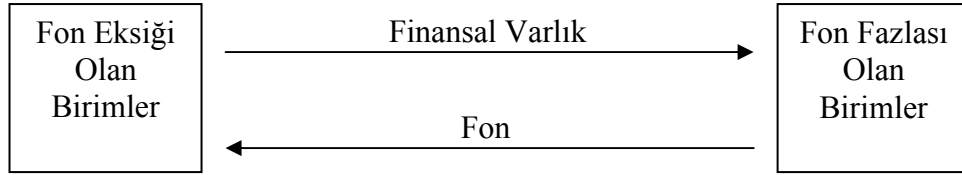
Bir ekonomide, tasarrufları harcadıklarından veya yaptığı yatırımlardan fazla olan ekonomik birimler bulunmaktadır. Yine bunun tam tersini ifade eden, harcamaları veya yapacağı yatırımlar için gerekli mali kaynağa sahip olmayan ekonomik birimler de vardır. Birinci kısım “fon fazlası olanlar” şeklinde isimlendirilirken, ikinciler “fon eksiği olanlar” şeklinde isimlendirilir. Aslında her iki grup da hanehalkı, işletmeler ve devletten oluşmaktadır. Bunların bazıları fon fazlasına sahipken, bazıları da fon eksikliği durumundadır.

Bu kişilerin birbirleri ile temas kurarak, ortak bir noktada fikir birliğine varmaları ve birinin diğerine, bir karşılık bekleyerek yada beklemeden borç vermesi imkansız olmasa da oldukça zordur. Çünkü, fon ihtiyacı olan yeterli fon bulamamış olabilir, kendi yatırım fikri fon sahibine rasyonel gelmeyebilir, ileride ödemelerde sorun yaşanabilir, işlemlerin hukuki prosedüre uygun yapılması fazladan maliyet doğurabilir vb. gibi. Diğer bir ifade ile, fon fazlası olanlarla fon eksiği olanların kendi kendilerine birbirleri ile bağlantı kurarak ekonomik hayata katkı

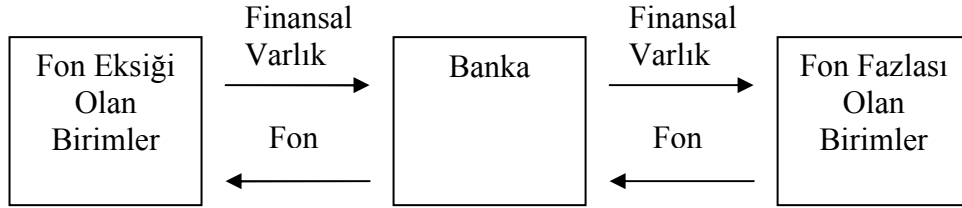
sağlayacaklarını düşünmek doğru olmayacaktır. Bu iki kesimi birleştirmek için her iki tarafın ve ekonomideki ilgili diğer aktörlerin güven ve onayını kazanmış kurumlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Hem para hem de sermaye piyasasındaki önemli kurumlardan olan bankalar, fon arz ve talebini bir araya getiren önemli bir sistemi oluşturmaktadır. Bu sistemde, bankaların fon fazlası ve fon eksiği olanları bir araya getirerek sağladıkları fon transferine dolaylı fon transferi denilir. Arada bankaların olmadığı durumlarda ise doğrudan fon transferinden söz edilebilir. Bu iki durum aşağıdaki gibi gösterilebilir (Brigham, Gapenski, 1994, 91):

Doğrudan Fon Transferi

Dolaylı Fon Transferi

Şekil 1: Fon Transferi Çeşitleri

Fonun el değiştirmesi karşılığında fon sahibi verdiği fona karşılık bir finansal varlığa sahip olur. Bu varlık, fon sahibinin hakkını ifade eder ve genellikle fonu alanın çıkardığı bir takım belgelerden oluşmaktadır.

Bankaların bu şekilde aracılık etmesi ile finansal piyasalarda herkesin güvendiği bir fon değişim sistemi çalışmış olmaktadır.

2.1.2. Bankacılıkta Risk

Önceki alt başlıkta ifade edildiği gibi, bankalar fon toplarlar ve bu fonları ihtiyaç duyanlara aktarırlar. Ancak bu aktarma karşılığında belli bir getiri beklemektedirler. Bu getiri, asıl fon sahibinin ve bankanın kazancını oluşturmaktadır. Pratikte buna kısaca faiz denmektedir. Başka bir deyişle, banka fonu belli bir faiz karşılığı kullandırmaktadır.

Bankalar, kullandığı parayı planlanan zamanda, planlanan şekilde ve miktarda geri alıp asıl fon sahibine ödeme konusunda çeşitli risklere maruz kalmaktadır. Çünkü paranın faizi ile beraber geriye ödenmesi belli bir süreye bağlıdır. Söz konusu riskler, faiz riski, kredi riski, operasyonel risk, piyasa riski ve likidite riski çeşitli isimlere sahiptir. Bu çalışma Basel II ile ilgili olduğu için, Basel II kriterlerine göre sermaye yeterliliğini hesaplamada kullanılan piyasa riski, kredi riski ve operasyonel riskin açıklanması yerinde olacaktır¹.

2.1.2.1. Piyasa Riski

Piyasa riski ekonomide kredileri etkileyen faktörlerdeki değişiklikler sonucu kredinin ödenmemesi durumunu ifade eder. Bu tür risk; faiz riski, kur riski ve ülke riski olarak incelenebilir.

Faiz riski, faiz oranlarındaki değişimlerden kaynaklanan risktir. Bankalar faiz oranlarındaki değişimleri tahmin etmeye çalışarak bu riskten korunmaya çalışırlar.

Kur riski daha çok uluslar arası çalışan bankaları etkileyebilecek bir risktir. Fakat, sermaye hareketlerinin oldukça hızlı olduğu günümüz piyasalarında kur riskinin iyi bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Kur riski; gelecekteki nakit akışlarını etkileyebilir, yerli ve yabancı para dengesini bozabilir ve muhasebeleştirmede farklara yol açabilir.

Ülke riski, hükümetlerin ekonomik ve politik konulardaki tutumlarından kaynaklanır. Bu tutum bankaların sermaye maliyetlerine ve dolayısı ile karlılıklarına etki eder.

¹ Sermaye Yeterliliği = Özkaynak/(Piyasa Riski + Kredi Riski + Operasyonel Risk). Bu oran 0,08'e eşit veya büyük olmalıdır.

2.1.2.2. Kredi Riski

Kredi riski, borçlunun taahhüt ettiği yükümlülükleri yerine getirmeme ihtimalini ifade eder. Tüm bankaların karşı karşıya olduğu bu risk türü Basel II prensiplerinde de geniş biçimde ele alınmıştır. Bu prensipler, kredi riskinin kontrol edilmesini ve gereken öz kaynağın ayrılmasını amaçlamaktadır.

Kredi riskinin yönetilmesi hem tek tek hem de bir bütün olarak kredilerin yönetilmesi ile mümkün olur. Yine benzer biçimde, belli bir sektörün kullandığı krediler de izlenebilir. Ayrıca kredi riski diğer risklerle ilişkilendirilerek yönetilmelidir. Kredi riski yönetiminde kurumda kredi kültürünün yerleşmiş olması, onay süreci oluşturulması, performans ölçümleri ve kontrol mekanizmaları önem taşımaktadır.

Her ne kadar kredi riski bankaların kullandırmış olduğu kredilerden oluşuyor olsa da bankaların kefaletleri, bankalar arası işlemler, yabancı para işlemleri ve finansal varlıklar da kredi riskini etkileyebilmektedir (BSBC, 1999, 4).

2.1.2.3. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, yetersiz veya başarısız dahili süreçler, insanlar ve sistemlerden veya harici olaylardan kaynaklanan kayıp riski olarak tanımlanır. Bu tanım, hukuki riski de içerir, fakat stratejik riski ve isim ve ün riskini içermez (BCBS, 2004, 137).

Özellikle teknolojinin gelişmesi ile karmaşıklaşan yönetim sistemlerinin kontrolü ve isteyerek yada istem dışı yapılan yanlış davranışlar operasyonel risk yönetimine önem kazandırmıştır. Ayrıca Basel I’de yer almayan bu konu Basel II’de sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına dahil edilmiştir.

Diğer iki risk türü gibi kolaylıkla sayısallaştırılamayan operasyonel risk bir çok nedenden kaynaklanabileceği için, Basel II’de bu riskin ölçülmesine yönelik çeşitli yöntemler sunulmaktadır. Bunlar, başlıklar halinde Temel Gösterge Yaklaşımı, Standartlaştırılmış Yaklaşım ve Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları olarak isimlendirilir. Temel Gösterge Yaklaşımı, küçük ve ulusal ölçekteki bankalara en uygun basit bir

yöntemdir. Diğer iki yöntem ise daha büyük ve uluslar arası bankalar tarafından kullanılmaya uygundur. (Akbaş, 9)

Operasyonel riskin diğer risklerden daha önce var olan temel bir risk olduğu da belirtilebilir. Çünkü kredi riski yada piyasa riski bir faaliyetle ilgili olmasına rağmen operasyonel risk herhangi bir faaliyet olmasa bile vardır (Mazıbaşı, 2005, 10).

2.2. Sermaye Yeterlilik Oranı

Sermaye yeterlilik oranı, bankaların mevcut riskleri karşılığında bulundurmak zorunda oldukları asgari sermaye miktarını ifade eden orandır. Bu oran ülkemiz bankaları için mevcut kullanım şekli ile basitçe şu şekildedir (Teker ve diğ, 2005, 45):

$$SYO = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}} \geq \%8$$

Oranın en az %8 olması gerekmektedir. Bir diğer ifade ile, banka, kullandığı her 100 lira kredi için asgari 8 lira sermaye bulundurmalıdır.

Söz konusu rasyo, Basel II standartları çerçevesinde değişikliğe uğramıştır. Kredi riskinin hesaplanması büyük ölçüde değiştirilmiş ve yeni bir risk türü olarak “operasyonel risk” de paydaya eklenmiştir. Payda büyümesine rağmen %8’lik oranda değişiklik olmamıştır. Böylece yeni sermaye yeterlilik oranı formülü şu şekli almıştır:

$$SYO = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}} \geq \%8$$

Sonuçta, sermaye yeterlilik oranı bankaların sadece kredi riskinden değil aynı zamanda piyasa riskinden ve operasyonel risklerden de korunmasını sağlayacak asgari özkaynak miktarını belirleyerek, bankaların piyasa değişmelerine karşı daha etkili olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak her bankanın farklı müşteri portföyleri olduğu için, her banka müşteri risklerine, müşterilerin bulunduğu sektörlere vb. faktörlere göre daha yüksek bir sermaye yeterlilik oranı belirleyebilir.

2.3. Kredi

Çalışmanın konusu gereği kredi ifadesinin açıklanması gerekmektedir. Her ne kadar bu ifade günlük dilde de kullanılıyor olsa ve ticari olarak da anlamlar içerse de bankacılık açısından kredi tanımı, kredinin çeşitleri, unsurları ve fonksiyonları aşağıda incelenecektir.

2.3.1. Kredi Tanımı

Bankacılık terimi olarak kredi, bir süre sonra geri ödenmesi şartı ile kişi veya kurumların faaliyetlerini icra etmeleri için, bankaların ödünç para yada müşterisi lehine garanti vermeleri olarak tanımlanabilir (Özen, 1998, 6).

Bankalar Yasası açısından ise kredi; Bankaların, özvarlıklarının yanı sıra, topladıkları vadeli ve vadesiz Türk Lirası yada döviz mevduat ile banka dışında temin ettikleri fonları, yasal sınırlar içinde ve banka içi mevzuatı çerçevesinde ihtiyaç sahiplerine belirli bir süre sonra geri alınması kaydı ile borç olarak vermesi ya da borç anlamında olmamakla birlikte, birbirleriyle taraflardan birinin taahhüdünün ve/veya bu taahhütten doğacak borçlarının garanti edilmesi işlemidir.

2.3.2. Kredinin Unsurları

Kredi tanımlarından yola çıkarak, bir kredide var olan unsurların, zaman, risk, güven ve getiri olduğu söylenebilir. Bu unsurları kısaca açıklamak yerinde olacaktır.

Kredi, bir anlamda bir taahhüdün belli bir zaman sonra yerine getirilmesidir. Dolayısıyla zaman kavramı çok önemlidir. Çünkü, zaman uzadıkça belirsizlik artacağından risk de artmaktadır. Bu da kredinin maliyetini etkilemektedir.

Her kredinin vadesinde geri ödenmeme ihtimali bulunmaktadır. Bankalar bu durumla karşılaşmamak için bir çok yöntem kullanarak krediyi ödeyebilecek müşterileri seçmeye çalışırlar. Ancak her kredi mutlaka bünyesinde risk taşımaktadır. Bu risk kredinin ana parası ile o krediden bankanın alacağı faiz gibi gelirleri de kapsamaktadır.

Güven, kredi veren ve alan taraflar arasında mutlaka olan bir unsurdur. Taraflar arasındaki güven birbirlerini tanımaları ile oluşur. Güven, zamanla olacağı gibi, nicel verilerin incelenmesi veya üçüncü taraflardan sağlanan bilgi ile de oluşabilir. Fakat güven kredide var olan risk unsurunu ortadan kaldırmaz.

Son kredi unsuru olan getiri, vade sonunda kredini anaparasının yanında elde edilen fazlalığı ifade eder. Bu fazlalık, kredi verenin katlandığı risk ve süre sonucu elde ettiği değerdir.

2.3.3. Kredi Çeşitleri

Krediler, çeşitleri itibariyle bir çok alt kategoriye ayrılabilir. Çünkü bir kredi işleminin hem kendine has hem de genel özellikleri bulunmaktadır.

Nitelikleri açısından krediler; nakdi ve gayri nakdi olarak ikiye ayrılır. Nakdi kredilerde kredi miktarı özel yada tüzel kişiye nakit olarak verilir. Kredi miktarının kredi kullanan adına, banka tarafından üçüncü bir kişiye nakit olarak ödenmesi de bir nakdi kredidir. Gayri nakdi krediler ise, bankanın müşterisi için belli şartları olan yada olmayan taahhüt ve garantilerde bulunması, kefil olması şeklindedir. Bunun en açık örneği ise teminat mektuplarıdır.

Krediler vadeleri yönünden ele alındığında kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere üç kısma ayrılır. Kısa vadeli krediler vadeleri bir yıldan az olan kredilerdir. Bunlar genelde işletme sermayesinin finansmanı için kullanılır. Orta vadeli krediler vadeleri bir ile beş yıl arasında olan kredilerdir. Yatırımların yada işletme sermayesinin finansmanında tercih edilir. Uzun vadeli krediler ise vadeleri beş yoldan daha uzun olan kredilerdir. Bunlar yatırımların finansmanında kullanılır.

Krediler kullandırıldıkları para cinsine göre de sınıflandırılabilir. Her ne kadar ülkemizin para cinsi Türk Lirası olsa da diğer para cinslerinde de kredi verilebilir. Özellikler geliri yabancı para cinsinden olan kişilerin kur riskinden kaçınmak amacıyla yabancı para cinsinden kredi kullanması gayet mantıklıdır. Buna binaen kredileri yabancı para cinsinden krediler ve yerli para cinsinden krediler olarak ikiye

ayırmak mümkündür. Ayrıca yaygın kullanılan Dolar ve Euro gibi yabancı para kredileri şeklinde de ayırım yapılabilir.

Bir kredi için alınan teminatlar da kredinin sınıflandırılmasında kullanılabilir. Bazı durumlarda kredi için teminat alınmaya gerek olmaz. Teminat olarak sadece kefalet alınan krediler de bulunmaktadır. Böylece, krediler teminatlı ve teminatsız krediler olarak ikiye ayrılır. Teminatsız kredilerde kredi kullananın imzası alınırken teminatlı kredilerde kıymetli evrak, ipotek, nakit gibi seçenekler bulunmaktadır.

Banka kredilerinde, banka şubelerinin kullandıracağı kredilerde belli limitler bulunmaktadır. Bu limit, bankanın piyasadaki konumuna, şubenin bulunduğu bölgeye ve şubenin geçmişi gibi çeşitli kriterlere göre farklılık gösterebilir. Bu anlamda kredileri şube yetkisinde krediler ve otorize krediler olarak ayırmak mümkündür. Şube yetkisindeki krediler şubelerdeki komitelerce karara bağlanırken, otorize krediler, bankaların genel müdürlüklerinde oluşturulmuş kredi komitelerinde karara bağlanır.

Krediler kullananlara göre de kurumsal ve bireysel krediler olarak ikiye ayrılır. Kurumsal krediler tüzel kişilerim yada işletmelere kullandırılan kredilerken, bireysel krediler şahıslara kullandırılır. Kurumsal krediler işletmelerin ticari faaliyetlerinin sürdürülmesi için verilir. Bireysel krediler ise; başta konut, araç ve ihtiyaç kredileri olmak üzere bireylerin gereksinimlerini karşılamayı amaçlar.

Son olarak, krediler kaynaklarına göre ikiye ayrılabilir. Birincisi kredini kaynağı bankanın kendi iken ikincisi kredi kaynağının banka dışı olmasıdır. Birinci tip kredilerde bankanın sermayesi kullanılırken, banka dışı kaynak olarak Eximbank, Dünya Bankası gibi kaynaklar kullanılır.

2.3.4. Kredinin İşlevleri

Bankların asıl işlevi olan fon fazlası olanlarla fon eksiği olanları bir araya getirmek, kredi verme ile fiilen uygulanmış olur. Buna göre kredi ekonomide atıl bekleyen fonların ekonomik hayat kazandırılması anlamına gelmektedir. Atıl fonların

ekonomiye kazandırılması, yatırım düşüncelerinin gerçekleşmesi ve bunun sonucu olarak tarafların kazanç elde etmesini beraberinde getirir.

Kredinin diğer işlevi borç vermeden doğan belirsizliği büyük ölçüde ortadan kaldırmasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken belirsizliğin ve riskin hala var olduğu ancak bunun karşısında gerekli önlemlerin alınmış olmasıdır. Riskin bu şekilde azaltılmasının sonucu banka ve fon sahibi getiriye paylaşmaktadır.

2.4. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)

Konumuzu ilgilendiren en önemli temel kavramlardan biri şüphesiz “KOBİ” ifadesidir. Bu alt bölümde KOBİ tanımları, KOBİ’lerin ekonomideki yerleri ve finansman sorunları, ele alınacaktır.

Günümüz ekonomilerinde büyük ölçekli üretim yapan işletmelerin yanında, küçük ölçeklerde çalışan, büyük işletmelere girdi sağlayan işletmeler de bulunmaktadır. Oldukça hızlı hareket eden, esnek yapıya sahip bu işletmeler zaman ilerledikçe daha önem kazanmaya başlamıştır. Çünkü, bu işletmeler toplumsal bütünleşmeye ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlarken, istihdam artışına da ciddi katkılar yapmaktadır. Bunların farkında olan ülkeler KOBİ’lere ilişkin bir takım düzenlemeler yapmışlardır. Özellikle OECD ve AB küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin gelişmesi için çaba sarf etmektedir (Basel II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu, 2006, 18).

Ülkemizde de uluslararası kurumların dokümanları ve sözleşmeleri kabul edilerek aynı politikalar benimsenmiştir. Özellikle 1990 yılında kurulan ve Sanayi Bakanlığı’na bağlı çalışan KOSGEB Başkanlığı somut bir adımdır. Ancak bankacılık sektörünün uluslararası standartlara zamanında ulaşamaması ve uluslararası entegrasyonu sağlayamaması başta KOBİ’ler olmak üzere reel sektörü olumsuz etkilemiştir (Basel II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu, 2006, 18).

2000’li hemen başında yaşanan ekonomik krizler sonrasında alınan tedbirler ve uygulanan politikalar sayesinde genel ekonomik gelişmeye paralel KOBİ kredilerinde de artış olmuştur.

2.4.1. KOBİ Tanımları

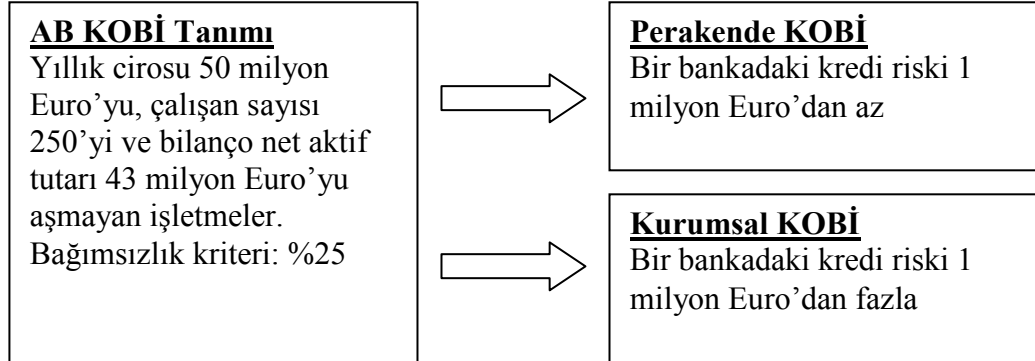
Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme tanımının ne olduğu yada ne olması gerektiği konusunda ortak bir nokta bulunmamaktadır. Zira, ülkeler arası, hatta aynı ülkede farklı sektörlerdeki farklılıklar da olduğu düşünüldüğünde sabit bir KOBİ tanımının olmamasının doğru olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada Basel II Standartlarına göre KOBİ tanımına ağırlık verilmesine rağmen farklı ülkelerin ve ülkemizdeki farklı kurumların ne gibi tanımlamalar yaptıklarını da ele almak yerinde olacaktır.

Avrupa Birliği'nde, AB Komisyonu'nun 1996 yılında tavsiye niteliği taşıyan kararında küçük işletmeler çalışan sayısı 100'den az, yıllık cirosu 7 milyon EURO'ya ulaşmayan ve bilanço toplamı da 5 milyon EURO'dan küçük olan işletmeler şeklinde tanımlanmaktadır. Orta büyüklükte işletme tanımı ise 100-200 arası çalışan sayısı, 7-40 milyon EURO ciro ve bilanço toplamı 5-27 milyon EURO olan işletmeler şeklindedir (Akgemci, 2001, 9).

1 Ocak 2005 tarihinden itibaren AB KOBİ tanımı ise işçi sayısı ve bilanço büyüklüğünün yanı sıra “bağımsızlık derecesi” adında yeni bir kriteri de içermektedir. Buna göre, 250'den az işçi çalıştıran, yıllık cirosu 50 milyon EURO'yu geçmeyen veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net aktif değeri ile 43 milyon EURO'yu geçmeyen ve bağımsızlık kriterlerine uygun olan işletmeler KOBİ olarak tanımlanmaktadır. Bağımsızlık kriteri olarak, şirketin sermayesinin yada hisse senetlerinin %25 yada daha fazlası bir işletme tarafından üstlenilmemiş olan veya sermayesi küçük ve orta büyüklükte işletme tanımı dışında yer alan işletmelerden meydana gelmemiş olması kastedilmektedir (Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, 2006, 19).

Avrupa Birliği KOBİ tanımının Perakende ve Kurumsal KOBİ olmak üzer iki alt tanımı daha bulunmaktadır. Bunlar kredi riski hesaplamada dikkate alınacak tanımlardır. Bir bankadaki kredi riski 1 milyon EURO'dan az olan KOBİ'ler perakende KOBİ olarak isimlendirilirken, riski 1 milyondan fazla olanlar kurumsal KOBİ olarak isimlendirilir. Bu ayırım aşağıdaki şekilde de görülmektedir.

Şekil 2: AB KOBİ Tanımları

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise resmi bir KOBİ tanımı bulunmamaktadır. Küçük İşletme Kanunu'nda sahipliği ve yönetimi bağımsız olan, faaliyet gösterdiği alanda hakimiyet gücü bulunmayan işletmeler küçük işletme olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Küçük İşletme Teşkilatı (Small Business Administration, SBA) satış tutarı ve işçi sayısına göre KOBİ tanımı yapmaktadır. Ancak genel ifade sektöre göre değişse de 500'den az işçi çalıştıran şirketler küçük işletme olarak tanımlanır (US SBA, 2006, 1).

Ülkemizde KOBİ tanımının ne olduğuna bakıldığında bir çok farklı tanım ortaya çıkmaktadır. Bu tanımlarda; sektör, çalışan sayısı, yatırım tutarı ve sermayenin büyük ölçekli işletmelere ait olmaması gibi kriterler kullanılmaktadır. Bu tanımlamalar şu şekilde gösterilebilir (Yüksel, 2005, 7):

Tablo 1: Farklı Kurumların KOBİ Tanımları

Kurum	Sektör	Çalışan Sayısı	Sabit Yatırım Tutarı	Grup İlişkisi
KOSGEB	İmalat Sanayi	=< 150		
Halk Bankası	İmalat Sanayi	=< 250	< 1.500.000 YTL	
Eximbank	İmalat Sanayi	=< 20	< 2.000.000 \$	
Hazine Müsteşarlığı	İmalat Sanayi Tarım, Turizm, Sağlık, Eğitim, Madencilik, Yazılım Geliş.	=< 250	< 950.000 YTL	< %25
Dış Ticaret Müsteşarlığı	İmalat Sanayi	=< 200	< 2.000.000 \$	
Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)		< 100		
Devlet Planlama Teşkilatı (DTP)		< 100		
Kredi Garanti Fonu		< 250		

Yüksel, 2005, 7

Bu kadar farklı tanımın yanı sıra 2005 yılında yayımlanan 5331 sayılı kanundaki maddeye istinaden yine 2005 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nca çıkarılan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmelik” de mevcuttur. Bu yönetmeliğin bir ortak nokta bulmaya çalıştığı da söylenebilir. Çünkü KOBİ’lere destek sağlayan kuruluşlar bu yönetmelikteki sınırları aşmayarak kendi sektör ve büyüklüklerini belirleyeceklerdir.

Anılan yönetmelik, KOBİ’lerin sınıflandırılması ve işletme türlerinin belirlenmesi (bağlı işletme, ortak işletme ve bağımsız işletme) gibi konuları da açıklamaktadır. Buna göre KOBİ’ler aşağıdaki tablodaki gibi sınıflandırılmaktadır:

Tablo 2: KOBİ Sınıflandırması

İşletme Tipi	Çalışan Sayısı	Net Satış Hasılatı ve/veya Mali Bilançosu
Mikro İşletme	< 10	< 1 Milyon YTL
Küçük İşleme	< 50	< 5 Milyon YTL
Orta Büyüklükteki İşletme	< 250	< 25 Milyon YTL

2.4.2. KOBİ'lerin Ülke Ekonomilerindeki Yeri

KOBİ'ler hem ülkemiz hem de diğer ülkeler için oldukça önemli rollere sahiptir. Özellikle, istihdam ve katma değer yaratma konusunda yüksek oranlara sahiptirler. Ancak ülkemiz için ihracat ve banka kredileri içinde KOBİ'lerin oranlarını yeterli olduğu söylenemez. Bazı seçilmiş ülkelerde KOBİ'lere ilişkin sayısal veriler şu şekildedir (Akdiş ve Bayrak, 2000, 18).

Tablo 3: Farklı Ülkelerde KOBİ'ler

Ülkeler	Tüm İşletmeler İçindeki Yeri	Toplam İstihdamdaki Yeri	Toplam Yatırımlar İçindeki Yeri	Katma Değer İçindeki Yeri	Toplam İhracat İçindeki Yeri
ABD	97.2	58	38	43	32
Almanya	99	64	44	49	31
Japonya	99.4	81.4	40	52	38
İngiltere	96	36	29.5	25	22
Fransa	99	67	45	54	26
İtalya	98	83	52	47	-
Hollanda	98	57	45	32	38
Hindistan	98.6	63	27.8	50	40
G.Kore	98.8	59	35	35	20
Tayland	98	64	-	47	50
Singapur	97	44	27	43	10
Türkiye	99.2	53	26.5	38	8

Akdiş, Bayrak, 2000, 18

Tabloya göre KOBİ'ler her ülkede tüm işletmelerin %97'sinden daha fazlasını teşkil etmektedir. İstihdam açısından da, İngiltere ve Singapur hariç, toplam istihdamın yarısından fazlası KOBİ'lerce oluşturulmaktadır. Yatırım ve katma değer açısından bakıldığında da KOBİ'lerin yatırımlara ve ekonominin tamamına nispeten iyi durumda olduğu görülmektedir. Ancak ihracat oranlarında ülkelere göre farklılıklar bulunmaktadır.

Tüm işletmelerin genel dağılımına bakıldığında, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 2002 yılı verilerine göre iş yeri büyüklükleri dağılımı şu şekildedir (Yüksel, 2005, 7):

Tablo 4: KOBİ Dağılımları

	Çalışan Sayısı	Dağılım (%)
KOBİ	1-250	99,89
Mikro	1-9	96,32
Küçük	10-49	3,09
Orta	50-99	0,30
Orta	100-150	0,10
Orta	151-250	0,08
Büyük	251+	0,11

Yüksel, 2005, 7

İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından yapılan bir araştırmada ülkemizdeki en büyük bin firmanın 440'ının cirosu 50 milyon EURO'nun üzerindedir. Yine Merkez Bankası'nın yaptığı bir araştırmaya göre, 7,507 işletmenin 702'si 40 milyon EURO üzerinde ciroya sahiptir. Bu oransal olarak %9,35'e denk gelmektedir. Halka açık şirketlerin de %40'ı KOBİ ölçeğindedir (Aras, 2007, 4).

KOBİ'lerin ekonomideki niceliksel yerinden sonra, ekonomiye sağladıkları faydaları da sıralanarak bir bütün halinde gösterilebilir (Oktay, Güney, 2002, 2).

- İstihdam sağlamaları
- Esnek yapıları sayesinde yeniliklere hızlı uyum sağlamaları
- Yüksek sermaye gereksini olmadığı için girişimciliği teşvik etmeleri
- Farklı ürünler üretebilmeleri
- Büyük işletmelere ara malı temin etmeleri

2.4.3. KOBİ'lerin Finansman Sorunları

Günümüzde başta finansal sorunlar olmak üzere yaşadıkları diğer sorunlar, KOBİ'lerin daha az verimli olmalarına yol açmaktadır. Bu sorunlar incelendiğinde, bu kesimin öncelikle sosyal, ekonomik ve siyasi koşullar ile rekabet, teknolojik değişim, bölgesel farklılıklar gibi faktörlere bağlı olarak kendi kontrolleri dışında oluşan şartlardan fazlasıyla etkilendiklerini görmek mümkündür. Sorunların bir kısmı ise işletmelerin kendi özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunlar, yönetim sorunları, üretim ve hammadde sorunları, personel ve eğitim sorunları, teknoloji sorunları, pazarlama sorunları ve finansman sorunlarıdır (Yörük, 2001, 47-48). Sayılan tüm bu sorunların temeline inildiğinde ise; sorunların asıl kaynağının finansman yetersizlikleri olduğu görülmektedir.

Türkiye'de yapılan çalışmaların büyük çoğunda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin sorunları arasında finansal sorunlar birinci sırayı almaktadır (TBB, 2006, 25). Finansman konusundaki sorunların neler olduğu incelendiğinde ise; ilk sırayı işletme sermayesi ihtiyacının hızla artması, ikinci sırayı kredi maliyetlerinin artması, üçüncü sırayı alacakların zamanında tahsil edilememesi, dördüncü sırayı kredi temininde yaşanan güçlükler almaktadır (Karabıçak, Altuntepe, 2001, 286). Diğer finansman sorunları ise; özkaynak yetersizliği, teşviklerden yararlanamama, ekonomi politikalarının ve enflasyonun işletmeler üzerindeki etkisi, sermaye piyasalarından yararlanma olanaklarının kısıtlı olması şeklinde sıralanmaktadır.

Söz konusu finansman sorunlarının temelini, çeşitli nedenlerle yeterli fon sağlayamama ve fonların maliyetinin KOBİ'ler üzerine getireceği yük yani kaynak maliyeti oluşturmaktadır (Aras, 2001, 60). Dolayısıyla, işletmelerin kuruluş (yatırım) aşamasından itibaren tüm faaliyetlerini etkileyen finansman sorunlarını bu iki başlık altında incelemek mümkündür.

2.4.3.1. Özkaynak Yetersizliği (Kaynak Sağlama)

KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını, kuruluş aşamasında gereksinim duyulan girişim sermayesi ile işletme faaliyetlerinin sürdürülmesi esnasında gerekli olan çalışma sermayesi oluşturmaktadır.

İşletmelerin kuruluş aşamasından itibaren başlayan ve tüm faaliyetleri süresince ortaya çıkan finansman sorunlarının çözümünde iki alternatif mevcuttur. Bunlardan birincisi, işletmenin kendi kaynakları ile yani özkaynaklarıyla finansman, ikincisi ise; bankacılık sektörüne borçlanma yani kredi yoluyla finansmandır.

Özkaynaklarla finansman, doğrudan ortaklardan sağlanabileceği gibi, sermaye piyasası yoluyla da gerçekleştirilebilmektedir. Ancak sermaye piyasası yoluyla özkaynakların finansmanı alternatifi, günümüzde gelişmiş sermaye piyasalarına sahip ülkelerde dahi KOBİ'ler için kolaylıkla uygulanabilir bir alternatif değildir. Bunun nedeni, genellikle sermaye piyasalarının daha büyük ölçekte faaliyet gösteren işletmelerin fon ihtiyaçlarını karşılamakta etkin olmasıdır. Bu durumda KOBİ'ler için finansman alternatifi olarak, banka kredileri ve özkaynaklarını kendilerinin yaratması yolu kalmaktadır.

Günümüzde KOBİ'lerin ülke ekonomisinde önemli bir ağırlığı olmasına rağmen toplam kredilerin sadece %5'i bu işletmelere tahsis edilmektedir. Bu durum, işletmelerin yatırımlarının finansmanında özkaynak kullanmasını gerektirmektedir. (Aras, 2001, 60). Yeterli özkaynağa sahip olmayan işletmeler yeni yatırımlarını gerçekleştirmede ve büyümelerinin finansmanında kaynak sağlama sorunuyla karşılaşmaktadır. KOBİ'lerin kendi yapılarından kaynaklanan temel finansman sorunu özkaynak yaratamamaktır. Özellikle kuruluş aşamasında yeterli özkaynağın bulunmaması girişimcilerin önünde büyük bir engeldir (Aras, Müslümov, 2002, 5). Bu durum yeni yatırımları olumsuz yönde etkilerken, büyüme ve gelişen teknolojiye ayak uydurma çabasındaki mevcut işletmeleri de finansman sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır (Karabıçak, Altuntepe, 2001, 286-287).

Özellikle konjonktürel dalgalanmaların olduğu dönemlerde KOBİ'lerin kaynakları giderek azalmaktadır. Tahsilatta karşılaşılan güçlükler sonucu nakit sıkıntısı

çekilmekte, özkaynakları erimekte ve pahalı banka kredilerine yönelinmektedir. Sonuçta yüksek maliyetli banka fonu kullanmak zorunda kalan KOBİ'ler mevcut yatırımlarındaki dönüş hızını ayarlayamadıklarından iflas etmektedirler. Bu durumda KOBİ'lerin sınırlı özkaynağa sahip olmaları, birçok sorunu da beraberinde getirmektedir (Oktay, Güney, 2002, 5).

Bir ülkedeki yüksek enflasyonun varlığı da işletmeleri özkaynak yetersizliğine itmektedir. Enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkileri en çok şu noktalarda yoğunlaşmaktadır. Enflasyon,

- Finansal tabloların homojenliğini bozmakta,
- Sermayeyi aşındırmakta,
- Yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilemekte ve
- Bazen işletme ve dönemler arasındaki karşılaştırmayı anlamsızlaştırmaktadır (Karabıçak, Altuntepe, 2001, 287).

Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde işletme sermayesi üzerinde oluşturduğu en önemli olumsuz etki, işletme sermayesinin korunmasına olanak bırakmamasıdır. Enflasyonun baskısı altındaki bir ekonomide, üretime konu girdilerin tümü artmakta, üretim maliyetlerini yükseltmektedir. Enflasyonun işletme sermayesi üzerine olumsuz etkisi özellikle sabit yatırımlarda daha da belirgindir.

Sabit varlık yatırımı yapıp, belli bir üretim ve satış kapasitesine ulaşan işletme, enflasyonist dönemlerde aynı işi döndürebilmek için daha büyük bir sermaye sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (Karabıçak, Altuntepe, 2001, 287).

Küçük sanayi işletmeleri, özkaynaklarının yetersiz ve kredi maliyetlerinin yüksek olması durumunda öncelikle otofinansman yoluyla finansman açığını kapatmaya çalışmaktadır. İşletmenin kendi faaliyetleri sonucu elde ettiği karların tamamı veya bir kısmının dağıtılmayarak işletmede bırakılması yoluyla finansman açığının kapatılması, işletmelerin karlı ve verimli çalıştığını gösteren etkili bir yöntem olarak da kabul edilmektedir. Ancak özkaynak yetersizliği söz konusu iken her işletmenin otofinansman yoluyla sermaye açığını karşılamasını beklemek pek mümkün

görülmemektedir. Ayrıca finansman sorunlarının özkaynakla aşılmasının da bazı sakıncaları bulunmaktadır. Bu sakıncalar en çok şu noktalarda yoğunlaşmaktadır:

- Yeni pay senedi ihracı yoluyla özkaynakların artırılması, işletmeye yeni ortaklar girmesine ve yönetimin paylaşılmasına,
- Yeni ortakların alınması elde edilen karın daha fazla ortak sayısına bölünmesine ve dolayısıyla azalmasına,
- Özkaynaklarla finansman açıklarının kapatılması halinde, ortaklara dağıtılan kar payının vergi açısından gider yazılmaması, borçlanma halinde ise borçlanma giderlerinin vergi matrahından düşülmesi nedeni ile özkaynakların sağlamış olduğu yatırım indirimi üstünlüğünün ortadan kaldırılmasına neden olmaktadır (Karabıçak, Altuntepe, 2001, 287).

2.4.3.2. Kaynak Maliyeti (Kredi Temininde Güçlükler)

İşletmelerin kuruluşu aşamasında ya da faaliyetlerine devam ettiği dönemde kaynak sağlama aşamasında ortaya çıkan finansman sorununun çözümü için özkaynağın yetersiz olması halinde en sık başvurulacak yol banka kredisidir (Aras, 2001, 60). Ancak yüksek faiz, ağır teminat koşulları, vade süresi ve verilen kredinin miktarının yetersiz olması gibi nedenlerle KOBİ'ler bankalardan yeterli kredi sağlayamamaktadırlar (Yörük, 2001, 48).

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, kredi yoluyla finansmanda en çok teminat gösterememe sorunuyla karşılaşmakta ve kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak için başvurdukları kredi kuruluşunun, kredinin verilebilmesi için istediği ipoteği veya kefaleti karşılayamamaktadırlar (Yörük, 2001, 48). Öte yandan, yüksek kredi maliyetlerini karşılamakta zorluk çekmekte ve bunları ürün maliyetlerine yansıtamamaktadırlar. Burada KOBİ'ler için getirilen yeterli yatırım teşviklerinin olmaması finansman alternatiflerini kısıtlamaktadır. Finansal maliyetler açısından bir diğer sorun ise; yüksek enflasyonun bulunduğu bir ortamda faaliyet gösterme zorunluluğudur. Bu, maliyetleri yükselttiği gibi, teşviklerin de etkinliğini azaltmaktadır (Aras, 2001, 61).

Bu durumda, dış kaynaklardan fon bulmak zorunda kalan işletmelerin kaynak sağlamada karşılaştıkları sorunların başında kredi bulma olanaklarının sınırlı olması gelmektedir. İşletmelerin bilanço yapılarının bankaların beklentilerini karşılamaması ve küçük ölçekte olan işletmelerin bankalar tarafından talep edilen teminatları karşılamakta güçlük çekmeleri kredi olanaklarını kısıtlamaktadır. KOBİ'lerin teminat gösterecekleri yeterli gayrimenkullerin bulunmaması ve çoğu zaman hesap ve kayıtların düzenli olmaması bankalarla ilişkilerini güçleştirmektedir (Aras, 2001, 61).

KOBİ'lerin kredi temininde karşılaştıkları bir diğer güçlük ise; KOBİ sahiplerinin finansman konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, kredi almak için gerekli fizibilite etüdü, finansal planlama gibi işlemleri yapamamaları ve bunları yapabilecek uzmanları kısıtlı bütçeleri nedeniyle istihdam edememelerinden kaynaklanmaktadır (Yörük, 2001, 49).

Bankalar genellikle küçük ölçekte faaliyet gösteren çok sayıda işletme yerine büyük işletmelerle çalışmayı tercih etmektedir. Öte yandan, KOBİ'lerin kredi temin edebilmeleri durumunda da, kendilerine uygulanan yüksek faiz oranları nedeniyle önemli ölçüde maliyete katlanmaları gerekmektedir. Kısaca, kredi faizleri karşılanabilir oranlarda olmamakla birlikte, bankalar kredibilitesi ya da teminatları yetersiz işletmelere fon sunmakta isteksiz davranmaktadırlar (Aras, 2001, 61).

2.5. Basel Sermaye Uzlaşları

Basel I ve Basel II olarak da bilinen Basel Sermaye Uzlaşları, İsviçre'nin Basel kentinde yerleşik Uluslararası Ödemeler Bankası'nın (Bank for International Settlements, BIS) bünyesinde faaliyet gösteren, gelişmiş ülkelerin merkez bankalarından ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımı ile oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision) tarafından yayımlanan standartlar bütünüdür. Bu standartlarla amaçlanan, bankalar için uygun bir sermaye yeterlilik oranı tespit edilerek, beklenilmeyen kayıplardan bankaların zarar görmelerini engellemektir (BDDK, 2005a, 1).

2.5.1. Uluslararası Ödemeler Bankası ve Basel Komitesi

Uluslararası Ödemeler Bankası, BIS, 1930 yılında tarafsız bir ülke olması nedeniyle İsviçre'nin Basel kentinde kurulmuştur. İlk önceleri Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan Versay Antlaşması ile oluşan savaş borçlarının ödenmesi ve izlanması faaliyetleri ile görevli iken, ilerleyen yıllarda finansal istikrarın sağlanması için merkez bankaları arasında koordinasyonu sağlamayı amaçlamıştır. (www.bis.org)

Türkiye'nin de üye ülkelerden biri olduğu BIS, iyi bankacılığın kurallarını belirlemeyi ve uygulamayı misyon edinmiştir. BIS, global sermaye hareketlerinin yaratabileceği krizlerin olumsuz etkilerini azaltmak ve ülke ekonomilerinin bankacılık sisteminden kaynaklanan risklere karşı daha dayanıklı olmasını sağlamak için bankaların sermayeleri ile aldıkları risklerin dengeli olmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır (Beşinci, 2005, 22).

BIS, bünyesinde, Basel Komitesinin de bulunduğu çeşitli komiteler bulundurmaktadır. Bunlardan bazıları Piyasa Komitesi, Küresel Finansal Sistem Komitesi ve Irving Fisher Merkez Bankası İstatistikleri Komitesidir. Burada Basel Komitesi'ne ayrıntılı bir şekilde değinmek yerinde olacaktır.

2.5.2. Basel Komitesi

1970'li yıllarda meydana gelen ve küresel finansal sistemi derinden etkileyen Bretton Wood anlaşmasının bitişi ile sabit kur politikasının sona ermesi ve Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) petrol fiyatlarını arttırması para piyasalarında ve bankalar arasında sorunlara yol açmıştır. Bu sorunlara çözüm üretmek ve bankaların denetlenmesi, gözetlenmesi ve kalitenin iyileştirilmesine yönelik çalışmalarda bulunmak üzere 1974 yılında Basel Komitesi (The Basel Committee on Banking Supervision) oluşturulmuştur (Altıntaş, 2006, 59).

Bünyesinde dört ana alt çalışma komitesi bulunduran Basel Komitesi'nin üyeleri Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksembourg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nden oluşmaktadır. (www.bis.org)

Komite, ciddi kurallar ve kanunlar yapmak yerine teklifler sunup bunları tartışmaya açarak, sermaye yeterliliği ve finansal piyasalarda istikrarın sağlanmasını hedeflemektedir. Bunun için de üye ülkelere çalışma şekillerini ayrıntılı belirlemekten çok, ortak ve standart yaklaşımlar belirlemektedir (Aras, 2005, 3).

Tüm bu teklif ve çalışmalar sonucunda Basel Komitesi'nin banka sektörüne ve bankaların maruz oldukları risklere yönelik yapmış olduğu Basel I ve Basel II sermaye yeterliliği düzenlemeleri en önemli çalışmaları teşkil etmektedir.

2.5.3. Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel I)

Basel I, 1988 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından, farklı ülkelerde kullanılan sermaye yeterlilik oranı hesaplama yöntemlerini birbiri ile uyumlu hale getirmek, ortak bir sektör standardı ve rasyo oluşturmak amacıyla yayımlanmıştır (BCBS, 1988, 1).

Bu standartlar, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere bir çok ülke tarafından kabul görmüş ve kullanılmaya başlanmıştır. Daha önce söz konusu edilen %8'lik sermaye yeterlilik oranı bu standartlarla ortaya çıkmıştır. 1977-1988 yılları arasında Basel Komitesi başkanlığı yapan W.P. Cooke'a istinaden "Cooke Rasyosu" şeklinde de isimlendirilen sermaye yeterliliği oranı 1988-1992 yılları arasındaki geçiş süreci sonrasında 1992'den itibaren %8 olarak uygulanmaya başlanmıştır (Altıntaş, 2006, 62).

Basel I'deki bu oran şu şekildedir:

$$\text{Cooke Rasyosu (Sermaye Yeterlilik Oranı)} = \frac{\text{Sermaye Tabanı}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar} + \text{Gayri Nakdi Krediler ve Yükümlülükler}} \geq \%8$$

Sermaye tabanı bankanın sermayesini ifade ederken, risk ağırlıklı varlıklar ile gayri nakdi krediler ve yükümlülüklerin toplamı kredi riskini ifade etmektedir.

Banka sermayesi, ana sermaye ve belli sınırlar dahilinde hesaplanacak katkı sermayeden indirim kalemi yapılacak tutarlar düşölerek hesaplanacaktır. Bankanın maruz kaldığı kredi riski ise, banka aktiflerinin ve bilanço dışı işlemleri belli kategorileri ayrılarak, her bir kategoriye ait risk ağırlıkları ile çarpılması ile elde edilecektir. Hesaplamada kullanılan risk ağırlıkları ise sırası ile %0, %10, %20, %50, ve %100 şeklindedir. Fark edileceğı gibi risk, sadece kredi riskinden oluşmaktadır (Yüksel, 2005, 1).

Ölkemizde 26 Ekim 1989'da yayımlanan 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 6 Nolu Tebliğ ile bu sermaye yeterlilik oranının mevzuata girmiştir. Ancak oran 1989'da %5 kabul edilmiş ve her yıl bir puan arttırılarak 1992 %8'e ulaşılması düşünülmüştür (Altıntaş, 2006, 57).

Basel I, içerdığı basit ve uygulanması kolay standartlar ile gelişmekte olan ölkelerde dahi hayat geçirilebilmiştir. Böylece finansal sektör modernleşmiş ve rekabet artışı olmuştur (Yayla, Kaya, 2005, 2).

Basel I, sermaye tabanını oluşturan bileşenleri ana sermaye ve katkı sermaye olarak ikiye ayırmaktadır. Ana sermaye, banka hissedarlarının tamamı ödenmiş ortaklık sermayeleri ile vergi gibi tüm yükümlölüklerden arındırılmış kamuya açıklanan dağıtılmamış karlardan oluşmaktadır. Basel Komitesi ana sermayeyi tüm ölkelerinde ortak kalemler olması nedeni ile temel bileşenler olarak belirtmiştir. Ana sermayenin bir diğer ismi de 1. kuşak sermayedir. Katkı sermaye yada diğer adı ile 2. kuşak sermaye, ana sermaye dışında kalan kalemlerden oluşmaktadır ve en çok ana sermaye kadar olabilir. Bir diğer ifade ile ana sermayenin, banka sermayesinin en az %50'si kadar olması gerekmektedir (Atiker, 2005, 2).

Sermaye tabanının bir diğer parçası da sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri kredilerdir. Bunlar 3. kuşak sermaye olarak da isimlendirilebilmektedir.

Sermaye tabanının bu öğelerinden başka sermaye tabanından indirilmesi gereken kalemler de bulunmaktadır. Bunların birincisi şerefiye (goodwill) olarak ifade edilebilecek bankanın yada çalışanların iş ilişkileri, müşteri potansiyeli vb. iken ikincisi, konsolide bazda ele alınamayan finansal yatırımlardır. Son olarak üçüncüsü

ise banka sermayesi içinde yer alan diğer bankalara yada mevduat toplayan kurumlara ait hisse senetleri yada finansal araçlardır (BSBC, 1988, 14).

Basel I’de varlıkların risk ağırlıkları belirlenirken, alacağın teminatı yada borçlunun özellikleri dikkate alınmaktadır. Basel I’de en eleştirilen konulardan bir olan “kulüp kuralı” (club rule) da borçlunun özelliklerine göre risk ağırlığına sahip olmasıdır. Buna göre, OECD üyesi olan ülkelerin hazinelerinden yada merkez bankalarından olan alacaklar kredi riski taşımamaktadır. Ayrıca OECD üyesi ülkelerde kurulu banka ve finans kurumlarının ihraç ettiği menkul kıymetler düşük kredi riski (%20) taşımaktadır. Teminatında ipotek bulunduran krediler de orta derecede (%50) kredi riski taşımaktadır.

Basel Komitesi’nin ilk Basel Uzlaşısı’nda bilanço içi kalemlere uyguladığı risk ağırlıkları şu şekilde olmuştur (BSBC, 1988, 17):

Tablo 5: Basel I’de Bilanço İçi Kalemler Uygulanan Risk Ağırlıkları

%0 risk ağırlığı	Nakit Merkez banklarına ve merkezi hükümetlere ulusal para cinsinden verilen ve ulusal para cinsinden tahsil edilecek borçlar OECD üyesi ülkelerin merkez bankalarına ve merkezi hükümetlerine tüm diğer borçlar ile OECD ülkelerinin merkezi hükümetlerince teminat altına alınan aktifler
%20 risk ağırlığı	Uluslar arası kalkınma bankalarından olan yada bu bankalarca teminat altına alınmış varlıklar OECD içinde yerleşik bankalardan olan veya bu bankalarca teminat altına alınmış aktifler OECD dışındaki ülkelerde yerleşik bankalara kullandırılan veya bu bankalarca garanti altına alınan vadesi bir yıla kadar olan krediler OECD içinde yer alan yerel yönetimlere verilen borçlar ve tahsil edilmekte olan nakit aktifler
%50 risk ağırlığı	Sahibi tarafından kullanılan yada kiraya verilen bir gayrimenkul ile teminat altına alınan banka kredileri
%100 risk ağırlığı	Özel sektöre kullandırılan krediler OECD dışındaki bankalara kullandırılan vadesi bir yıldan uzun krediler OECD dışındaki ülkelerin merkezi hükümetlerine yabancı para cinsinden kullandırılan krediler Mülkiyeti kamu kuruluşlarına ait ticari işletmelere kullandırılan krediler Bankanın kullandığı binalar, araziler, tüm araç ve gereçler ve diğer sabit varlıklar Gayrimenkul yatırımları Diğer bankalardan sağlanan sermaye araçları ve diğer tüm varlıklar

BSBC, 1988, 17

Bilanço dışı kalemler için de kredi dönüşüm katsayıları tespit edilmiştir. Bilanço dışı kalemler de bu katsayılar ile çarpılarak oluşan sonuçlar risk katsayıları ile ağırlıklandırılmaktadır.

1996 yılında Basel Komitesi, sermaye yeterliliği oranının hesaplanmasına piyasa riskini de dahil etmiştir. Bu ekleme de oranın hem payında hem de paydasında

değişiklikler olmuştur. Paya, 1. ve 2. kuşak sermayeye ek olarak 3 kuşak sermaye olarak tanımlanan kısa vadeli sermaye benzeri krediler ile katkı sermayenin ana sermayeyi aşan bölümü eklenirken, paydaya da piyasa riskine esas tutar dahil edilmiştir. Piyasa riskine esas tutar, standart yöntem yada riske maruz değer yöntemi ile hesaplanmış piyasa riskine maruz varlıklar toplamının 12,5 katsayısı ile çarpılmasıyla elde edilecektir (BCBS, 1996, 8).

Ülkemizde de 10 Şubat 2001 tarihinde yayımlanan “Bankların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ile piyasa riski, sermaye yeterlilik oranı hesaplanmasına dahil edilmiştir.

1996 düzenlemesi ile sermaye yeterlilik oranının hesaplanması aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 6: Basel I’e Göre Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplanması

A. Ana Sermaye (1.Kuşak)
- Ödenmiş Sermaye
- Yedek Akçeler
- Kamuya Açıklanmış Rezervler
(Dağıtılmamış Karlar)
B. Katkı Sermaye (2. Kuşak)
- İhtiyari Rezervler
- Yeniden Değerleme Fonları
- Genel Karşılıklar
- Sermaye Benzeri Krediler
C. Üçüncü Kuşak Sermaye
- Kısa Vadeli Sermaye Benzeri Krediler
- Katkı Sermayenin Ana Sermayeyi Aşan Bölümü
D. Sermaye = (A + B + C)
E. Sermayeden İndirilen Kalemler
- Şerefiye
- Mali İştirakler
F. Sermaye Tabanı = (D – E)
G. Toplam Kredi Riskine Göre Ağırlıklandırılmış Varlıklar
H. Toplam Piyasa Riskine Maruz Varlıklar
$SYO = F / [G + (H * 12,5)] = \text{Sermaye Tabanı} / \text{Kredi Riski} +$

$\text{Piyasa Riski} \geq \% 8$

Basel I'in ilerleyen sürede bir takım yönlerden eksikliklerinin ortaya çıktığı görülmüştür. Bunların belli başlı olanları şu şekildedir (Yüksel, 2005, 2):

- Bankaların kredi riskinin yanında piyasa, likidite ve operasyonel risklere de maruz kalması.
- Kredi riskinin beş ölçek ile değerlendirilmesi ve ölçeklerin uygulanacağı kalemlerin belirlenmesinde OECD ülkesi olup olmamak kriterinin riske duyarlılığı azaltması.
- Farklı şartlarda faaliyet gösteren ve farklı büyüklüklere sahip bankalar arasında ayırım gözetmemesi.
- Her işletmeye verilen kredinin, işletmeler arası fark gözetmeden aynı risk ağırlığı ile değerlendirilmesi. Bu durum, riski yüksek olan, dolayısı ile daha pahalı kredi kullanan ama finansal yapıları zayıf şirketlerin kredi için tercih edilmesine neden olabilmektedir.

Yukarıda anılan eksikliklerin yanı sıra 1990'lı yılların sonunda meydana gelen Asya Krizi de bankaların hem risk yönetimini hem de sermayelerinin krizlere ne denli yeterli olduğunu sorgulamaları da Basel I'in ihtiyacı karşılamadığını göstermiştir (Parasız, 2000, 247).

2.5.4. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)

1999 yılında Basel Komitesi, Basel I'in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksiklikleri de göz önüne alarak, istişari bir metin yayımladı. Ardından 2001 yılı başında ikinci ve 2003 Nisan ayında üçüncü istişari metinler yayımlandı. Bu metinler, gerek banka yetkilileri gerek denetim kurumlarından alınan yorumlar çerçevesinde tekrar düzenlenerek Basel II'ye ilişkin nihai bir metin yayımlanmıştır. Basel II'ye son halinin verilmesi oldukça uzun bir süre almıştır. Çünkü yeniliklerin

banka sermaye yeterliliği üzerindeki etkilerinin neler olacağının saptanması amacıyla Sayısal Etki Çalışmaları (Quantitative Impact Studies) yapılmıştır.

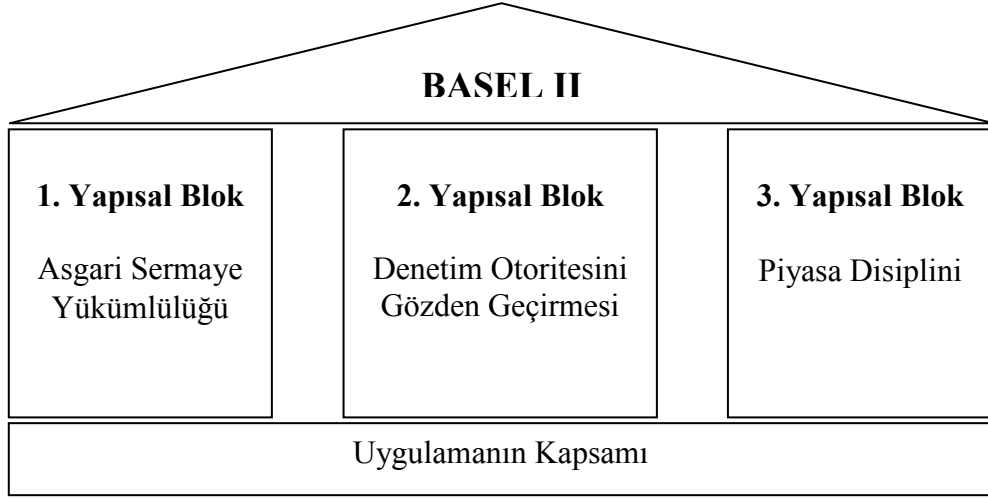
2.5.4.1. Basel II'nin Amacı ve Hedefleri

Eskisine nazaran oldukça farklı bir yapıda olan yeni uzlaş ı ile amaçlanan ş unlardır (Yüksel, 2005, 3):

- Bankalara yapıları ile uyumlu olan yöntemi seçme imkanı vermesi
- Riske duyarlılığa ve esnekliğ e zarar vermeyecek bir şekilde, en yüksek basitlikte olması
- Bankaların etkin risk yönetimi sistemleri kurmalarının teş vik edilmesi
- OECD ülkesi olup olmama durumunun ortadan kaldırılması
- Kamuya açıklanan bilgilerin kapsam ve içeriğ inin geniş letilmesi
- Banka sermaye yeterliliğ inin hem banka hem de denetim otoritesi tarafından değ erlendirilmesinin sağ lanması
- Sermaye yeterliliğ ine ilişkin bilgilerin kamuya açıklanması ile finansal ve ekonomik istikrara katkıda bulunulması

2.5.4.2. Yeni Basel Sermaye Uzlaş ısı'nın Yapısal Blokları

Sermaye yeterliliğ inin hesaplanmasına önemli değ iş iklikler getirten Basel II, üç yapısal bloktan oluş maktadır. (Ş ekil 3) Aşağıdaki ş eklide de gösterildiğ i gibi bu bloklar; Asgari Sermaye Yükümlölüğ ü, Denetim Otoritesini Gözden Geçirmesi ve Piyasa Disiplini'nden oluş maktadır.

Şekil 3: Basel II'nin Temel Yapısı

2.5.4.2.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü

Birinci blok, her bankanın kendi sermaye yeterliliğini hesaplamasını ifade etmektedir. Bu hesaplamada olması gereken oran en az, daha önce de belirtildiği üzere, %8'dir. Sermaye yeterliliği hesaplanırken kredi riski ve piyasa riski ile beraber operasyonel risk de dikkate alınacaktır. Piyasa riskinin hesaplanmasında önemli bir değişiklik olmazken (standart yaklaşım ve riske maruz değer yaklaşımı), kredi riskini hesaplanmasında önemli değişiklikler olmuştur. Bunlar şunlardır:

- Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Simplified Standardised Approach (SSA)
- Standart Yaklaşım, Standardised Approach (SA)
- Temel İçsel Derecelemeye Dayalı Yaklaşım, Foundation Internal Rating Based Approach (IRB)
- Gelişmiş İçsel Derecelemeye Dayalı Yaklaşım, Advanced Internal Rating Based Approach (AIRB)

Operasyonel riskin hesaplanmasında ise kullanılacak yöntemler aşağıdakilerdir:

- Temel Gösterge Yaklaşımı, Basic Indicator Approach (BIA)

- Standart Yaklaşım, Standardised Approach (SA)
- İçsel Ölçüm Yaklaşımı, Internal Measuremet Approach (IMA)

(Yayla, Kaya, 2005, 6)

Tablo 7’de ölçme yöntemleri toplu olarak gösterilmektedir.

Tablo 7: Basel II’de Yer Alan Ölçüm Yöntemleri

Gelişmişlik Düzeyi	Piyasa Riski	Kredi Riski	Operasyonel Risk
Basit	-	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	Temel Gösterge Yaklaşımı
Orta	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım
			Standart Yaklaşım
Gelişmiş	Riske Maruz Değer Yaklaşımı	Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	İleri Ölçüm Yaklaşımları
		Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	

Yüksel, 2005, 5

2.5.4.2.1.1. Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri

Basel II çerçevesinde ortaya konan risk ölçüm yaklaşımları ile amaçlanan, farklı portföyler için farklı modellerin uygulanmasını sağlamaktır. Böylece daha doğru risk ölçümü yapılabilecek ve banka risk bazlı kredi fiyatlaması imkanına kavuşacaktır. Risk bazlı kredi fiyatlaması ile bankalar, kredi limitlerinin belirlenmesi, yeni ürünlerin fiyatlanması ve müşteri seçimlerinin risk temelinde yapılması sonucu kredi riskini yönetimi ve izlenmesi sağlıklı bir yapıya kavuşacaktır (Bolgün, Akçay, 2005, 531).

Basel II’de kredi riski ölçme yöntemleri standart ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlar olarak iki başlık halinde incelenebilir.

2.5.4.2.1.1.1. Standart Yaklaşımlar

Standart yaklaşımlar, kredi risk ağırlıklarının, dışsal derecelendirme (rating) notuna sahip ülkelerin hazine ve merkez bankaları ile finans kuruluşları ve diğer kurumsal kredi müşterileri için derecelendirme notlarına göre, derecelendirme notu bulunmayan müşterilerden olan alacaklar ile bazı aktif kalemler için ise risk ağırlıklarının Basel I'e benzer şekilde standart olarak belirlendiği yöntemlerdir. Standart yaklaşımları; standart yaklaşım ve basitleştirilmiş standart yaklaşım olarak ikiye ayırmak mümkündür. Ancak basitleştirilmiş standart yaklaşım isminde tamamen ayrı bir yöntem bulunmamakta, bazı alanlarda tutarlı olmak kaydıyla daha basit seçenekler sunulmaktadır. Esas olan hem hükümetler hem de kurumsal müşteriler için kredi risk ağırlıklarına esas derecelendirme notlarının bu konuda yetki ve yetkinliğe sahip bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca verilmesini öngören “standart yaklaşım”dır. Basitleştirilmiş standart yaklaşımlarda, ülke hazine ve merkez bankalarının kredi risk ağırlıklarının belirlenmesinde, bağımsız kuruluşlarca verilen ülke notları yerine, ihracat kredi kurumlarınca verilmiş ülke notlarının kullanılmasına izin verilebilmektedir (Altıntaş, 2006, 397).

Standart yaklaşımlar kapsamında sınıflandırılan alacaklara ve uygulanabilecek kredi risk azaltım tekniklerine aşağıda sırasıyla yer verilecektir:

Ülke Hazine ve Merkez Bankalarından Olan Alacaklar: Ülkelerin Hazine ve Merkez Bankalarından olan alacaklar için standart yaklaşımda kullanılacak ülke kredi notları ve bu notlar için belirlenen standart kredi risk ağırlıkları Tablo 8'teki gibidir.

Tablo 8: Ülke Hazine ve Merkez Bankalarından Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları

Kredi Notu	AAA, AA-	A+, A	BBB+, BBB-	BB+, B-	B- Altı	Derecelendirilmemiş
Risk Ağırlığı	%0	%20	%50	%100	%150	%100

BIS, 2004, 15

Denetim otoriteleri kendi ülke hazine ve merkez bankalarından olan ulusal para cinsinden alacaklar için daha düşük risk ağırlıkları belirleyebilirler. Bu çerçevede BDDK, T.C. Hazinesi ve T.C. Merkez Bankası'ndan olan YTL cinsinden alacaklar için kredi risk ağırlığını %0'a kadar düşürmeye yetkilidir (Altıntaş, 2006, 404).

Bu alacak sınıfı için basitleştirilmiş standart yaklaşım seçeneği mevcuttur. Dilenirse kredi derecelendirme kuruluşlarınca verilen ülke notları yerine, ihracat kredi kuruluşlarınca (İKK) verilen ülke notları kullanılabilir (Tablo 9) (Altıntaş, 2006, 405).

Tablo 9: Ülke Hazine ve Merkez Bankalarına İlişkin Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım Seçeneği

İKK Risk Notu	0-1	2	3	4-6	7
Risk Ağırlığı	%0	%20	%50	%100	%150

BIS, 2004, 16

Bankalardan Alacaklar: Bankalardan alacaklar için iki seçenek sunulmaktadır. Denetim otoriteleri iki opsiyondan birisini tercih edip tüm bankalar için aynı rejimi uygulamalıdır. Bankalardan olan derecelendirilmemiş alacaklara, bankaların kurulu bulundukları ülkenin kredi notuna karşılık gelen risk ağırlığından daha avantajlı bir oran uygulanamaz..

Basitleştirilmiş standart yaklaşım olarak nitelendirilebilecek ilk opsiyonda, bankanın kurulu bulunduğu ülkenin kredi notları esas alınmaktadır. Bu opsiyonda bankalar, kurulu bulundukları ülkelerin kredi notlarından bir derece düşüğü ile risk ağırlığına tabi tutulmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10: Bankalardan Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları (1. Opsiyon)

Ülke Kredi Notu	AAA, AA-	A+, A	BBB+, BBB-	BB+, B-	B- Altı	Derecelendirilmemiş
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%100	%150	%100

BIS, 2004, 18

Dikkat edilirse, Basel I’de OECD kulüp kuralı yaklaşımı altında %0 ve %20 risk ağırlığına tabi tutulan ülke ve bu ülkelerdeki bankalardan alacakların, aynı statüden yararlanmaya devam edebilmesi için bu defa AAA ile AA- arasında bir ülke notuna sahip olunması gerekmektedir (Altıntaş, 2006, 405).

Standart yaklaşım olarak kabul edebilecek ikinci opsiyonda, risk ağırlıkları bankaların kendi kredi derecelerine göre belirlenmektedir. Vadesi üç ay veya daha kısa olan alacaklar, kısa vadeli olarak kabul edilip, daha düşük risk ağırlığından yararlanabilecektir. %150 kredi riski ağırlığı takdir edilen not grubuna giren bankalar bu avantajdan yararlanamamaktadır (Tablo 11) (Altıntaş, 2006, 406).

Tablo 11: Bankalardan Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları (2. Opsiyon)

Bankanın Kredi Notu	AAA, AA-	A+, A	BBB+, BBB-	BB+, B-	B- Altı	Derecelendirilmemiş
Risk Ağırlığı	%20	%50	%50	%100	%150	%50
Risk Ağırlığı (Kısa Vadeli)	%20	%20	%20	%50	%150	%20

BIS, 2004, 18

Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Olan Alacaklar: Merkezi idareye dahil olmayan kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar, bankalardan olan alacaklar için belirlenen iki seçenektan birisine göre risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Bankalar için ikinci seçenek tercih edilip, kamu kuruluşlarının kredilerine verilen kredi dereceleri değerlendirmede esas alındığında “kısa vadeli alacak” seçeneği uygulanmayacaktır.

Ülke denetim otoriteleri, bazı kamu kurum ve kuruluşlarının kredi değerliliğini ülke hazinesi veya merkez bankasına eşdeğer görerek, bu kurumlardan olan alacakların kredi risk ağırlıklarını ülke hazinesi veya merkez bankasından alacaklarla bir tutabilir. Örneğin Türkiye’de, Özelleştirme ve Toplu Konut İdareleri’nin ve hatta Türk Eximbank’ın bu hükümden yararlandırılması mümkün gözükmemektedir (Altıntaş, 2006, 406).

Çok Taraflı Kalkınma ve Yatırım Bankaları: Çok taraflı kalkınma bankalarına kullandırılan krediler için uygulanan risk ağırlıkları, genel olarak bankalardan olan alacaklara ilişkin 2. opsiyonda olduğu gibi bağımsız kredi derecelendirmelerine dayandırılacaktır. Ancak kısa vadeli alacaklar için avantajlı uygulama geçerli olmayacaktır. (Tablo 12) (BIS, 2004, 16).

Tablo 12: Çok Taraflı Kalkınma ve Yatırım Bankalarına İlişkin Risk Ağırlıkları

Kredi Notu	AAA, AA-	A+, A	BBB+, BBB-	BB+, B-	B-, Altı	Derecelendirilmemiş
Risk Ağırlığı	%20	%50	%50	%100	%150	%50

Altıntaş, 2006, 405

Bununla birlikte; Basel Komitesi’nce belirlenen aşağıdaki kriterleri taşıyan çok taraflı kalkınma bankalarından olan alacaklar %0 risk ağırlığına tabi tutulacaktır (Altıntaş, 2006, 406-407):

- İstisnalar hariç, genel olarak AAA'dan düşük olmayan kredi notu,
- Sermayedarların çoğunluğunun AA- veya daha yüksek kredi derecelerine sahip olması veya borçtan ziyade özkaynakla çalışılması,
- Güçlü sermayedar desteği,
- Yüksek sermaye ve likidite yeterliliği,
- Yüksek kurumsallaşma, sağlıklı risk yönetimi.

Menkul Kıymet Şirketlerinden Olan Alacaklar: Bu kuruluşlardan olan alacaklar, bankalarda olduğu gibi, üstlendikleri risklerle özkaynakları arasında ilişki kuran düzenlemelere tabi olmaları kaydıyla, bankalardan olan alacaklar gibi değerlendirilmekte; bu tür bir düzenlemeye tabi olmamaları halinde ise, kurumsal kredilere uygulanan esaslara göre risk ağırlıkları belirlenmektedir (Candan, Özün, 2006, 141).

Kurumsal Alacaklar: Sigorta şirketlerinden olanlar da dahil olmak üzere kurumsal alacaklar için Tablo 13'deki risk ağırlıkları uygulanacaktır:

Tablo 13: Kurumsal Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları

Kredi Notu	AAA, AA-	A+, A	BBB+, BB-	BB- Altı	Derecelendirilmemiş
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%150	%100

BIS, 2004, 19

Derecelendirilmemiş kurumsal krediler için standart risk ağırlığı %100 olacaktır. Bir alacağın kurumsal nitelikte olabilmesi için, işletmenin yıllık cirosunun 50 milyon Euro'dan fazla olması gerekmektedir. Bununla birlikte, Basel II düzenlemesinde, yıllık toplam satış tutarı 50 milyon Euro'nun altında, toplam kredi tutarı ise 1 milyon Euro'nun üstünde olan işletmeler, kurumsal KOBİ portföyünde değerlendirilmektedir. Tablo 13'de kredi derecelerine göre belirlenmiş olan risk

ağırlıkları, kurumsal KOBİ niteliğini haiz işletmeler için de geçerli olacaktır (TBB, 2006, 9).

Kurumsal alacaklar için de basitleştirilmiş standart yaklaşım seçeneği mevcuttur. Ülke denetim otoriteleri dilerlerse, bankaların kredi derecesi bulunup bulunmadığına bakmaksızın; tüm kurumsal alacakları için %100 standart risk ağırlığı uygulamalarına izin verebilir (Altıntaş, 2006, 407).

Perakende Krediler: İkamet amaçlı gayrimenkullerin ipoteği ile teminatlandırılmış olanların dışında kalan, birey veya bireylere kullandırılan krediler ile toplam tutarı 1 milyon Euro'yu aşmayan KOBİ'lere kullandırılan ve kredi portföyünde borçlu yoğunlaşması yaratmayan – tahsilinde gecikme olmamış krediler, bu kapsamda değerlendirilmektedir. Basel II metni, denetim otoritelerinin perakende kredilere % 75 risk ağırlığı uygulayabileceklerini belirtmektedir. Düzenleme ayrıca, menkul kıymet şeklinde kullandırılan kredilerin, bireylere veya KOBİ'lere tahsis edilmiş olsalar dahi, perakende kredi olarak kabul edilmeyeceklerini de eklemektedir (Candan, Özün, 2006, 143).

Konut İpotekli Krediler: Bu kapsamdaki krediler, söz konusu gayrimenkulün borçluya ait olması, gayrimenkulde borçlunun ikamet etmesi, edecek olması ya da borçlu tarafından bir başkasına kiraya verilmiş olması ve ipoteğin, güvencesini oluşturduğu kredilerin tamamını karşılaması koşullarına bağlı olarak %35 risk ağırlığına tabi tutulacaktır (Candan, Özün, 2006, 144). Denetim otoriteleri, bu ayrıcalıklı oranın sadece konut edindirme kapsamında uygulanmasını ve ipotek miktarının kredi üzerine ihtiyatlı bir marj ilave edilerek belirlenmesini sağlamalıdır. Denetim otoriteleri, bu kriterlerin karşılanamadığı kanısına vardıkları takdirde söz konusu standart risk ağırlığını artırmalıdır (BIS, 2004, 20).

Yukarıda belirtilen kriterleri taşımayan gayrimenkul ipoteği güvencesindeki krediler, perakende portföye özgü gerekli şartları sağlıyorsa perakende kredi kapsamında değerlendirilebilmektedir. Örneğin, bir konut kredisine, borçluya ait olan ve ikamet amaçlı gayrimenkul üzerine tesis edilmiş ipotek güvencesinde olmasına karşın,

tamamı karşılanmayan perakende kredi için %35 risk ağırlığı yerine %75 risk ağırlığı uygulanacaktır (Candan, Özün, 2006, 144).

Ticari Gayrimenkul İpotekli Krediler: Basel Komitesi ticari gayrimenkullerin teminata alınması suretiyle kullandırılan kredilerin, son birkaç on yıldır ülke bankacılık sektörlerindeki sorunlu aktiflerin en büyük kaynağı olduğu tespitinden hareketle, bu tür krediler için risk ağırlığını prensipte %100 olarak belirlemiştir. Bununla birlikte, Komite, uzun süredir faaliyette bulunan, iyi düzenlenmiş ve gelişmiş piyasalar açısından istisnai hallerde, iş merkezleri ve/veya çok amaçlı ticari gayrimenkuller ve/veya çok sayıda bağımsız birimden oluşan ticari gayrimenkuller üzerine tesis edilen ipoteklere, krediyi teminat altına alan gayrimenkulün piyasa değerinin %50'sini ya da ipotekli kredi değerinin %60'ını (hangisi daha düşükse) geçmeyen kredi diliminin %50 oranında risk ağırlığına tabi tutulmasının mümkün olabileceği düşüncesindedir. Ancak Komite bu tür bir uygulama için, ticari gayrimenkul ipotekli kredilerden kaynaklanan kayıpların bir yıllık süre içinde geri ödenmemiş kredi tutarının %0,5'ini aşmaması türünden koşullar öne sürmüştür (Altıntaş, 2006, 413).

Tahsili Gecikmiş Krediler: Konut ipotekli krediler hariç, ödemesi 90 günden fazla gecikmiş tüm alacakların teminatı bulunmayan kısımları, ayrılan özel karşılık ve zarar yazılmış tutarlar çıkarıldıktan sonra aşağıdaki gibi risk ağırlığına tabi tutulacaktır (Candan, Özün, 2006,145; Altıntaş, 2006, 414):

- Özel karşılıklar kredinin ödenmemiş bölümünün %20'sinden düşükse risk ağırlığı %150'dir.
- Özel karşılıklar kredinin ödenmemiş bölümünün %20'sini aşıyorsa risk ağırlığı %100'dür.
- Özel karşılıklar kredinin ödenmemiş bölümünün %50'sini aşıyorsa ulusal denetim otoriteleri risk ağırlığını %50'ye düşürebilirler, ancak Komite'nin bu halde dahi prensipte kabul ettiği risk ağırlığı %100'dür.

Diğer Aktifler: Diğer aktiflerin tamamı için uygulanacak risk ağırlığı %100'dür (Özerkek, 2006, 40).

Bilanço Dışı İşlemler: Bilanço dışı işlemlerin, Tablo 14'de de yer alan Kredi Dönüşüm Faktörleri (KDF) kullanılarak, kredi eşdeğeri tutarları bulunacak ve karşı taraflarına göre risk ağırlığına göre tabi tutulacaktır (Özerkek, 2006, 40).

Tablo 14: Kredi Dönüşüm Faktörleri

İşlem	KDF
Kendi kendine itfa olan ve yükümlülüğü ile teminatlandırılan kısa vadeli akreditiflerde	20
Banka menkul kıymetlerinin teminat olarak verilmesi	100
1 yıldan kısa vadeli cayılamaz taahhütler	20
1 yıldan uzun vadeli cayılamaz taahhütler	50
Koşulsuz cayılabilir taahhütler	0

Özerkek, 2006, 41

2.5.4.2.1.1.1.1. Standart Yaklaşımlarda Kredi Risk Azaltım Teknikleri

Standart yaklaşımda, teminatların kredi riskini azaltıcı etken olarak dikkate alınmasında basit ve kapsamlı olmak üzere iki yöntemden birini kullanmak mümkündür.

Basit yöntemde, maruz kalınan riskler teminatlı veya teminatsız olarak iki kısma ayrılmakta, riskin teminatsız kısmı için borçlunun risk ağırlığı dikkate alınmakta iken, teminatlı kısmı için teminatın risk ağırlığı göz önünde bulundurulmaktadır. Buradaki en önemli ilke; teminatın risk ağırlığının hesaplamada kullanılabilmesi için borçlunun risk ağırlığından daha düşük olması gerektiğidir (TBB, 2006, 10). Basit

yöntem kullanan bankaların teminat olarak dikkate alabilecekleri finansal araçlar şöyle sıralanmaktadır (Bolgün, Akçay, 2005, 547; TBB, 2003, 12):

- Nakit ve nakit niteliğindeki mevduatlar ile kredi veren bankanın çıkarmış olduğu benzeri finansal araçlar,
- Altın,
- Belli seviyelerin üzerinde derecelendirme notu almış borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler,
- Derecelendirilmemiş menkul kıymetlerden belli şartları taşıyanlar,
- Belirli bir ana endekse kote hisse senetleri ile
- Söz konusu hisse senetlerini içeren ve günlük olarak fiyatları açıklanan yatırım fonlarına ilişkin katılma belgeleri.

Kapsamlı yöntemde, borçlu riskleri ve karşılığında alınan teminatların değerinde zaman içinde değişimler olacağı varsayımıyla, karşı tarafın riski belli kesintiler aracılığıyla artırılmakta, teminat tutarları ise azaltılmaktadır. Artırılan risk ile azaltılmış teminat tutarı arasındaki fark, karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Bu yöntemde, risk ile teminatın farklı para cinslerinden olması halinde, döviz cinslerindeki volatilitiyi de yansıtabilmek amacıyla farklı bir kesinti oranı uygulanmaktadır (TBB, 2006, 11). Kapsamlı yöntemde, basit yöntemde kabul edilen teminat türlerine ek olarak aşağıdaki teminat türleri de geçerli olmaktadır (Yüksel, 2005, 25):

- Belirli bir ana endekse kote olmayan, ancak tanınmış bir piyasada işlem gören hisse senetleri,
- Bir önceki maddede bahsedilen hisse senetlerine yatırım yapan kolektif yatırımlar ile yatırım fonları.

Basitleştirilmiş standart yaklaşım ile kredi risklerini ölçen bankaların, teminatlar için sadece basit yöntem kullanmalarına izin verilmektedir.

Kredi riskini azaltmak amacıyla kullanılan teminatların yanı sıra, garantiler, kredi türevleri ve bilanço içi netleşme anlaşmaları da kredi risk azaltım teknikleri arasında dikkate alınabilmektedir. Farklı olarak basitleştirilmiş standart yaklaşımda, Kredi türevlerinden sadece “toplam getiri swapları” ile “kredi temerrüt swapları” risk azaltıcı teminat olarak kabul edilmektedir. Kredi türevleri ve netleşme anlaşmaları kredi risk azaltım teknikleri içerisinde yer almamaktadır (TBB, 2006, 11).

2.5.4.2.1.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlar bankalara, kredi derecelendirme modellerini kullanabilme olanağını tanımakta ve bu sayede temerrüt olasılıklarını (Probability of Default-PD) belirlemeleri mümkün olduğundan, önemli bir manevra alanı sağlamakta ve yaklaşımın uygulanmasında özerklik vermektedir. Buna karşın resmi otorite, bankanın içsel derecelendirme yöntemini gözden geçirmek ve uygulanabilirliğine onay vermek durumunda olduğundan çok önemli bir sorumluluk üstlenmektedir (Yayla, Kaya, 2005; 8). Bu kapsamda, sorumluluk yüklenen bir diğer taraf da bankaların üst düzey yönetimleridir. Banka yönetimi, bankalarının uygulamakta oldukları içsel kredi derecelendirme sistemlerinden sorumlu tutulmuşlardır. Uygulama kapsamında bankalarının derecelendirme ve risk tahmin modellerinin anlamlı sonuçlar verdiğini düzenleyici otoriteye kanıtlamakla yükümlü tutulan banka yönetimi, sistemlerinin dışardan incelenmesine hazırlıklı olmalıdır (Çağıl, Çıtmacı, 2003, 273; TSPAKB, 2005a, 15).

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlar, daha önce de bahsedildiği gibi “Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım” ve “Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu yaklaşımların mekanizmasına göre kredi risklerinin belirlenebilmesi için öncelikle alacakların sınıflandırılması gerekmektedir (Yüksel Türker Kaya, 2005, 8). Bu çerçevede, içsel derecelendirme yaklaşımlarında (Temel veya Gelişmiş), kredi veren banka öncelikle varlıklarını aşağıdaki şekilde beş farklı sınıfa ayırmaktadır (Atiker, 2005, 8-9; TBB, 2003, 10):

- Kurumsal Pozisyon
 - Proje Finansmanı
 - Yatırım Finansmanı
 - Emtia Finansmanı
 - Gelir Getiren Gayrimenkul Finansmanı
 - Yüksek Volatiliteye Sahip Ticari Gayrimenkul Finansmanı

- Hükümetler Pozisyonu
 - Merkezi Hükümetler
 - Merkez Bankaları
 - Bazı Kamu Kurumları
 - Çok Taraflı Kalkınma Bankaları
 - IMF
 - BIS (Uluslararası Ödemeler Bankası)
 - Avrupa Merkez Bankası
 - Avrupa Topluluğu

- Banka Pozisyonu
 - Bankalarla beraber aracı kurumlar da aynı şekilde değerlendirilmektedir.

- Perakende Pozisyon
 - Bireysel Müşteriler
 - İpotekli Konut Finansman Kredileri
 - Bazı şartlar altında Küçük İşletmelere Verilen Krediler

- Hisse Senedi Pozisyonu

- Konsolidasyona tabi olması ya da sermayeden indirilmesi gerekmeyen, doğrudan ya da dolaylı mülkiyet hakları.

Bu sınıflandırma kapsamında, her varlık sınıfı için üç unsur belirlenmektedir (TSPAKB, 2005a, 16). Söz konusu unsurlardan ilki, banka veya otorite tarafından tahmin edilen risk parametreleri olan risk bileşenleridir. İkincisi, risk bileşenlerini risk ağırlıklarına ve dolayısıyla yasal sermaye tutarına dönüştüren risk ağırlığı fonksiyonlarıdır. Üçüncüsü ise; banka tarafından ilgili varlık sınıfına yönelik olarak içsel derecelendirme yaklaşımının kullanılabilmesi için asgari standartlardır (Yayla, Türker Kaya, 2005, 9).

Risk bileşenlerini oluşturan kavramlar, aşağıda sırasıyla tanımlanmaktadır (TSPAKB, 2005a, 15):

Temerrüde Düşme Olasılığı (PD): Borçlunun sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesi durumudur.

Temerrüt Halinde Kayıp (LGD): Borçlunun temerrüde düşmesi halinde, maruz kalınabilecek en yüksek zarar oranıdır.

Temerrüt Olasılığına Maruz Değer (EAD): Borçlunun temerrüde düşmesi halinde risk altında olan tutardır.

Fiili Vade (M): Kupon ödemeleri gibi ödemeleri de dikkate alarak hesaplanan borçlunun borcunu ödemesi beklenen ortalama vadedir.

İçsel derecelendirmeye dayalı temel yaklaşımda, banka her bir borçlunun ödememe olasılığını (PD) tespit etmekte, ödememe durumunda maruz kalınacak riske (EAD) ve doğacak zarar tahminlerine (LGD) ilişkin veriler denetim otoritesince sağlanmaktadır. Vadeye ilişkin veriler için ise; ya denetim otoritesi tarafından ulusal düzeyde takdir yetkisini kullanılarak tüm bankalara uygulanmak üzere sabit vade varsayımlarını oluşturmakta ya da bankalar kalan vade için kendi tahmin değerlerini oluşturabilmektedirler. Gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ise; PD,

EAD, LGD verilerinin ve vadeye ilişkin verilerin bankaların kendi bünyelerinde hesaplamalarına izin verilmiştir (Çağır, Çıtmacı, 2003, 272). Söz konusu parametrelerin Basel II Düzenlemesi tarafından verilen “risk ağırlığı fonksiyonları”na uygulanmasıyla sermaye yeterliliği belirlenmektedir.

Yukarıda da değindiğimiz gibi temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ulusal denetim otoriteleri, sermaye yeterliliğinin hesaplanabilmesi için gereken bazı parametreleri sağlamaktan sorumludurlar. Ancak, gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımı kullanan bankalar ise parametreleri kendi veri setlerinden hareketle tahmin etmek zorundadırlar. Bankaların temerrüde düşme olasılığını (PD) hesaplamak için kullanacakları tarihsel veri serisi en az 5 yıllık olmalıdır. Temerrüt halinde kayıp (LGD) ve temerrüt anında risk tutarı (EAD) parametresinin hesaplanması için gerekli veri seti, kurumsal ve kurumsal KOBİ nitelikli alacaklar için en az 7 yıllık, perakende alacaklar için ise en az 5 yıllık olmalıdır (TBB, 2006, 12).

2.5.4.2.1.1.2.1. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlarda Kredi Riski Azaltım Teknikleri

Basel II içsel derecelendirme yaklaşımları ile birlikte, standart yaklaşımda var olan teminat sınırlaması ortadan kalkmaktadır. Bankalar temerrüde düşen kredileri için kayıp oranlarını (LGD), geçmiş veri setlerini de dikkate alarak tahmin edecek ve söz konusu kayıp oranlarını sermaye yükümlülüklerini hesaplarken kullanacakları formülasyonlara dahil ederek kredi risklerini azaltabileceklerdir. Teminatın risk azaltıcı etkisinin ulusal denetim otoritesine ispat edilmesi halinde, her türlü teminat kredi riskinin hesabında dikkate alınabilecektir. Örneğin standart yaklaşımda gerçek müşteri çek ve senetleri risk azaltıcı unsur olarak kabul edilmezken, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda bu teminat türü sermaye ihtiyacının karşılanmasında ve kredi fiyatlamasında olumlu bir etkiye sahip olabilecektir. Sonuç olarak, Basel II’de öngörülen risk ölçümleme yöntemlerinin gelişmişlik düzeyi arttıkça risk azaltım tekniklerinin uygulama alanı genişlemektedir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlar, bankaların kendi içsel veri setlerinden

hareketle tahmin yapmalarına olanak tanısa da, kontrol ve onay mekanizmasının daha sıkı bir biçimde işleyeceği düşünülmektedir (TBB, 2006, 13).

2.5.4.2.1.2. Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği Hesaplama Yöntemleri

Basel Komitesi düzenlemeleri incelendiğinde, 1988 yılından 1999'a kadar sürekli olarak piyasa ve kredi riskleri ile ilgili düzenleme ve çalışmalar yapıldığı görülür. Risk yönetimindeki her kavramın doğuş nedeni bir ihtiyaçtır. Piyasalarda yaşanan finansal skandallar ve gelişmeler bir finansal kurumun tüm risklerinin aynı bazda ifade edilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Basel II'nin getirdiği en büyük yenilik, operasyonel riskleri tanımlamış ve ilk defa sermaye yeterliliğine dahil edilmesi gerektiğini ortaya atmış olmasıdır. Düzenleme, bu konuda operasyonel risk ölçüm yaklaşımlarının temel özelliklerini ve bazı temel standartları belirlemiştir (Bolgün, Akçay, 2005, 607).

Basel II Düzenlemesi'nde operasyonel risk, uygun olmayan ya da işlemeyen iç süreçler, insanlar ve sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riski olarak tanımlanmıştır (Leblebici Teker, 2005; 14).

Operasyonel risk ölçüm yöntemleri;

- 1.Temel Gösterge Yaklaşımı,
- 2.Standart Yaklaşım,
- 3.İçsel Ölçüm Yaklaşımları

olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. İlk yaklaşımdan son yaklaşıma geçildikçe riske duyarlılık artmakta, ayrılması gereken sermaye tutarı ise azalmaktadır. Bankaların bu yaklaşımları kullanabilmelerinin şartı, asgari koşulları sağlamalarıdır. Bankaların, operasyonel riskin ölçümünde uzmanlaşmalarıyla birlikte, daha gelişmiş modelleri kullanmaları beklenmektedir. Bankalar, operasyonel riskin bileşenleri için farklı yaklaşımlar benimseyebilirler, ancak daha gelişmiş ve daha karmaşık olan yaklaşımları benimsediklerinde, daha basit olan yaklaşımlara dönmelerine izin verilmemektedir (Değirmenci, 2003, 43-44).

2.5.4.2.1.2.1. Temel Gösterge Yaklaşımı

Temel gösterge yaklaşımı, bankanın bütün faaliyetleri için tek bir gösterge kullanarak, operasyonel riski karşılamak üzere gerekli sermaye tahsisini tespit etmektedir (Özerkek, 2006, 49). Söz konusu sabit gösterge, Basel Komitesi tarafından brüt gelir (BG) olarak belirlenmiştir (Leblebici Teker, 2005, 65). Brüt gelir ile kastedilen, net faiz geliri ile net faiz dışı gelir toplamıdır. Ancak brüt gelire ulaşırken bazı düzeltmelerin yapılması gerekmektedir. Brüt gelir hesaplanırken;

- Yatırım portföyünden sağlanan kar ve zararlar,
- Faiz gider reeskontları,
- Dışarıdan hizmet alımlarına ödenenler de dahil olmak üzere her türlü operasyonel giderler,
- Vergi ve provizyon giderleri,
- Olağanüstü gelir ve giderler,
- Sigorta poliçelerinden elde edilen zarar tazminleri dikkate alınmayacaktır (Altıntaş, 2006, 470).

Operasyonel risk için sermaye yükümlülüğü, temel göstergenin (son üç yıla ait ortalama brüt gelir tutarının) Basel Komitesi'nce belirlenen bir katsayı (%15'lik α faktörü) ile çarpımı yoluyla hesaplanır (Özerkek, 2006, 50). Brüt gelir tutarının herhangi bir yıl için negatif veya sıfır çıkması halinde, o yıla ait değer sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında dikkate alınmamaktadır (Candan, Özün, 2006, 234).

Bu kapsamda sermaye yükümlülüğü hesaplaması aşağıdaki formül yardımıyla yapılmaktadır (Altıntaş, 2006, 470):

$$\text{Operasyonel Risk Sermaye Yükümlülüğü} = [\sum (BG_{1..n} \times \alpha)] / n$$

BG : Son üç yıllık brüt gelir ortalaması (pozitif olanlar için)

n : Son üç yıl içinde brüt gelirin pozitif olduğu yıl sayısı

α : %15

Hesaplanan sermaye yükümlülüğü tutarı 12,5 ile çarpılarak sermaye yeterliliği oranının paydasına eklenmektedir. Operasyonel riskler için sermaye yükümlülüğü getirilmiş olması, sermaye yeterliliği oranının paydasına brüt gelirin iki katına yaklaşan ($12,5 \times \%15 = 1,875$) bir ilave yapılmasını gerektirmektedir (Candan, Özün, 2006, 234).

En basit yöntem olan temel gösterge yaklaşımının arkasındaki mantık, gelir elde etmek için faaliyette bulunmak gerektiği; dolayısıyla gelir ve operasyonel riskler içeren faaliyetler arasında pozitif bir korelasyon olacağı düşüncesine dayanmaktadır. Bankaların operasyonel riskliliğinin doğrudan brüt gelire bağlanması, risk duyarlılığının son derece düşük olması bakımından eleştiri görmektedir. Basel Komitesi, gelişmiş yaklaşımları kullanmaları ve risk yönetimi sistemlerini geliştirmeleri için bankaları teşvik etme amacını gütmektedir. Bu bakımdan, en basit yöntem olan temel gösterge yaklaşımının riske duyarlılığının yüksek olması beklenmemelidir (Candan, Özün, 2006, 235).

Bu yaklaşım daha çok küçük ve ulusal bankaların kullanımına uygundur. Basel Komitesi, uluslararası alanda faaliyet gösteren ve önemli boyutta operasyonel riske maruz kalan büyük bankalar için daha gelişmiş yaklaşımlar kullanmalarını önermektedir (Boyacıoğlu, 2002, 57).

2.5.4.2.1.2.2. Standart Yaklaşım

Temel gösterge yaklaşımının daha gelişmiş bir şekli olan standart yaklaşım, banka faaliyetlerini bir dizi standartlaştırılmış faaliyet birimlerine ve faaliyet kollarına ayırmakta, daha sonra bu alanlarda bankanın faaliyetinin büyüklüğü ve hacmini yansıtan genel bir gösterge kullanmaktadır. Bu gösterge ile, her bir faaliyet koluna ilişkin operasyonel risk miktarının yaklaşık olarak temsil edilmesi amaçlanmaktadır (Boyacıoğlu, 2002, 57-58). Her bir faaliyet koluna ilişkin genel göstergeler ile belirli bir katsayının (β) çarpılması yoluyla faaliyet kolları bazında sermaye yükümlülükleri hesaplanmaktadır. Hesaplama kullanılan katsayı (β) ise, Basel Komitesi tarafından, faaliyet kollarının faaliyet içindeki ağırlıklarına göre %12, %15 ve %18 olarak ayrı ayrı belirlenmiştir.

Sermaye yükümlülüğünün faaliyet kolları bazında hesaplanmasından sonra, faaliyet kollarına ilişkin tutarlar bir araya getirilerek yıllar itibariyle toplam tutarlar hesaplanmakta ve bunların ortalaması alınarak bankanın operasyonel riskler karşısında bulundurması gerekli olan yasal sermaye belirlenmektedir. Bu hesaplama yapılırken, belirli bir yılda bir faaliyet kolu için negatif sermaye yükümlülüğü oluşması halinde, bu tutar diğer faaliyet kollarındaki pozitif tutarlardan düşülebilecektir. Ancak, o yıl için tüm faaliyet kolları itibariyle toplam sermaye yükümlülüğünün negatif olarak belirlenmiş olması halinde, negatif tutar hesaplamalarda dikkate alınmayacaktır; başka bir ifadeyle, o yılın sermaye yükümlülüğüne etkisi sıfır olacaktır (Candan, Özün, 2006, 236).

Standart yaklaşım kapsamında yasal sermaye yükümlülüğü aşağıdaki formül aracılığıyla hesaplanmakta olup, hesaplanan sermaye yükümlülüğünün sermaye yeterliliği oranının paydasına taşınması sırasında 12,5 ile çarpılması gerekmektedir (Candan, Özün, 2006, 236).

Operasyonel Risk Sermaye Yükümlülüğü =

$$\{\sum_{yıl\ 1-3} \max [\sum (BG_{1-8} \times \beta_{1-8}), 0]\} / 3$$

BG₁₋₈: Sekiz faaliyet kolunun her biri için belirli bir yıldaki temel gösterge tutarı

β_{1-8} : Komitece belirlenmiş beta katsayıları

Aşağıdaki tabloda bu yaklaşımda kullanılan faaliyet birimleri, faaliyet kolları, göstergeler ve β Katsayıları yer almaktadır.

Tablo 15: Standart Yaklaşımında Faaliyet Birimleri, Faaliyet Kolları, Göstergeler ve β Katsayıları

Faaliyet Birimleri	Faaliyet Kolları	Göstergeler	β Katsayısı
Yatırım Bankacılığı	Kurumsal Finansman	Brüt Gelir	%18
	Alım-Satım Faaliyetleri ve Satışlar	Brüt Gelir	%18
Bankacılık	Perakende Bankacılık	Yıllık Ortalama Aktifler	%12
	Ticari Bankacılık	Yıllık Ortalama Aktifler	%15
	Kurumsal Temsilcilik	Brüt Gelir	%12
	Ödeme ve Takas	Yıllık Takas Sonuçları	%18
Diğerleri	Perakende Aracılık	Brüt Gelir	%15
	Varlık/Portföy Yönetimi	Yönetim Altındaki Toplam Fonlar	%12

Akbaş, 2007, 7

2.5.4.2.1.2.3. İçsel Ölçüm Yaklaşımı

İçsel Ölçüm Yaklaşımı'nda, banka faaliyetleri standart yaklaşımdaki gibi gruplandıktan sonra, gruplar içinde ve arasında operasyonel risk çeşitleri tanımlanmaktadır. Daha sonra banka, her bir risk grubu ve operasyonel risk çeşidi için bir yüklenim göstergesi (Exposure Indicator-EI) belirlemeli ve bu gösterge için kayıp oluşma olasılığını (Probability of Event-PE) ve bu olasılık gerçekleştiğinde oluşacak kaybı (Loss Given Event-LGE) hesaplamalıdır. Her bir alt grup ve operasyonel risk çeşidi için beklenen zarar (Expected Loss-EL), EI, PE ve LGE'nin çarpımı kadardır. Tüm gruplar için hesaplanan beklenen zararlar toplamının bir katsayı (γ -Gama faktörü) ile çarpılması yoluyla, bankanın operasyonel riski için ayırması gereken sermaye tutarı hesaplanmaktadır (Değirmenci, 2003, 44-45). Bu hesaplama aşağıdaki formül aracılığıyla yapılmaktadır:

$$\text{Operasyonel Risk Sermaye Yükümlülüğü} = \Sigma [(EI \times PE \times LGE)] \times \gamma$$

Buraya kadar olan açıklamalar ışığında, Basel II Düzenlemesi'nin birinci yapısal bloğunun öngördüğü asgari sermaye yeterliliği oranının hesaplaması aşağıdaki formül kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

$$SYO = \frac{\text{Sermaye Tabanı}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}} \geq \%8$$

2.5.4.2.2. İkinci Yapısal Blok: Sermaye Yeterliliğinin Denetim ve Gözetimi

İkinci yapısal blok, bankanın risk yönetimi yaklaşımının denetim otoritesinin incelemesi sürecini tanımlamaktadır. Bu blokta, bankaya ve denetçi otoriteye özel görevler yüklenmektedir. Bankanın yönetim kuruluna ve yöneticilerine yüklenen görevler sayesinde, iç kontrol ve diğer kurumsal yönetim ilkelerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

İkinci yapısal blokta, bir yanda banka toplam risklere karşı sermaye yeterliliğini değerlendirmekte, diğer yanda ise düzenleyici otorite, bankanın risk değerlendirmesini gözden geçirerek, birinci yapısal blokta hesaplanan sermayenin ötesinde daha fazla sermayeye gerek olup olmadığını belirlemektedir. Bankanın, birinci yapısal blokta kullandığı yaklaşımların doğasına ve karmaşıklığına uygun bir risk değerlendirmesi gerçekleştirmesi, ikinci yapısal bloğa tam uyum açısından oldukça önemlidir. Basel Komitesi, söz konusu uyumun sağlanabilmesi için yol gösterici dört ana prensip belirlemiştir (Yayla, Türker Kaya, 2005, 11).

Prensip 1: Bankaların Kendi Risklerini ve Sermaye Yeterliliklerini Değerlendirmeleri

Bankaların, risk profilleri ile ilişkili bütüncül bir sermaye yeterliliği değerlendirme sürecine ve sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejilere sahip olması gerekmektedir (Mazıbaş, 2004, 12). Banka yönetim kurulu ve üst düzey yönetiminin bir gözden geçirme süreci olmalı, sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesinde izlenen politika ve prosedürlerin bankanın tüm önemli risklerini tanımlaması, ölçmesi, izlemesi ve kontrol altında bulundurması sağlanmalıdır (Mazıbaş, 2004, 14).

Prensip 2: Denetim Otoritesinin Bankayı Değerlendirmesi

Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de gözden geçirmeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır (Mazıbaş, 2004, 17).

Resmi denetim otoritesinin yapacağı değerlendirmenin, yerinde inceleme ve soruşturmalar yapmak, uzaktan gözetim yapmak, banka yönetimi ile görüşmeler yapmak, bağımsız denetçilerin çalışma raporlarını değerlendirmek ve periyodik raporlamalar istemek gibi bileşenlerden oluşması öngörülmüştür (Mazıbaş, 2004, 21).

Prensip 3: Bankaların Asgari Yasal Sermayenin Üzerinde Sermaye İle Çalışmalarının Sağlanması

Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdırlar (Mazıbaş, 2004, 22).

Bu prensip kapsamında ilave sermaye bulundurulmasının denetim otoritesince istenmesinin altında yatan nedenler ise şöyle sıralanabilir (Mazıbaş, 2004, 23) :

- Rekabetçiliğin devamı,
- Normal çalışma koşullarında yeterlilik oranındaki dalgalanmalar,
- Acilen ihtiyaç duyulduğunda veya fon temini için piyasa koşullarının elverişli olmadığı durumlarda yeni sermaye sağlamanın maliyeti,
- Asgari sermaye seviyesinin altına düşülmesi nedeniyle yaşanabilecek olumsuzluklar ve yaptırımlar,
- Birinci yapısal blok kapsamında dikkate alınmayan banka spesifik riskleri veya makroekonomik faktörler.

Prensip 4: Sermayenin Asgari Düzeyin Altına Düşmesini Engellemek İçin Erken Müdahalede Bulunulması

Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Otorite, sermayenin korunamadığı veya tekrar yerine konulamadığı dönemlerde bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir (Mazıbaş, 2004, 25). Bu hallerde resmi otorite,

- Bankayı yakın izlemeye alabilir,
- Bankadan risklerini ve sermayesini değerlendirme sürecini iyileştirmesini isteyebilir,
- Bankadan yeniden sermayelendirme planı sunmasını isteyebilir,
- Bankanın bazı faaliyetlerine sınırlama getirebilir (İştirak edinme vb.),
- Temettü ödemelerini kısıtlayabilir,
- Üst yönetimin ve/veya yönetim kurulunun değiştirilmesini isteyebilir (Mazıbaş, 2004, 28).

Yukarıdaki prensiplerin bir sonucu olarak ikinci yapısal blok ile aslında uluslararası faaliyet gösteren finansal kuruluşların birkaç yıldır kullandığı “ekonomik sermaye” kavramı resmen yeni düzenlemeye yerleştirilmiş bulunmaktadır. Ekonomik sermaye, bankanın faaliyetlerinden kaynaklanabilecek potansiyel (beklenmeyen) kayıplara karşı tampon görevi görmesi için ayrılan sermayeyi ifade etmektedir. Yasal sermayenin seviyesi düzenleyici otorite tarafından tanımlanmakta ve finansal sistemin sağlığı ve mevduat sahiplerinin korunması amaçlanmaktadır. Halbuki ekonomik sermaye, risklerin toplulaştırılması eğiliminin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve farklı tipteki riskleri tek bir ölçüt ile ifade etmeye çalışan bir yaklaşımdır.

Ekonomik sermaye yönetiminin bankaya katma değer yaratan iş alanlarının belirlenmesine yardımcı olmak suretiyle, hissedarın/yatırımcının bilgi ihtiyacını karşılamaya, Basel II'ye ve ihtiyati düzenlemelere uyumun gerçekleşmesine yardımcı olması beklenmektedir (Yayla, Türker Kaya, 2005, 12).

2.5.4.2.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Üçüncü yapısal blok, birinci yapısal blokta yer alan asgari sermaye yükümlülüklerini ve ikinci yapısal blokta yer alan denetimsel gözden geçirme sürecini tamamlamaktadır. Üçüncü yapısal bloğun başlıca amacı, piyasanın banka ile ilgili temel ve önemli bilgilere erişebilmesini sağlamaktır. Bu yolla, bir kamuyu bilgilendirme süreci oluşturularak piyasa disiplininin sağlanması teşvik edilmiş olacaktır (TSPAKB, 2005b, 7).

Üçüncü yapısal blokla, bankalar ve finansal kurumların sürekli değişen ve güncellenen detaylı finansal ve diğer bilgilerinin çeşitli formlar vasıtasıyla kamuya açıklanması öngörülmektedir. Böylece mevduat sahiplerinin, yatırımcıların ve ilgili diğer kişilerin finansal kararlarını belirlemeleri ve söz konusu kurum ve kuruluşların risklerini sağlıklı bir şekilde değerlendirmeleri amaçlanmıştır (TSPAKB, 2005b, 7).

Bu çerçevede, bankalar, yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek tüm önemli bilgilerini, piyasa katılımcılarına zamanında, eş anlı, eksiksiz ve öngörülen standartlarda açıklamalıdır. Bunun istisnası, kurum içi özel ve gizli bilgilerdir (Küçüközmen, 2004, 16).

Üçüncü yapısal blok ile ortaya konan söz konusu bilgi açıklamaları altışar aylık dönemler itibariyle yapılacaktır. Bu durumun istisnaları ise (Küçüközmen, 2004, 17) ;

- Bankanın risk yönetiminin amaç ve politikaları, muhasebe sistemi ve tanımlamalar hakkında genel bir özet sunan nitel bilgiler yıllık bazda yayımlanabilecektir.
- Uluslararası düzeyde faaliyet gösteren büyük bankaların ve diğer önemli bankalar ile bunların önemli bankacılık iştiraklerinin ana sermayeleri ile toplam sermaye yeterlilik oranları ve bileşenleri üçer aylık dönemler bazında açıklanacaktır.
- Maruz kalınan riskler veya diğer hususlarla ilgili bilgiler hızlı değişim gösterme eğiliminde ise banka bu bilgileri de üçer aylık dönemler bazında açıklayacaktır.

Üçüncü yapısal blok kapsamında, açıklama yapılacak konular şöyle sıralanmıştır (TBB, 2000, 6):

• **Sermaye Yapısı:** Bir banka, sermaye yapısı ve bu bağlamda, sermayenin kapsamı ile sermaye araçlarının özellikleri hakkında özet bilgilendirme yapmalıdır. Banka, aynı zamanda, kredi kayıpları ve diğer potansiyel kayıpları konusunda ayırdığı karşılıkları (tahsili gecikmiş alacaklar) da açıklamalıdır. Bu bilgilendirme, kuruluşun kayıpları karşılama potansiyeli ve sermaye sağlamlığı konusunda şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, banka, muhasebe standartları, aktif ve pasif değerlemeleri, karşılıklar ve gelir kaynağı tanımları konusunda da bilgi açıklamalıdır. Bu bilgi, bankanın finansal tablolarının değerlendirilmesi açısından çok önemlidir.

• **Risk Üstlenimi:** Dinamik finansal piyasalar, küresel rekabet ve teknolojik yenilikler nedeniyle bankaların risk profilleri hızla değişim göstermektedir. Bu nedenle, finansal bilgi kullanıcıları, piyasa koşullarını yansıtan riskler konusunda bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu çerçevede, bankalar, risk üstlenimlerine ilişkin nitel ve nicel bilgilendirme yapmak durumundadırlar. Bankaların risk profillerinin saydamlığı, bu kuruluşların finansal durumlarının istikrarını ve gelirlerinin değişen piyasa koşullarına karşı duyarlılığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Finansal kuruluşlar, her risk alanı için, o riskin boyutunu ve kapsamını yansıtacak, nitel (yönetim stratejileri) ve nicel (durum verisi) bilgi sunmak durumundadırlar. Buna ek olarak, geçmiş yılların bilgileri de verilerek karşılaştırmalı bir analiz yapılması sağlanmalıdır.

• **Sermaye Yeterliliği:** Bir banka, Basel II Düzenlemesi'nde önerilen yöntemlere göre, hazırlanmış risk temelli sermaye oranlarını ve yerine getirmek zorunda olduğu herhangi bir denetimsel (veya yasal) sermaye standardını açıklamak zorundadır. Bu açıklama, bankanın mevcut sermaye durumunun kredi, piyasa ve diğer risklerini karşılayıp karşılayamadığını gösterecek düzeyde bir bilgilendirme içermelidir.

Diğer yandan, banka, kendi sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi konusunda uyguladığı iç süreci de niteliksel bir biçimde açıklamalıdır. Bu bilgilendirme, bankanın sermaye yeterliliği konusundaki yönetiminin diğer risk yönetimi süreçleriyle bağlantılarının görülebilmesine yarayacak ve gelecekte oluşabilecek dalgalanmalara dayanma konusunda zemin oluşturacaktır.

Yukarıda, üç yapısal blok üzerine inşa edilmiş olan Basel II Düzenlemesi kapsamlı olarak incelenmeye çalışılmıştır. İlerleyen bölümde ise, Basel II Düzenlemesi'ne uyum sürecinde Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalara yer verilecektir.

2.5.5. Türkiye'de Basel II'ye Yönelik Çalışmalar

Uluslararası gelişmelere paralel olarak, Basel II'ye yönelik araştırma ve hazırlık faaliyetleri Türkiye'de 2002 yılından bu yana BDDK öncülüğünde sürdürülmektedir. Geçen sürede hem sektörde hem BDDK'da Basel II ile ilgili sağlanan birikimin azımsanamayacak düzeyde olduğu düşünülmektedir (Altıntaş, 2006, 101). Bu süreçte, Türkiye'de Basel II'nin uygulamaya geçirilmesine yönelik olarak yapılan çalışmalar şöyle sıralanmaktadır (BDDK, 2005a, 4; BDDK, 2005c, 59; BDDK, 2005d, 4; BDDK, 2005e, 25):

- Basel Komitesi tarafından düzenlenen ve G-10 ülkeleri dışındaki ülkelerin davet edildiği ilk sayısal etki çalışması olan Basel II 3. Sayısal Etki Çalışması'na (QIS-3) Türkiye tarafından sektörde önemli bir paya sahip (%60) 6 banka ile katılım sağlanmıştır.
- Basel II QIS-3 çalışmasına ilişkin nihai değerlendirme toplantısı, Basel Komitesi ve birçok ülke yetkilisinin katılımıyla 10-11 Mart 2003 tarihleri arasında İstanbul'da BDDK'nın ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir.
- Mart 2003 tarihinde BDDK yetkilileri ile çeşitli bankaların risk yönetiminden sorumlu üst düzey yöneticilerinin katılımıyla Türkiye Bankalar Birliği (TBB) bünyesinde "Basel II Yönlendirme Komitesi" kurulmuştur. Komite ayda bir kez toplanmakta ve Basel II'ye yönelik çalışmalar yapmaktadır.
- QIS-3'te edinilen deneyimlerden de faydalanarak Temmuz 2003'te aktif büyüklükleri Türk Bankacılık Sistemi'nin %95'inin oluşturan 23 bankanın katılımıyla yerel bir sayısal etki çalışması (QIS-TR) gerçekleştirilmiştir.
- Basel II'ye ilişkin hususlarda eşgüdüm sağlamak ve taslak niteliğinde kararlar almak üzere Ekim 2004'te Hazine Müsteşarlığı, TCMB ve SPK'nın katılımıyla

BDDK koordinasyonunda faaliyet gösteren “Basel II Koordinasyon Komitesi” oluşturulmuştur.

- BDDK bünyesinde çeşitli alt komitelerden oluşmak ve teknik konularda çalışmalar yapmak üzere biri “Basel II Proje Komitesi”, diğeri “Risk Odaklı Denetim Komitesi” olmak üzere iki adet çalışma komitesi oluşturulmuştur.

- “Basel II’ye Geçiş İlişkin Yol Haritası” 30 Mayıs 2005 tarihinde açıklanmış, bu kapsamda Basel II Düzenlemesi’nin Türk Bankacılık Sektörü’nde Ocak 2008’de standart yaklaşımlarla, Ocak 2009¹’da ise daha ileri yaklaşımlarla yürürlüğe geçirilmesi planlanmıştır.

- Yol haritasına uygun olarak BDDK’nın ilgili dairelerinin ve yapacağı faaliyetlerle ilgili TBB’nin münferit yol haritaları oluşturulmuş ve bankalardan Basel II’ye ilişkin yönetim kurullarınca onaylanmış banka içi yol haritaları talep edilmiştir.

- Basel II uygulamaları ile ilgili olarak BDDK tarafından gerçekleştirilecek faaliyetler, yapılacak düzenlemeler ve bunların usul, kapsam ve zamanlamasına ilişkin olarak taslak niteliğinde bir “Politika Metni” hazırlanmıştır.

- Basel II uygulamasına geçişe ilişkin olarak bankalar ile özel finans kurumlarının katılım sağladığı, bilgi amaçlı iki Anket Çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu anket çalışmaları sonucunda Türk Bankacılık Sektörü’nün genel olarak kredi, piyasa ve operasyonel risklerini hali hazırda standart yöntemlerle hesaplayabildiği belirlenmiş, Mayıs 2005 tarihinde kamuoyuna açıklanan yol haritası, zamanlama ve düzenlemeler açısından uygulanabilir bulunmuştur.

¹ Bu çalışma, savunma tarihi için enstitüye teslim edildikten sonra, 25 Haziran 2008’de, BDDK, 2008/15 sayılı basın açıklaması ile Basel II kriterlerinin uygulanma tarihini ileri bir tarihe ertelediğini açıklamıştır. Açıklamada şöyle denmiştir: "Türk Bankacılık Sektörünün Basel-II’ye 01.01.2009 tarihinde geçişine yönelik Kurumumuzca yürütülen çalışmalar sonucunda önemli mesafeler kaydedilmiş olmakla beraber, son dönemde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan sebepleri ve etkileri derin ve belirsiz gelişmeler ışığında özellikle seküritizasyon ve likidite riski açılarından Basel-II Uzlaşısı’nda eksiklikler tespit edilmiştir. Söz konusu eksikliklerin giderilmesi amacıyla ilgili dokümanlarda değişiklik çalışmalarının uluslararası düzeyde devam ettiği bilinmektedir. Bahsi geçen değişiklik çalışmaları yanında, uygulama sonuçları bu süreçte oldukça önemli olan Türk Ticaret Kanunu tasarısının henüz yasalaşmaması, finans ve reel sektör temsilcilerinin Basel-II’nin uygulanma zamanlamasına ilişkin görüşleri de dikkate alınarak bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın ileri bir tarihe ertelenmesi uygun görülmüştür."

- Ülkemizin çeşitli illerinde Basel II'nin KOBİ'lere etkilerine yönelik olarak çeşitli bankaların risk yönetiminden sorumlu yetkilileri ile BDDK yetkililerinin de konuşmacı olarak yer aldığı geniş katılımlı bir dizi bilgilendirme toplantısı yapılmıştır.
- Basel II içerisinde ulusal denetim otoritelerine inisiyatifleri doğrultusunda hareket edebilme olanağı tanınan alanlara ilişkin olarak bir ulusal tercihler açıklama rehberi hazırlanmıştır.

3. YENİ BASEL SERMAYE UZLAŞISI'NDA KOBİ KREDİLERİ

Çalışma metninin ikinci bölümünde, Basel II'nin getirdiği yenilikler KOBİ'ler açısından ele alınacak ve KOBİ'lerin karşılaşılabileceği zorluklar ile bunlara karşı alınabilecek tedbirler ifade edilecektir.

3.1. KOBİ Kredilerine İlişkin Basel II Kriterleri

Bu bölümde, KOBİ kredilerine ilişkin Basel II kriterleri incelenecektir. Bunlar; kredi riski ölçme yaklaşımları, Basel II'de KOBİ tanımı ve portföy sınıflandırması, sermaye yükümlülükleri açısından KOBİ kredileri ile risk azaltım tekniklerinin dikkate alınması konularıdır.

3.1.1. Basel II'de Yer Alan Kredi Risk Ölçüm Yaklaşımları

Bankalarda, kredilendirmede Basel II öncesi genel kabul görmüş “geleneksel” yaklaşımda amaç “iyi kredi” vermektir (TBB, 2004, 10). Bu çerçevede bankalar KOBİ'lere kredi kullanırken, kredi talebinde bulunan işletme piyasa konusunda tecrübeli uzmanlar tarafından incelenmekte, işletmenin istihbarat araştırması yapılmakta, yapılan inceleme ve araştırmalar sonucunda durumları iyi çıkan işletmelere kredi tahsis edilmekte, kredileri güvence altına almak üzere işletmeden teminatlar alınmakta ve geri ödemeler takip edilmektedir. Bu yöntemde krediyi kullandırmanın riski bilinmediğinden kredi fiyatlaması, bankanın maliyetleri üzerine bir kar payı koyması yoluyla ve riske göre farklılaşma sağlanmadan yapılmaktadır (Babuşçu, 2005, 57-58). Kredilendirmede söz konusu yaklaşımın önemli sakıncaları olup, bu sakıncaları aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (Ata, Uğurlu, 2006, 388):

- Kredilendirme uzman görüşleri ile yapıldığından sonuçlar objektif olmamakta ve bir uzman tarafından iyi bulunan bir işletme; diğer bir uzman tarafından kötü bulunabilmekte,
- Bankanın kredilendirme işlemi, taşınan risklerin sayısallaştırılmasına dayanmadığı için riskler fiyatlanamamakta ve risk yönetimi konusunda deneyimli olan işletmeler bunun avantajlarından yararlanamamakta,

- Farklı bankalar tarafından yapılan farklı değerlendirmeler, bankacılık sektöründe ortak bir fiyatlamamanın oluşmasını engellemektedir.

Basel II ile birlikte, “iyi kredi”nin subjektif yöntemlerle belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurları ile ne kadar riskli olduğunun belirlenmesi sürecine ve buna göre fiyatlama yapılmasına doğru bir geçiş yaşanmaya başlanmıştır.

Yeni yaklaşımda “iyi” veya “kötü” kredi değil, “riskli” veya “az riskli” kredi vardır ve bir kredinin riskli olması onun “kötü” olduğu anlamına gelmemektedir. Önemli olan kredinin riskinin iyi analiz edilmesi ve doğru fiyatlanmasıdır (TBB, 2004, 12).

Basel II Düzenlemesi’yle birlikte gerek kredi kullananın gerekse kredi işleminin riskliliği kredi kullandırmada büyük önem kazanmış ve söz konusu parametreler doğrudan KOBİ’lerin kredi maliyetini etkileyen unsurlar olmuştur. Bu açıdan bakıldığında Basel II, bankalar için sadece sermaye yeterliliğinin hesaplandığı bir hesaplama süreci değil; aynı zamanda riske odaklı fiyatlama yaklaşımlarının söz konusu olduğu bir standartlar bütünü olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Basel II’de risk ölçümü büyük önem arz etmektedir (Ata, Uğurlu, 2006, 388). Bu bağlamda Basel II Düzenlemesi’nde, kredi risk ölçümüne ilişkin, daha önce birinci bölümde de kapsamlı bir şekilde ele alınarak incelenen, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Standart Yaklaşım ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar’dan söz edilmektedir.

Basel II Düzenlemesi’nde, sermaye yükümlülüğü hesaplamaları iki temel bileşenden oluşmaktadır. Birinci bileşen, krediler için alınan teminat, garanti gibi kredi risk azaltım araçları dikkate alınmadan, sadece kredinin türü ve/veya borçlunun kredi değeri ve diğer özellikleri dikkate alınarak yapılan hesaplamalardır. İkinci bileşen ise, kredi risk azaltım tekniklerinin etkisinin dikkate alındığı kısımdır (Yüksel, 2005, 14).

Ölçüm yaklaşımları ilk bileşen açısından incelendiğinde, basitleştirilmiş standart yaklaşımda sermaye yükümlülüklerinin genel olarak ihracat kredi kuruluşlarınca ülkelere verilen derecelendirme notlarına göre, standart yaklaşımda ise, bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarınca ülkelere ve işletmelere verilen derecelendirme

notlarına göre belirlendiği görülmektedir. Ayrıca her iki yaklaşımda da bazı portföyler için derecelendirme notları dikkate alınmamakta ve bu portföylerde yer alan krediler standart katsayılar kullanılarak hesaplamaya dahil edilmektedir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda ise sermaye yükümlülükleri, bankalar tarafından bireysel ve kurumsal müşterilerine verilen derecelendirme notları dikkate alınarak hesaplanmaktadır (Yüksel, 2005, 14).

Bu ölçüm yaklaşımları kredi risk azaltım tekniklerinin dikkate alınması açısından değerlendirildiğinde ise, ölçüm yaklaşımlarında gelişmişlik seviyesi arttıkça, dikkate alınan kredi riski azaltım tekniklerinin kapsamı genişlemekte ve hesaplamalarda bankanın kendi tahminlerine daha fazla yer verilmekte, ancak bununla birlikte, gelişmiş yöntemleri kullanan bankalar risk yönetimine ilişkin daha sıkı kriterlere tabi olmaktadır (Yüksel, 2005, 14).

3.1.2. Basel II KOBİ Tanımı ve Portföy Sınıflandırması

Basel II Düzenlemesi'nin KOBİ'lere olan ilk etkisi KOBİ tanımı ile ilgilidir (Usta Güler, 2006, 228). Bu tanım, bazı durumlarda kredilerin hangi portföye dahil edileceği konusunda önem kazanırken, bazı durumlarda da aynı portföy içerisinde büyük ölçekli işletmeler ile KOBİ kredilerinin farklı sermaye yükümlülüklerine tabi olması sonucunu doğurmaktadır (Yüksel, 2005, 16). Basel II kapsamında sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yaklaşımda KOBİ, toplam cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Toplam cirosu 50 milyon Euro'yu geçen işletmeler ise "kurumsal" olarak tanımlanmaktadır. Böylelikle KOBİ sınıfının sınırlarını belirlemede yıllık satış cirosu esas alınmaktadır (Usta, Güler, 2006, 228). KOBİ tanımına bağlı olarak "perakende-kurumsal" ayrımı çok önem kazanmakta olup, bir bankadaki toplam kredisi (Nakdi + Gayrinakdi) 1 milyon Euro'nun altında kalan KOBİ'ler "perakende portföy" içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler ise "kurumsal portföy" içinde tanımlanmaktadır (TBB, 2004, 5).

Yukarıdaki tanımlamalarla perakende-kurumsal portföy ayrımı yapılmakla birlikte, Basel Komitesi'nce bir kredi alacağının perakende portföyde nitelendirilip standart

bir risk ağırlığına (%75) tabi tutulabilmesi için belirli kriterleri de üzerinde taşıması gerektiği belirtilmiştir. Bu kriterler şöyle sıralanmaktadır (Altıntaş, 2006, 408):

- **Borçlu Kriteri:** Kredinin borçlusu gerçek kişiler veya küçük iş sahibi veya küçük işletmeler olmalıdır. Aralarında sermaye ilişkisi bulunan kişi veya işletme toplulukları tek bir borçlu sayılacaktır.

- **Ürün Kriteri:** Küçük işletmelere kullandırılan işletme kredileri ve bunlar lehine düzenlenen teminat mektupları kapsama girmektedir. Her türlü menkul kıymet ihracı ile sağlanan finansman kapsam dışıdır. Rotatif krediler, kredi kartları, kredi mevduat hesapları, taksitli veya bireysel krediler, otomobil, eğitim ve ihtiyaç kredileri, bireysel nitelikli finansal kiralama işlemleri perakende portföye dahil edilebilir.

- **Çeşitlendirme Kriteri:** Basel Komitesi perakende portföyün standart olarak belirlenen (%75) risk ağırlığına tabi tutulmayı hak edecek kadar çeşitliliğe (risk dağıtımına) sahip olmasını sağlama görevini ülke denetim otoritelerine vermiştir. Bu konuda denetim otoritelerine yol gösteren Komite, tek bir borçluya kullandırılan kredinin toplam portföyün %0,2'sini aşmaması şeklinde sayısal bir limitin uygun olabileceğini de belirtmiştir.

- **Düşük Tutar Kriteri:** Tek bir borçluya kullandırılan perakende kredilerin toplam tutarı 1 milyon Euro'yu aşmayacaktır. Düzenlemedeki portföy sınıflandırmasında “kurumsal portföy” ise, büyük ölçekli işletmelere verilen krediler ile KOBİ'lere verilen kredilerden perakende portföy içerisinde sınıflandırılmayanları kapsamaktadır. Ayrıca içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları kullanan bankalar kurumsal portföyde yer alan krediler içerisinde “özel amaçlı kredilendirme” faaliyetlerini ayrı sınıflamak zorundadırlar. Bu kategori içerisinde, proje finansmanı, duran varlık finansmanı, mal/emtia finansmanı, gelir getiren gayrimenkul finansmanı ve yüksek volatiliteye sahip ticari amaçlı gayrimenkul finansmanı faaliyetleri yer almaktadır. Bu kategoride yer alan kredilendirme faaliyetlerinin temel özelliği, kredi geri ödemelerinin, kredi kullanan tarafın ödeme kapasitesinden ziyade, krediye konu mal ve projeden sağlanacak gelirler ile yapılacak olmasıdır (Yüksel, 2005, 16).

3.1.3. Sermaye Yükümlülükleri Açısından KOBİ Kredileri

Basel II Düzenlemesi'nde, sermaye yükümlülüğü hesaplamalarının iki bileşenden oluştuğu daha önce belirtilmişti. Bu başlık altında birinci bileşene göre, sermaye yükümlülüğü hesaplamaları dikkate alınacak ve bu kapsamda halen Türk bankacılık mevzuatında da uygulamada olan Basel I hesaplama sistemine öncelikle yer verilerek, Basel II Düzenlemesi ile sermaye yeterliliği belirleme ölçütlerinde ne gibi değişiklikler olduğu görülebilecektir.

Şu an Türkiye'de yürürlükte olan bankacılık mevzuatı içerisinde yer alan hesaplama sistemi, Basel I'e dayanmakta olup, bu sistem içerisinde perakende ve kurumsal portföy ayrımı bulunmamaktadır. Bu çerçevede, tüm KOBİ kredileri (teminatsız veya garantisiz olanlar) %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Ayrıca temerrüde düşen KOBİ kredileri de %100 risk ağırlığına tabi tutulmaya devam edilmektedir (Yüksel, 2005, 17).

Basel II Düzenlemesi kapsamında sınıflandırılmış olan perakende ve kurumsal portföylerin basitten gelişmişe doğru sıralanan kredi riski ölçüm yaklaşımlarında sermaye yeterliliği belirleme ölçütleri ise aşağıda incelenmiştir.

3.1.3.1. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım

Basitleştirilmiş standart yaklaşımda, KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü herhangi bir derecelendirme notu ile ilişkilendirilmemiş olup, aynı portföyde yer alan tüm KOBİ kredileri aynı sermaye yükümlülüğüne tabi tutulmaktadır. Bu çerçevede perakende portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri %75, kurumsal portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Ayrıca temerrüde düşen KOBİ kredilerinin risk ağırlıkları aşağıdaki kriterler dahilinde belirlenmektedir (Yüksel, 2005, 18):

- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %20'den az olduğu durumlarda %150 risk ağırlığı uygulanmaktadır.
- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %20'den fazla olduğu durumlarda %100 risk ağırlığı uygulanmaktadır.

- Denetim otoriteleri, özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %50'den fazla olduğu durumlarda %50 risk ağırlığı uygulanmasına izin verebilmektedir.
- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %15'ten fazla olduğu ve kredinin tamamının Basel II kapsamında dikkate alınmayan bir teminat ile koruma altına alınmış olduğu durumlarda %100 risk ağırlığı uygulanmaktadır.

3.1.3.2. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü, kurumsal portföy için bağımsız kredi değerlendirme kuruluşlarınca verilen derecelendirme notlarına göre belirlenirken, perakende portföyde yer alan KOBİ kredileri %75'lik standart risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Ayrıca standart yaklaşımda temerrüde düşen KOBİ kredileri, basitleştirilmiş standart yaklaşımda kullanılan kriterler dahilinde risk ağırlıklandırılmaya tabi tutulmaktadır (Yüksel, 2005,18).

Kurumsal portföyde yer alan KOBİ kredilerinin tabi olacakları risk ağırlıkları Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16: Standart Yaklaşım Dayalı Kredi Risk Ağırlıkları
Risk Ağırlığı

Derecelendirme Notu	Risk Ağırlığı (Perakende)	Risk Ağırlığı (Diğer)
AAA'dan AA-'ye kadar	%75	%20
A+'dan A-'ye kadar		%50
BBB+'dan BB-'ye kadar		%100
BB-'den düşük		%150
Derecelendirilmemiş		%100

Yüksel, Taşkan, 2005, 12

3.1.3.3. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar

İleri düzey içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda sermaye yükümlülüğü, temel olarak bankalar tarafından müşterilerine verilen derecelendirme notlarıyla

ilişkilendirilmiştir (TBB, 2006, 11). Bu yaklaşımları birinci bölümde ele aldığımız için burada yalnızca bu yaklaşımlar kapsamında KOBİ'lere yönelik risk ağırlıklı varlık hesaplama formüllerine yer verilecektir.

Kurumsal KOBİ Portföyünde Yer Alan İşletmeler İçin Hesaplama Yöntemi :

$$\begin{aligned} \text{Korelasyon (R)} = & 0.12 \times (1 - e^{(-50 \times PD)}) / (1 - e^{-50}) \\ & + 0.24 \times [1 - (1 - e^{(-50 \times PD)}) / (1 - e^{-50})] \\ & - 0.04 \times (1 - (S-5) / 45) \end{aligned}$$

$$\text{Vade ayarlaması (b)} = (0.11852 - 0.05478 \times \ln(PD))^2$$

$$\begin{aligned} \text{Sermaye yükümlülüğü (K)} = & [LGD \times N [(1-R)^{-0.5} \times G(PD) \\ & + (R/(1-R))^{1/2} \times G(0.999)] - PD \times LGD] \\ & \times (1 - 1.5 \times b)^{-1} \times (1 + (M - 2.5) \times b) \end{aligned}$$

$$\text{Risk Ağırlıklı Aktifler (RWA)} = K \times 12,5 \times EAD$$

Burada,

R: Korelasyon katsayısı

PD: Temerrüde düşme olasılığı

b: Vade katsayısı

LGD: Temerrüt halinde kayıp

N: Standart normal dağılıma ilişkin birikimli dağılım fonksiyonu

G: Standart normal dağılıma ilişkin birikimli dağılım fonksiyonunun tersi

M: Vade

K: Sermaye yükümlülüğü

EAD: Temerrüt olasılığına maruz değer

S: Konsolide yıllık satış tutarını ifade etmektedir.

Perakende KOBİ Portföyünde Yer Alan İşletmeler İçin Hesaplama Yöntemi :

$$\text{Korelasyon (R)} = 0.03 \times (1 - e^{(-35 \times PD)}) / (1 - e^{-35}) \\ + 0.16 \times [1 - (1 - e^{(-35 \times PD)}) / (1 - e^{-35})]$$

$$\text{Sermaye yükümlülüğü (K)} = [\text{LGD} \times N [(1-R)^{-1/2} \times G(PD) \\ + (R / (1-R))^{1/2} \times G(0.999)] - PD \times \text{LGD}]$$

$$\text{Risk Ağırlıklı Aktifler (RWA)} = K \times 12,5 \times \text{EAD}$$

Formüllerden de görüleceği üzere, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda sermaye yükümlülüğünün hesaplanması diğer yaklaşımlara göre daha karmaşıktır ve bu hesaplamalar farklı girdi parametrelerine ihtiyaç duymaktadır (Yüksel, 2005, 20).

Perakende ve kurumsal portföyde yer alan KOBİ kredileri için oluşturulan formüller karşılaştırıldığında dikkati çeken önemli bir husus, kurumsal portföyde yer alan KOBİ kredileri için kullanılacak risk ağırlığı formülünün, işletme cirosu arttıkça sermaye yükümlülüğünün artması sonucunu doğuracak şekilde düzenlenmiş olmasıdır.

3.1.4. Kredi Risk Azaltım Tekniklerinin Dikkate Alınması

Birinci bölümde standart yaklaşımlarda, basit ve kapsamlı yöntem altında kabul edilebilecek kredi risk azaltım unsurları belirtilmiş ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda ise söz konusu unsurların kapsamının genişletildiği hususuna yer verilmişti. Bu bölümde ise, söz konusu kredi risk azaltım unsurlarının hesaplamalarda nasıl dikkate alınacağı incelenecektir.

Ek 1’deki tabloda da görüldüğü üzere, Basel II’de dikkate alınan teminat türlerinin derecelendirme notu kriteri çerçevesinde belirlenmesi, Türkiye özelinde ve genelde gelişmekte olan ülkelerde, Basel I’de dikkate alınan bazı teminatların artık dikkate alınmaması sonucunu doğurmaktadır. Çünkü standart yaklaşımda tahvil ve bonoların dikkate alınabilmesi için, hükümet ve merkez bankalarınca ihraç edilenlerin en az BB-, diğer kesimlerce ihraç edilenlerin ise en az BBB- notuna sahip olması gerekmektedir. Ayrıca gayrimenkul ipotekleri standart yaklaşım kapsamında dikkate alınamamaktadır¹¹, ancak içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda dikkate alınabilmektedir. Teminatlara ilişkin bu kısıtlamalara karşın, Basel II’de bazı yeni teminat türleri de kapsama alınmıştır. Bu kapsamda değerlendirilebilecek en önemli teminatlar hisse senetleri ve yatırım fonlarıdır. Ancak her iki durumda da Türkiye’de yaygın olarak kullanılan ve Basel I’de dikkate alınmayan pek çok teminat türüne standart yaklaşımda yer verilmemiştir. Bu teminatların dikkate alınabilmesi ancak içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda mümkün olmaktadır (Yüksel, 2005, 26).

Kredi risk azaltımı için teminatların yanı sıra dikkate alınabilecek bir diğer unsur da krediler ve diğer alacaklar için alınan garantilerdir. Garantiler basitleştirilmiş standart yaklaşımda basit yöntem çerçevesinde dikkate alınırken, standart yaklaşımda ise yine basit yöntem çerçevesinde dikkate alınmakta ancak kur uyumsuzluğu durumunda garantili kısım kur kesintisi aracılığıyla azaltılmaktadır.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda ise garantiler, risk ağırlığı fonksiyonuna dahil edilen PD ve LGD oranlarını değiştirmektedir. Bunun yanında risk ölçüm yaklaşımları arasında, kabul edilen garantörlerin kapsamı da farklılık göstermektedir. Bu çerçevede, basitleştirilmiş standart yaklaşımda hükümetler ve merkez bankaları, kamu kurumları ve %20’den daha düşük bir risk ağırlığına tabi olan diğer taraflar; standart yaklaşımda hükümetler ve merkez bankaları, kamu kurumları, bankalar ve menkul kıymet şirketleri ile A- veya daha iyi bir derecelendirme notu bulunan diğer taraflar; temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda, standart yaklaşımdakilere ilave olarak, banka tarafından verilen derecelendirme notu A- veya daha iyi bir dereceye karşılık gelen tarafların garantileri dikkate alınabilmektedir. Gelişmiş içsel

derecelendirmeye dayalı yaklaşımda garantörlere ilişkin herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır (Yüksel, 2005, 26).

Her durumda, garantilerin dikkate alınabilmesi için, garantiler sonrası hesaplanan sermaye yükümlülüğünün garantiler dikkate alınmadan hesaplanan sermaye yükümlülüğünden daha düşük olması gerekmektedir. Aksi halde garantiler dikkate alınmayacaktır. Ayrıca kredi türevleri de risk azaltım aracı olarak standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda dikkate alınabilmekte ve garantiler ile aynı şekilde hesaplamalara dahil edilmektedir (Yüksel, 2005, 26).

Son olarak, kredi risk azaltım teknikleri arasında dikkate alınabilecek bir diğer işlem de bilanço içi netleşme anlaşmalarıdır. Bu anlaşmalar ile bankalar herhangi bir taraftan olan alacakları (krediler) ile borçlarını (mevduat) netleştirmek suretiyle hesaplamalara dahil etmektedirler. Bu anlaşmalar standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda dikkate alınabilmektedir (Yüksel, 2005, 26).

3.2. Basel II Düzenlemesi Çerçevesinde KOBİ'lerin Yaşayabileceği Zorluklar ve Getirilen Öneriler

Basel II'nin G-10 ülkelerinin uluslararası aktif bankaları için standart yaklaşımlarla uygulanması kararlaştırılan tarih 2007 yılı başı iken, Türkiye'de bu tarih 2009¹ yılı başı olarak planlanmıştır. Daha ileri yaklaşımların uygulanmaya başlanmasının ise, denetim otoritelerine başvurulması halinde, standart yaklaşımların uygulanmaya geçişini takip eden bir yıl sonra mümkün olacağı belirtilmiştir. Bu süreçte Basel II, özünde bir bankacılık düzenlemesi olmasının yanında, tüm ekonomik hayatı,

¹ Bu çalışma, savunma tarihi için enstitüye teslim edildikten sonra, 25 Haziran 2008'de, BDDK, 2008/15 sayılı basın açıklaması ile Basel II kriterlerinin uygulanma tarihini ileri bir tarihe ertelediğini açıklamıştır. Açıklamada şöyle denmiştir: "Türk Bankacılık Sektörünün Basel-II'ye 01.01.2009 tarihinde geçişine yönelik Kurumumuzca yürütülen çalışmalar sonucunda önemli mesafeler kaydedilmiş olmakla beraber, son dönemde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan sebepleri ve etkileri derin ve belirsiz gelişmeler ışığında özellikle seküritizasyon ve likidite riski açılarından Basel-II Uzlaşısı'nda eksiklikler tespit edilmiştir. Söz konusu eksikliklerin giderilmesi amacıyla ilgili dokümanlarda değişiklik çalışmalarının uluslararası düzeyde devam ettiği bilinmektedir. Bahsi geçen değişiklik çalışmaları yanında, uygulama sonuçları bu süreçte oldukça önemli olan Türk Ticaret Kanunu tasarısının henüz yasalaşmaması, finans ve reel sektör temsilcilerinin Basel-II'nin uygulanma zamanlamasına ilişkin görüşleri de dikkate alınarak bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın ileri bir tarihe ertelenmesi uygun görülmüştür."

özellikle de reel sektör içinde yer alan KOBİ'leri büyük ölçüde etkileyecek hükümler içermektedir. Bu hükümler çerçevesinde, KOBİ'lerin mevcut yapılarından kaynaklanan zayıf yönlerinin ortaya konulması ve değişim amacıyla çeşitli yatırımların yapılması gerekmektedir. Bu amaçla, burada, Basel II sürecinde KOBİ'lerin yaşayabileceği sorunlar ele alınacak ve KOBİ'lerin bu sorunlarının ortadan kaldırılmasına yönelik çeşitli önerilere yer verilecektir.

3.2.1. KOBİ'lerin Yaşayabileceği Zorluklar

Gerek G-10 ülkelerinde gerekse Türkiye'de Basel II Düzenlemesi kriterlerinin uygulamaya geçirilmesiyle birlikte Basel II'ye yönelik herhangi bir hazırlık yapmayan KOBİ'lerin ciddi birtakım sorunlarla karşılaşması kaçınılmaz olacaktır. Bu sorunları;

- Finansman sorunları
- Şeffaflık sorunları
- Riske dayalı kredi fiyatlamasına ve teminatlandırmaya ilişkin sorunlar

alt başlıkları halinde incelemek mümkündür.

3.2.1.1. Finansman Sorunları

KOBİ'lerin kendi yapıları nedeniyle ortaya çıkan temel finansman sorunu özkaynak yaratamamalarıdır. Özellikle kuruluş aşamasında yeterli fon olanağının bulunmaması, girişimcilerin önündeki en büyük engel olarak ortaya çıkmaktadır. KOBİ'ler faaliyetlerini finanse ederken öncelikle özkaynaklarına başvurmakta, özkaynaklarının yetersiz olması durumunda ise banka kredilerine yönelmektedirler. Diğer alternatif finansman kaynaklarının kullanımı bu tür işletmelerde çok düşük düzeyde kalmaktadır. Basel II kriterleri çerçevesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar KOBİ'leri değerlendirirken öncelikle KOBİ'lerin sermaye yapısına bakacaklardır. Dolayısıyla sermaye yapısı güçlü olan KOBİ'ler yüksek kredi notu alarak düşük maliyetle kredi kullanırken; sermaye yapısı zayıf olan KOBİ'ler düşük kredi notu ile yüksek maliyetle borçlanmak durumunda kalacaktır.

(Ata, Uğurlu, 2006, 391). Bu durum da doğal olarak güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ'lere avantaj sağlayacaktır (TBB, 2004, 23). Buna ilave olarak KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğunun kurumsal yönetişime sahip olmaması kredi maliyetlerini etkileyen bir diğer önemli parametre olarak karşımıza çıkmaktadır (Ata ve Uğurlu, 2006, 391).

3.2.1.2. Şeffaflık Sorunları

Basel II Düzenlemesi ile birlikte büyük önem kazanan şeffaflık, bankalar ile KOBİ'ler arasında sağlıklı bir işbirliğinin gerçekleşmesi için ön şart olarak görülmektedir (KobiFinans Bilgi Serisi-II).

Şeffaflık, gerek KOBİ gerekse kurumsal işletmelerin sağlıklı bir derecelendirme ve dolayısıyla verimli bir kredi süreci yaşayabilmesi için finansal ve niteliksel bilgilerden oluşan gerekli tüm bilgilerini bankalara ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarına zamanında, güvenilir ve yeterli bir şekilde sunmasını öngörmektedir (TBB, 2004, 24).

Türkiye'de zaman zaman KOBİ'lerin farklı durumlar için farklı finansal raporlar üretmeleri söz konusu olabilmektedir. Bu çerçevede, özellikle kayıt dışı işlemlerin KOBİ'lerin gerçek bilançolarında büyük yer kaplaması, ancak resmi kayıtlarında görünmemesi derecelendirme aşamasında yaşayacağı zorlukların başında gelmektedir (Babuşcu, 2005, 61).

Özellikle Türkiye'deki kayıt dışı ekonominin %50'ler civarında olduğu dikkate alındığında KOBİ'ler tarafından şeffaflığın gereklerinin yerine getirilmesi büyük önem arz etmektedir. KOBİ'lerin hazırlamış olduğu bilanço ve finansal raporların uluslararası standartlar bir tarafa, yerel ve yasal standartlarda dahi olmaması, bu raporlarda işletmelerin gerçek durumunun gözükmemesi, işletmelerin gücünün genel olarak bu finansal raporların üzerinde olması, kurduğu ilişkilerde de bu işletmelere güven duyulmaması sonucunu doğurabilmektedir (KOBİ Girişim Dergisi, Ocak 2006, 33-34). Kaldı ki Basel II ile birlikte bankaların KOBİ'leri kredilendirirken dikkate alacakları en önemli unsur, işletmenin finansal tabloları kullanılarak üretilen

(likidite, karlılık, borç ödeme gücü, büyüme, devir hızları, finansal yapıya ilişkin oranlar vb. gibi) kantitatif veriler olacaktır. İşletmelerin finansal tablolarından elde edilen söz konusu kantitatif verileri ile niteliksel özelliklerinin bankalar ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca değerlendirilmesi sonucu kendilerine kredi derecelendirme notları verilecektir. Bu derecelendirme notları, KOBİ'lerin bankalardan kullanacakları kredilerin maliyetleri ile birebir ilişkilendirilmiş durumda olduğundan, derecesi düşük olan KOBİ'ler yüksek kredi fiyatlarıyla karşı karşıya kalacaklardır.

3.2.1.3. Riske Dayalı Kredi Fiyatlamasına ve Teminatlandırmaya İlişkin Sorunlar

Basel II Düzenlemesi ile birlikte kredilendirmede, mevcut durumdan farklı olarak riske dayalı fiyatlama söz konusu olacaktır. Bu nedenle risk değerliliği düşük olan KOBİ'ler daha düşük maliyetle kredi kullanırken; risk değerliliği yüksek olan KOBİ'ler daha yüksek maliyetten kredi kullanacaklardır (Ata, Uğurlu, 2006, 391).

Basel II'nin getirdiği önemli bir yenilik de kullanılacak krediler için işletmelerin verecekleri teminatlardır. Çünkü Basel II metni, bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında sermaye yükümlülüğünü azaltıcı bir araç olarak kabul edilebilecek teminat türlerini büyük ölçüde değiştirmiştir. Basel II kapsamında kabul edilmesi öngörülen teminatlar daha önce belirtildiği gibi nakit para, altın, ana endekste hisse senetleri, mevduat veya mevduat sertifikası, yatırım fonları, derecelendirme notu iyi olan işletmelerin borçlanma senetleri, ana endekste olmamakla birlikte düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler, ana endekste olmamakla birlikte düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri barındıran fonlardır. Görüldüğü üzere Türkiye'de yoğun olarak kullanılan gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri risk azaltıcı özelliklere sahip teminatlar kapsamında bulunmamaktadır (Babuşçu, 2005, 62).

Ayrıca, Basel II uygulamaları kapsamında ticari emlak ipoteği karşılığı verilen kredilerin (fabrika, depo vb.) teminat kapsamına alınması özel ve oldukça zorlayıcı şartlara bağlanmıştır. Diğer yandan teminatına ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği

alınan kredilerin % 35 risk ağırlığıyla değerlendirilmesi öngörülmüştür (Aksoy, 2005, 18).

Teminatlardaki bu değişimlere bağlı olarak bankalar kredi kullandıracakları işletmelerden öncelikle Basel II metninde belirtilen teminatlardan almak isteyeceklerdir. Bunun mümkün olmaması halinde ise, diğer teminatların sermaye yükümlülüğünü düşürücü bir etkisinin olmaması nedeniyle bankalar bunun maliyetini kredi faizine yansıtacak ve işletmeler krediyi daha pahalı kullanacaklardır (Babuşçu, 2005, 62).

3.2.2. KOBİ'lerce Yapılması Gerekenler ve Getirilen Öneriler

Risk odaklı bir yaklaşımı hayata geçiren Basel II uygulamaları karşısında KOBİ'ler tarafından yapılması gerekenler aşağıda başlıklar altında incelenmiş ve bu konu kapsamında getirilen önerilere yer verilmiştir.

3.2.2.1. Muhasebe Kayıt Sisteminin Yenilenmesi ve Şeffaflığın Sağlanması

Basel II, finansal sektörde yer alan kuruluşların risk ölçümlerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmelerini ve fiyatlandırmalarını bu risk ölçümlerine dayandırmalarını öngörmektedir. Söz konusu risklerin ölçülebilmesi için ise işletmelerin muhasebe kayıt sistemlerini sağlıklı bir şekilde oluşturmaları gerekmektedir.

Bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca derecelendirilmemiş, dolayısıyla derecelendirme notuna sahip olmayan veya bu notu düşük olan işletmelerin bankalardan kredi almakta zorlanacağı yeni sistemde, standart yöntemlerin bankalar tarafından uygulamaya sokulmasıyla birlikte bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarının faaliyetleri ön plana çıkacak ve bu değişim işletmelerin finansal kayıt sistemlerini düzelterek daha şeffaf olmaları sonucunu da beraberinde getirecektir. Kendi üzerine düşenleri yerine getirerek muhasebe kayıt sistemlerini yenileyen ve daha sağlıklı bir muhasebe kayıt sistemi kuran işletmeler, bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından yapılan değerlendirmenin sonucunda yüksek dışsal derecelendirme notlarına daha kolay ulaşabilecek ve bankalardan daha kolay kredi

alabilecektir. Bu durum bankaların da kredi verirken daha az sermaye yükümlülüğü altına girmesini sağlayacak ve kredi portföy kalitelerini artıracaktır. Burada düşük derecelendirme notlarına sahip KOBİ'ler için ortaya çıkacak olan en büyük tehlike bankaların ek sermaye yükümlülüklerini karşılayacak bir risk primi ödemek zorunda kalacak olmalarıdır. Bu durum da, KOBİ'lerin borçlanma maliyetlerini artıracak ve doğrudan ürün fiyatlarına ve karlarına yansıtacaktır (Usta, Güler, 2006, 230).

Türkiye'nin bugün en önemli sorunlarından birini üretim ve hizmetlerde yaşanan yüksek oranlı kayıt dışı işlemler oluşturmaktadır (Babuşçu, 2005, 63). Bu durum, Basel II Düzenlemesi açısından değerlendirildiğinde, risklerin büyük bir bölümünün kayıt dışında kalması ve bankaların bu riskleri ölçememesi anlamını taşımaktadır. Bankalar doğal olarak ölçemedikleri, işletmelere ait bu riskleri ya üstlenmek istemeyecek ya da yüksek fiyatlarla üstleneceklerdir.

Türkiye'de risk odaklı yaklaşım hızla kabul görürken bu anlamda bir çözüm ancak bilinçlenme ile sağlanabilecektir. Esnek yapıları ve bankalarla yakın ilişkileri bu şeffaflık ve kayıt düzenindeki bilinçlenmenin, ekonomideki büyüklükleri de gözönüne alındığında, KOBİ'lerden başlaması gereğini ortaya koymaktadır (TBB, 2004, 16).

Uluslararası kabul görmüş standartlarda, güvenilir finansal tabloların üretilmesi KOBİ'lerce bir amaç haline getirilmelidir.

KOBİ'lerin hem fiyatlama avantajlarından yararlanabilmeleri hem de banka kaynaklı fonlara daha rahat ulaşabilmeleri için kayıt düzenlerinin geliştirerek işletme faaliyetlerini kayıt içine almaları ve bu kayıtları da eksiksiz bir şekilde bankalarla paylaşmaları gerekmektedir (TBB, 2004, 17). Bu gereklilik KOBİ'lerin raporlama, veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımlar yapmaları sonucunu doğuracaktır. Bu amaçla yapılacak çalışmaların maliyetli olacağı ve belirli bir dönemi kapsayacağı dikkate alındığında, biran önce çalışmalara başlanması KOBİ'lere önümüzde ki dönemde rekabet avantajı sağlayacaktır. Bu çalışmaları yürütmeyen işletmelerin bir süre sonra kısa sürede uyum sağlama gibi bir zorunlulukla karşılaşmaları kaçınılmaz olacaktır (Babuşçu, 2005, 63-64).

3.2.2.2. Derecelendirmeye Yönelik Hazırlıklı Olunması

Derecelendirme, bir işletmenin finansal verilerinden yönetsel niteliklerine, geçmiş performanslarından gelecekteki projelerine kadar pek çok faktörün bir arada değerlendirilerek nihai bir nota ulaşılması anlamına gelmektedir (TBB, 2004, 18).

Basel II ile birlikte ön plana çıkacak olan derecelendirme konusunda KOBİ'lerin yapması gerekenlerden ilki, ilk maddede de belirtildiği gibi muhasebe sistemlerinde şeffaflığın sağlanmasıdır. Bunun dışında, sermaye yapılarının güçlendirilmesi yönündeki çalışmalara da KOBİ'lerce önem verilmelidir. Aynı zamanda finansal yönetimin profesyonelce yürütülebilmesi için nitelikli insan kaynağına yatırım yapılmalı, ayrıca kurumsal yönetim kültürünün tüm yönetici ve çalışanlarca benimsenmesi sağlanmalıdır.

Özetle, derecelendirme faaliyetleri kapsamında KOBİ'lerin hangi hususların dikkate alınacağını bilmeleri, derecelendirmeye tabi tutulmadan önce bu çerçevede kendilerini değerlendirmeleri, eksik ya da zayıf yönlerini belirlemeleri ve bu yönde önlemler almaları gerekmektedir.

3.2.2.3. Kredilendirmede Geçerli Teminatlar Konusunda Bilgi Sahibi

Olunması

Basel II uygulamasında KOBİ'ler için önem arz eden bir diğer konu da teminatlardır. Mevcut uygulamada bankaların kabul ettikleri teminatların önemli bir bölümü (gerçek kişi çek ve senetleri, ortak ve grup şirketi kefaletleri vb. gibi) Basel II uygulamasında risk azaltıcı bir unsur olarak dikkate alınmamaktadır. Bu durum Basel II nedeniyle sermaye ihtiyacı yükselen bankaları KOBİ'lerden daha likit teminatlar talep etme yönünde harekete geçirmiştir. Dolayısıyla, ancak Basel II uygulamalarında kabul gören altın, nakit, mevduat ve belirli şartları taşıyan borçlanma senetleri gibi daha likit teminatları gösterebilen işletmeler uygun koşullarda kredi olanaklarına kavuşabileceklerdir.

Yukarıda sözü edilen nedenlerden ötürü, KOBİ'lerin bankalarla kredi ilişkisine girecekleri zaman, farklı teminat talepleriyle karşılaşabileceklerinin ya da söz konusu

teminatları veremedikleri takdirde daha yüksek tutardaki kredi faizini ödemekle yükümlü tutulacaklarının farkında olmaları ve kendilerine bu çerçevede yön vermeleri gerekmektedir.

3.2.2.4. Kurumsal Yönetim Kültürünün Benimsenmesi

Kurumsallaşma kelime anlamıyla değerlendirildiğinde; kuruluşun kişilerden bağımsız olarak belirli amaç ve hedefler doğrultusunda, belirli ilke ve değerler çerçevesinde yönetilmesini ifade etmektedir. Günümüzde kurumsallaşma, kuruluşun tüm stratejik kararlarına ve faaliyetlerine yön veren vizyon, ana amacı ve üstlendiği ana görevini betimleyen misyon, faaliyetlerini yürütürken uyacağını beyan ettiği kavramları içeren ilke ve değerler, faaliyetini yürütürken izlediği yol ve yöntemleri yansıtan politikalar ve kısa dönemli hedeflerine ulaşmak için sürdürdüğü uygulamalar başlıkları altında toplanan beş temel kurumsallaşma faktörü açısından belirli bir niteliğe, sürekliliğe ve dinamiğe sahip olması şeklinde tanımlanmaktadır. Basel II sürecinde kurumsallaşmanın ön plana çıkmasının sebepleri, risk değerlemesi sürecinde kurumsal yönetimin önem kazanacak olması ve derecelendirmeye kalitatif bir faktör olarak etki edecek olmasıdır (Usta, Güler, 2006, 231).

Basel II ile birlikte bankalar kredi tahsis etmeden önce işletmelerin finansal performansı kadar kurumsal yönetim performansı ile de ilgileneceklerdir. Finansal performansları ve yönetim performansları yüksek olan KOBİ'ler, bağımsız derecelendirme kuruluşları ve bankalardan daha iyi derecelendirme notları alarak daha düşük maliyetli kredi imkanına sahip olacaklardır. Böylece bankalar iyi yönetim uygulamalarına ve finansal performansa sahip KOBİ'lere daha avantajlı kredi ve finansman olanakları sunacaklardır (TBB, 2004, 28).

Kurumsallaşmanın gerek risk değerlemesi aşamasında gerekse derecelendirme faaliyetleri sırasında sağlayacağı avantajlardan yararlanmak isteyen KOBİ'lerin öncelikle vizyon, misyon, ilke, değer, politika ve uygulamalarını gözden geçirmeleri gerekmektedir. Ayrıca KOBİ'lerin Basel II çerçevesinde öngörülen gelişimi ile paralellik arz eden kurumsal yönetim ilkelerinin de bu kapsamda tüm yönetici ve

alışanlarca benimsenmesi gerekmektedir. Söz konusu kurumsal yönetim ilkeleri şöyle ifade edilmiştir (Uyar, Aygören, 2006, 64):

Eşitlik: Tüm faaliyetlerde pay ve menfaat sahiplerine eşit davranılması,

şeffaflık: Ticari sır dışında işletme ile ilgili finansal ve niteliksel bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz ve tutarlı şekilde ilgili mercilere ve kamuoyuna duyurulması,

Hesap verebilirlik: Yönetimlerin pay sahiplerine/hissedarlara hesap verme zorunluluğu,

Sorumluluk: İşletme yönetiminin tüm faaliyetinin mevzuata, ana sözleşmeye ve işletme içi düzenlemelere uygunluğu ve bunun denetlenmesidir.

3.3.2.5. Alternatif Finansman Tekniklerinin Kullanılması

Basel II uygulaması çerçevesinde ortaya çıkabilecek banka kredisi

kullanımını engelleyici, kredi maliyetlerini artırıcı ve diğer zorlayıcı faktörler, KOBİ'ler için alternatif finansman kaynakları yaratmayı ve bunlardan yararlanmayı şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla önemli hale getirecektir. Aşağıda işletmelerin banka kredisi almak yerine başvurabilecekleri alternatif finansman yöntemlerine ve bu yöntemlerin Basel II süreci ile etkileşimlerine yer verilecektir (TBB, 2006, 51-54; TBB, 2004, 31-32):

Finansal Kiralama

Finansal kiralama (leasing), bir yatırım malının mülkiyeti finansal kiralama şirketinde kalarak, belirli bir kira karşılığında, kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve yapılan sözleşmede belirlenen değer üzerinden sözleşme süresi sonunda mülkiyetin kiracıya geçmesini sağlayan ağdaş bir finansman yöntemidir. Türkiye'de son dönemlerde finansal kiralama yoluyla finansman olanağı sağlanması faaliyetlerinde önemli lde artış kaydedilmiştir.

Bu finansman tekniğinin önümüzdeki dönemde yaşanacak global ekonomiye entegrasyon ile birlikte artması beklenmektedir. Ancak Basel II açısından

düşünüldüğünde, banka kredilerinin kullanımının KOBİ'ler açısından daha maliyetli hale gelebileceği ve işlem prosedürlerinin daha uzun süreceği göz önünde bulundurulursa, örneğin üretim kapasitesinin artırılmasına yönelik ve mülkiyet hakkının işletme için önemli büyüklükte vergi vb. gibi maliyetleri beraberinde getirdiği duran varlıkların finansmanında, KOBİ'lerin bankalardan kredi almak yerine kiralama yoluna gitmek isteyeceği düşünülebilir.

Ancak ülkemizde, 2008 yılı itibari ile finansal kiralamada oluşan KDV avantajı kaldırıldığından, bu kalemin cazibesini kısmen de olsa yitireceği söylenebilir.

Factoring

Factoring, büyük miktarlarda kredili satışlar yapan işletmelerin, bu satışlardan doğan alacak haklarının factoring şirketi olarak adlandırılan finansal kuruluşlar tarafından satın alınması esasına dayanan bir finansal faaliyettir. Basel II sürecinde banka kredilerinin fiyatlaması, söz konusu kredi için bulundurulması gereken sermaye tutarına bağlı olarak yapılacağından, yüksek sermaye bulundurma zorunluluğu getiren kredilerin kullanıcıya olan maliyeti de yükselecektir. Bu anlamda, KOBİ'lerin kendilerine yüksek maliyetler getirecek banka kredileri yerine factoring yöntemi, kendilerine seçecekleri alternatif finansman kaynağı kalemlerinden biri olabilecektir. Bununla birlikte, Basel II standart yaklaşımında, gerçek müşteri çek ve senetlerinin risk azaltıcı etkisinin bulunmayışı, bankalarca bu tür kıymetli evraklar karşılığı kullandırılan iskonto ve diğer türden kredi plasmanlarının daralmasına, bununla birlikte factoring şirketlerinin işlem hacimlerinde artışlar yaşanmasına neden olabilecektir.

Sermaye Piyasaları

KOBİ'lerin sermaye piyasası gereklerini yerine getirmede karşılaştıkları güçlükler (hesap-kayıt düzeni, finansal yükümlülükler, vb. gibi), kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli ve sağlam bir kurumsal yapı ve donanımına sahip olmamaları ve ülke ya da bölge ölçeğinde imaj/tanınma sorunları sebebiyle, sermaye piyasalarında hisse senedi ihracı yoluyla kaynak sağlayabilmeleri büyük ölçekli işletmelere kıyasla daha zordur. Ayrıca bazı durumlarda KOBİ'lerin kamu

düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri ve işletme yönetimini kaybetme, hesap verme ve kar paylaşma endişeleri de bu işletmelerin sermaye piyasalarından yeterince faydalanmaması sonucunu doğurmaktadır. Arz yönlü bu sebeplerin yanı sıra, talep yönünde de sermaye piyasalarının Türkiye’de yeterli finansal derinliğe sahip olmaması ve bu nedenle spekülasyona açık yapısı, KOBİ hisselerinin yüksek risk taşıması, bu işletmelerin genelde kar dağıtamayacak durumda olması, hisse senetlerinin likiditesinin düşük olması gibi sebepler dolayısıyla yatırımcıların bu hisselerle olan talepleri düşük kalabilmektedir.

Türkiye’de sermaye piyasalarının gelişimi adına son dönemde yaşanan en önemli gelişme, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin hisse senedi ve diğer menkul kıymetlerinin işlem göreceği “KOBİ Borsası” olarak da isimlendirilen “Gelişen İşletmeler Piyasası A.Ş.”nin, Sermaye Piyasası Kurulu’nun onayıyla Aralık 2005 tarihi itibarıyla kurulması olmuştur. KOBİ Borsası, başta KOBİ’ler olmak üzere, gelişme ve büyüme potansiyeline sahip işletmelerin kaynak ihtiyaçlarına çözüm bulabilmek için, faiz ve anapara geri ödeme maliyeti olmayan, sermaye piyasası aracılığı ile hisse senedi ihracını yaygınlaştırma amacına yönelik olarak faaliyet gösterecektir.

Günümüzde, ulusal işletmeler arası yaşanan yoğun rekabet karşısında birçok küçük işletme yerini global pazarda rekabet edebilme gücüne sahip çok büyük işletmelere bırakmaktadır. Dolayısıyla, kendini mevcut şartlara adapte edemeyen, tedarikçi işletme zincirinin bir halkası olmayı başaramamış KOBİ’ler yok olma riski taşımaktadır. Bu kapsamda, uluslararası rekabet olanağına sahip işletme olma yolundaki KOBİ’lerin sermaye piyasalarından sağlayacakları uygun maliyetli fonlar, varlıklarının devamı açısından çok büyük bir öneme sahiptir. Bununla birlikte, sermaye piyasalarının şeffaf finansal yapıyı zorunlu kılması, olumlu/olumsuz ekonomik koşulları anında yansıtip risk yönetimini öncelikli hale getirmesi ve aracılık maliyetlerini ortadan kaldırarak artı fon yaratması nedeniyle bu finansman yönteminin, Basel II kriterlerinin yaratacağı etkiler de dikkate alındığında, orta ve uzun vadede ciddi bir hacme ulaşması beklenmektedir.

Birleşmeler, Hisse Devirleri ve Ortaklıklar

Gelişmiş ülke piyasalarında KOBİ'lerin gerek KOBİ ortaklık hisselerinin işlem gördüğü borsalar aracılığı ile gerekse de birebir hisse devirleri yolu ile kolayca maliyetsiz kaynak sağlayabildikleri ve ortaklık kurmak yolu ile daha güçlü bir finansal yapıyı oluşturabildikleri bilinmektedir. Örneğin ABD'de bulunan KOBİ'lerde banka kredilerinin finansman kaynakları içerisindeki payı % 30'larda iken, bu oran Avrupa'da bulunan KOBİ'lerde % 70 düzeyindedir. Bunda Amerikan ticari hayatındaki ortaklık ruhunun ve mekanizmalarının gelişmiş olmasının büyük rol oynadığı söylenebilir.

Ortaklıklar oluşturmak hemen hemen her tür KOBİ için uygundur, tek önemli sorun, bu işletmelerin işletme yönetimlerini ortaklarına açma zorunluluğunun olmasıdır. Buna karşın, dış yatırımcılar bu işletmelerin sermaye yapısını güçlendirecek ve yönetimine bölgesel olmanın da ötesinde ülkesel veya global bir bakış kazandırabilecektir. Bu tarz ortaklıkların yayılması, ülkedeki kurumsal kültür ve şirketleşme düzeyi ile yakından ilişkilidir.

Türkiye'de KOBİ'ler için bu tarz bir yapının bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun nedenleri arasında işletmelerin genelde aile işletmeleri şeklinde faaliyet göstermeleri, işletme sahiplerinin ortaklık kültürünü benimsememiş ve bağımsızlık eğilimi yüksek bir yapıda olmaları, ortaklıkların artmasını sağlayacak etkin piyasa mekanizmalarının bulunmaması gibi faktörler gösterilebilir. Ancak Basel II ile başlayan süreçte, KOBİ'lerin maliyetsiz kaynak olanağı yaratabilmek, ticari faaliyetlerini sürdürebilmek ve rekabet olanağı sağlamak amacıyla ortaklık eğilimlerini artıracığı beklenmektedir.

Kredi Garanti Fonu

1991 yılında kurulan Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. (KGF) KOBİ'ler için alternatif finansman seçeneklerinden biri haline gelmiştir. KGF, Türkiye'nin bütün bölgelerindeki KOBİ'lerin kendisiyle anlaşma yapmış bankalardan kullandığı her türlü nakdi ve gayrinakdi krediye verdiği garanti/kefaletlerle teminat sağlamaktadır. KGF uygulamasından KOBİ'ler ile esnaf ve sanatkarlar ve genç

girişimciler faydalanabilmektedir. Böylece KOBİ'lerin banka kredileri kullanırken yaşayacakları teminat problemi KGF garanti/kefaleti ile giderilmekte, bu sayede KOBİ'lerin de banka kredileri kullanma olanağı artmaktadır.

Riskin paylaşımı ilkesine dayanan kredi garanti sistemi sayesinde daha geniş bir kesime, en düşük maliyetle, devamlı bir kredilendirme olanağı sağlanabilmektedir. Ayrıca KOBİ'lerin ihtiyacına göre, orta-uzun vadeli ve uygun koşullu kredi alabilmeleri kredi garantisi ile kolaylaşmaktadır.

3.2.2.6. Diğer Konular

Yukarıda sözü edilen konular dışında KOBİ'lerin yerine getirmesi gereken diğer hususları ana başlıklar altında özetlersek;

İşletmelerin ana faaliyet kollarında çalışmaları,

Faaliyetlerinden doğan risklerini başkalarına devredecek finansal araçların kullanılması,

Risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere özellikle muhasebe ve finansman konusunda nitelikli insan kaynağına yatırım yapmaları,

Raporlama ve veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımların tamamlanması,

Basel II ile öngörülen değişimlerin işletmelere olan etkilerinin tam olarak kavranarak eylem planı oluşturulması konuları ön plana çıkmaktadır (Babuşçu, 2005, 66; Yüksel, Taşkan, 2005, 20-21).

4. ŞİRKET DERECELENDİRMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı'nda şirketlerin risk ağırlıklarını sahip oldukları kredi notları belirleyeceğinden, gerek bankalarca gerek de bağımsız kişi ve kurumlar tarafından yapılan derecelendirme sonucu oluşan notlar, şirketin kredi maliyetini de etkileyecektir.

Mevcut durumda bankalar müşterileri ile kredi ilişkisine girmeden önce onlar hakkında istihbarat çalışmaları yaparlar. Bu istihbarat çalışmaları bir anlamda müşterinin kredibilitesini tespit etmeyi amaçlar ve üçüncü kişilerden, o piyasada faaliyet gösteren işletmelerden ve hatta müşterinin kendisinden elde edilen verilere dayanabilir. Bu verilerin arasında ilgili kredi müşterisinin mali bilgileri de yer almaktadır. Ancak Basel II uygulamasının getirdiği en önemli yeniliklerden olan içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda işletmelerin kredi derecelemesi yapılırken, bankalar müşterilerine ait geçmiş verileri kullanarak tamamen objektif kriterlere dayalı modeller geliştireceklerdir. Bu modeller ile şirketlerin temerrüde düşme olasılıkları (Probability of Default, PD) tahmin edilmeye çalışılmaktadır.

4.1. Uygulamanın Amacı

Uygulama ile kredi kullanılacak bir işletmenin bir yıl sonraki mali durumu tahmin edilmeye çalışılarak, işletmeler, başarılı/kredi kullanılabilir veya başarısız/kredi kullanması uygun değil şeklinde sınıflandırılması amaçlanmaktadır. Bunun için bir model oluşturulacaktır. Uygulamanın bir diğer amacı da sınıflandırılan şirketlere ait istatistiksel olasılık değerleri kullanılarak, şirketler A, B ve C gibi, onların kredibilitesini temsil eden notlar vermektir.

Ayrıca, uygulamanın, konuya bilimsel bir katkı yapması da amaçlanmaktadır.

4.2. Uygulamanın Önemi

Uygulama ile oluşturulacak model, KOBİ olarak nitelendirilen işletmelerin mali verileri kullanılarak kurulmaktadır. Dolayısı ile bu model, KOBİ'lerin

kredilendirilmesi anlamında iş görecektir bilimsel ve objektif bir araç olacaktır. Bu uygulamanın özellikle KOBİ'lere yönelik olması çalışmanın en önemli noktasını teşkil etmektedir.

4.3. Uygulamada Kullanılan Veriler ve Araçlar

Uygulamada kullanılan veriler Basel II ve Avrupa Birliği şartlarına göre KOBİ hükmünde olan ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören şirketlerin bilanço ve gelir tablosu kalemlerinden elde edilen finansal oranlardan ve bilgilerden oluşmaktadır.

Borsada işlem gören ve yıllık cirosu 50 milyon EURO'dan az olan yada bilanço aktif tutarı 43 milyon EURO'dan daha az olan şirketlerin verileri uygulama için dikkate alınmıştır. Söz konusu şirketlerin çalışan sayıları ve şirketlerin bağımsızlık kriterine uygun olup olmadıkları ise veri yetersizliğinden hem de uygulama için var olan zaman kısıtı nedeni ile dikkate alınmamıştır.

Uygulamada verileri kullanılan işletmelerin üretim faaliyetinde bulunan işletmelerden olmasına dikkat edilmiştir. Örneğin spor kulüpleri, yatırım ortaklıkları, taahhüt şirketleri yada farklı muhasebe sistemi olabilecek inşaat sektöründe yer alan işletmeler analize dahil edilmemiştir. Ayrıca gerekli verilerine ulaşılamayan şirketler de uygulamada yer almamıştır. Fakat, verilerinde noksanlık bulunan her işletmeyi uygulamadan çıkarmak pek doğru olmayacağı için noksan veriler uygun olacak bir değer, sektör ortalamasını eksik veri için kabul etmek gibi, kullanılarak giderilmiştir.

Uygulamada 42 farklı şirkete ait 27 bağımsız değişken kullanılarak diskriminant analizi yapılmıştır. Diskriminant analizinden sonra, şirketleri derecelendirme notları vermek hiyerarşik kümeleme analizi ve hiyerarşik olmayan kümeleme analizlerinden k-ortalamar yöntemleri kullanılmıştır. Son olarak şirketleri verilen derecelendirme notlarının anlamlılığını test etmek için yine diskriminant analizi yapılmıştır.

Bağımsız değişkenler işletmelerin 2006 yılına ait bilanço ve gelir tablolarından faydalanılarak oluşturulmuştur. Ayrıca her işletmenin 2007 yılındaki mali durumuna

bakılarak, o işletmenin 2007 yılı sonu itibari ile başarılı yada başarısız olduğunu belirten 1 ve 2 değerlerini içeren bir bağımlı değişken oluşturulmuştur. Başarılı işletme için 2, başarısız işletme için 1 değeri kullanılmıştır.

İşletmenin başarısız olduğunu belirlemek, bir diğer ifade ile o işletmeye ait bağımlı değişkene 1 değerini vermek için kullanılan ölçüt işletmenin 2007 yılı sonu itibari ile iflas etmiş olması, borçlarını ödeyemediğini açıklaması, herhangi bir kredi borcunu 90 günden fazla süre ile geciktirdiği, işletmenin yeniden yapılandırma istemsi gibi durumlara bakılmıştır. Ancak bu verilerin sınırlı olması nedeni ile son üç yıl gelir tablosunda zarar açıklayan ve 2006 yılına ait dört çeyrek dönemin en az üçünde de zarar açıklayan işletmeler başarısız olarak nitelendirilmiştir.

Yukarıda bahsedilen analizlerin yapılmasında ve verilerin analizler için uygun şekle getirilmesinde SPSS v.16 ve Microsoft Excel 2002 paket programları kullanılmıştır. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören şirketlere ait veriler ise borsa aracı kurumlarına, özel ve kamu kuruluşlarına borsa ve şirket verileri sağlayan FINNET Elektronik Yayıncılık Data İletişim San.Tic.Ltd.Şti.'nden satın alınmıştır.

Uygulamada kullanılan bağımsız değişkenler aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 17: Uygulamada Kullanılan Bağımsız Değişkenler

X ₁ :	Kaldıraç Oranı
X ₂ :	Kısa Vadeli Borç / Net Satışlar
X ₃ :	Kısa Vadeli Borç/Toplam Borç
X ₄ :	Cari Oran
X ₅ :	Duran Varlıklar/Aktif Toplamı
X ₆ :	Dönen Varlıklar/Aktif Toplamı
X ₇ :	Likidite Oranı
X ₈ :	Nakit Oran
X ₉ :	Net Kar Büyümesi
X ₁₀ :	Net Satış Büyümesi
X ₁₁ :	Net İşletme Sermayesi Büyümesi
X ₁₂ :	Finansman Gideri / Toplam Borç
X ₁₃ :	Finansman Giderleri / Net Satışlar
X ₁₄ :	Aktif Devir Hızı
X ₁₅ :	Alacak Devir Hızı
X ₁₆ :	Alacakların Ortalama Tahsil Süresi
X ₁₇ :	Dönen Varlık Devir Hızı
X ₁₈ :	Stok Devir Hızı
X ₁₉ :	İşletme Sermayesi Devir Hızı
X ₂₀ :	Aktif Karlılığı
X ₂₁ :	Esas Faaliyet Kar Marjı
X ₂₂ :	Net Kar Marjı
X ₂₃ :	Net İşletme Ser. / Net Satışlar
X ₂₄ :	Satışların Maliyeti / Net Satışlar
X ₂₅ :	Özsermaye Karlılığı
X ₂₆ :	Piyasa Değeri / Defter Değeri
X ₂₇ :	FVAÖK Marjı

4.4. Uygulamanın Bulguları ve Yorumları

Diskriminant (Ayırma) Analizi yapılırken kademeli (stepwise) yöntem tercih edilmiştir. Bununla amaçlanan, modele katkısı olmayan yada modele katkısı anlamlı

olmayan değişkenlerin ayıklanması ve daha basit ve anlaşılır bir fonksiyon oluşturulmaktadır.

Diskriminant analizinde de regresyon analizinde olduğu gibi değişkenler arasında çoklu doğrusallığın olmaması gerekmektedir. Bunun ölçülmesi için değişkenler arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Korelasyon katsayılarına bakıldığında değişkenlerin arasında çoklu doğrusallığın olmadığı görülmektedir. Korelasyon tablosu 729 (27x27) adet sonuç içerdiğinden, bu büyük tablo burada yer almamaktadır.

Bağımlı değişken iki grup olarak hazırlandığı için sadece bir fonksiyon oluşmuştur. Fonksiyona ait bilgiler aşağıdaki tablodadır.

Tablo 18: Özdeğer ve Kanonik Korelasyon

Fonksiyon	Özdeğer	Varyans %	Birikimli Varyans %	Kanonik Korelasyon
1	1,355 ^a	100,0	100,0	,759

Tabloya göre, fonksiyonun öz değeri 1,355 olup fonksiyon varyansın %100'ünü açıklamaktadır. Kanonik korelasyon katsayısı ise 0,759'dur. Kanonik korelasyon katsayısının karesi bağımlı değişkendeki (işletmelerin başarılı yada başarısız olma durumu) varyansın yüzde kaçının bu model tarafından açıklandığını göstermektedir. Buna göre model bağımlı değişkendeki varyansın %57'sini açıklamaktadır.

Diskriminat analizinin sonuçlarının istatistiki açıdan anlamlı olup olmadığını tespit etmek için Wilk Lambdası (λ) ile ölçüm yapılmaktadır. Modelimizde iki bağımlı değişken olduğu için bir lambda hesaplanmıştır. Lambdanın geçerliliğini test etmek için ki-kare testi yapılmıştır. Ki-kare testinin sonuçları aşağıdaki Tablo 19'da gösterilmektedir.

Tablo 19: Wilks' Lambda ve Ki-kare Sonuçları

Fonksiyon	Wilks' Lambda	Ki-kare	sd	Anlamlılık
1	,425	32,116	5	,000

Tabloda görüldüğü üzere Wilk Lambdası 0,425 olarak hesaplanmıştır. Buna bağlı olarak da ki-kare değeri 32,116 olmuştur. Sonuca göre diskriminant analizi ile oluşturulan model, 0,00 değeri 0,05'ten küçük olduğu için, geçerlidir. Model üzerinde yorum ve tahmin yapılabilir.

Modelin katsayılarının tespiti edilmesi aşamasında standartlaştırılmamış kanonik ayırma fonksiyonu katsayılarından yararlanılmıştır.

**Tablo 20: Standartlaştırılmamış
Kanonik Diskriminant
Fonksiyonu Katsayıları**

	Fonksiyon
	1
Cari Oran (X_4)	-,554
Nakit Oran (X_8)	,880
Aktif Devir Hızı (X_{14})	2,224
Satışların Maliyeti/Net Satışlar (%) (X_{24})	-,051
FVAÖK Marjı (%) (X_{27})	,022
Sabit	2,494

Yukarıdaki katsayılar hangi değişkenin iki grubu ne ölçüde ayırdığını göstermektedir. Ayrıca sözkonusu katsayılar kullanılarak uygulamadaki şirketlerin

hangi gruba düştüğü hesaplanmaktadır. Yine başka bir şirketin hangi gruba dahil olabileceği de bu katsayılar ile hesaplanabilir.

Katsayılar model olarak ifade edildiğinde, aşağıdaki denklem oluşmaktadır:

$$Z = 2,494 - 0,554X_4 + 0,880X_8 + 2,224X_{14} - 0,051X_{24} + 0,022X_{27}$$

Z değeri şirketlerin finansal anlamda başarı puanını göstermektedir. X_4 ve X_{24} değişkenlerindeki 1 birimlik değişme başarı puanını 0,554 ve 0,051 birim ters yönde etkilemekte, başka bir değişle, azaltmaktadır. X_8 , X_{14} ve X_{27} değişkenlerindeki 1'er birimlik artış, Z değerini sırası ile 0,88, 2,224 ve 0,022 birim çoğaltmaktadır.

Grup merkezlerinin ve kesişme noktasının tespiti için analiz programının ürettiği aşağıdaki tablodan yararlanılmıştır.

Tablo 21: Grup Merkezleri

Grup	Fonksiyon
	1
1	-1,136
2	1,136

Keşime noktasının hesaplanmasında, gözlem sayıları eşit olduğu için, aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$D_{12} = \frac{D_1 + D_2}{2}$$

Eğer gözlemler eşit olamasaydı aşağıdaki formül kullanılacaktı.

$$D_{12} = \frac{N_2 D_1 + N_1 D_2}{N_1 N_2}$$

Birinci formül sonucuna göre;

$$D_{12} = \{1,136 + (-1,136)\}/2 = 0$$

olduğundan Z değeri sıfırdan küçük olan gözlemler birinci gruba, Z değeri sıfırdan büyük olanlar ise ikinci gruba düşeceklerdir. Gruplara ait gözlem sayıları eşit seçildiğinden kesişme noktası, aynı sayının pozitif ve negatif değerleri olarak gerçekleşmiştir.

Sınıflandırma sonuçları ve doğru sınıflandırma oranı Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22: Sınıflandırma Sonuçları ^a

Grup	Tahmini Gruplar		Toplam
	1	2	
Gözlem 1	19	2	21
2	3	18	21
% 1	90,5	9,5	100,0
2	14,3	85,7	100,0

a. Doğru Sınıflandırma Oranı = %88,1

Tablo 22’den görüldüğü üzere birinci grupta yer alan 19 gözlem ve ikinci gruptaki 18 gözlem doğru sınıflandırılırken, birinci gruptaki 2 gözlem ve ikinci grupta yer alan 3 gözlem hatalı sınıflandırılmıştır. Doğru sınıflandırma oranı %88,1 olmuştur. $((19+18)/42 = 0,881)$ Model kullanılarak hesaplanan, gözlemlere ait tahmini grup ve ayırma skorları tabloda gösterilmektedir.

Tablo 23: Z Değerleri ve Gruplar

Şirket	Gerçek Grup	Tahmin Edilen Grup	Z Değeri
ADEL	2	2	1,402
AFYON	2	2	1,800
BAKAB	1	1	-2,194
BYSAN	1	1	-2,049
CEYLN	2	2	1,074
DERIM	1	1	-1,277
DOBUR	1	1	-0,177
EGEEN	1	1	-1,598
FMIZP	2	2	1,505
KLMSN	2	2	2,589
OKANT	1	1	-2,334
PKART	2	2	2,555
SERVE	2	2	0,214
TUMTK	2	2	1,680
UCAK	1	1	-0,868
BROVA	2	2	0,962
DITAS	1	1	-1,038
ERSU	1	1	-0,629
ESCOM	1	1	-0,242
KAPLM	2	1**	-0,071
KNFRT	1	1	-3,794
LOGO	2	2	1,832
MAALT	1	1	-0,722
ALYAG	1	2**	0,620
AYCES	2	1**	-0,009
BISAS	2	2	1,025
BURVA	2	2	0,351
CYTAS	1	2**	0,629
DOGUB	2	2	0,336
EMKEL	1	1	-1,003
EMNIS	1	1	-0,195
ESEMS	1	1	-0,466
GEREL	1	1	-1,346
HZNDR	1	1	-0,538
LINK	2	2	2,207
LUKSK	2	2	1,622
MEGES	1	1	-1,403
MERKO	2	2	0,795
MRTGG	1	1	-3,230
PKENT	2	2	1,082
SONME	2	2	1,391
USAK	2	1**	-0,487

** Hatalı sınıflandırılan örnekler

Elde edilen modeldeki değişkenler katsayıları ile çarpılarak Z değerleri hesaplanmıştır. Bu hesaplama ve her şirketin ait olduğu gruplar Tablo 23’te gösterilmiştir. Yine bu tabloda, hatalı sınıflandırılan şirketler de belirtilmiştir.

Z değeri elde edildikten sonra uygulamanı asıl amacı olan kredi reytingini ifade eden bir derecelendirme notu oluşturulması aşamasına gelinmiştir. Bunu için, diskriminant analizi ile elde edilen bir şirketin diskriminant fonksiyonu ile atandığı gruba ait olma istatistiksel olasılığı (posterior probability) kullanılmıştır. Şirketleri iki gruba ayırdığımız için herhangi bir gruba ait olma istatistiksel olasılığı birden (“1”) çıkarılırsa şirketin diğer gruba ait olma olasılığı elde edilmektedir. Gerekli düzenleme yapıldıktan sonra aşağıdaki tablo elde edilmiştir.

Tablo 24: Şirketlerin Atandıkları Gruba Ait Olma Olasılıkları

Şirket	Gerçek Grup	Tahmin Edilen Grup	Şirketin Tahmin Edildiği Gruba Ait Olma Olasılığı	2. Gruba Ait Olma Olasılığı
ADEL	2	2	0,96	0,960
AFYON	2	2	0,984	0,984
BAKAB	1	1	0,993	0,007
BYSAN	1	1	0,991	0,009
CEYLN	2	2	0,92	0,920
DERIM	1	1	0,948	0,052
DOBUR	1	1	0,599	0,401
EGEEN	1	1	0,974	0,026
FMIZP	2	2	0,968	0,968
KLMSN	2	2	0,997	0,997
OKANT	1	1	0,995	0,005
PKART	2	2	0,997	0,997
SERVE	2	2	0,619	0,619
TUMTK	2	2	0,978	0,978
UCAK	1	1	0,878	0,122
BROVA	2	2	0,899	0,899
DITAS	1	1	0,914	0,086
ERSU	1	1	0,807	0,193
ESCOM	1	1	0,634	0,366
KAPLM	2	1**	0,54	0,460
KNFRT	1	1	1	0
LOGO	2	2	0,985	0,985
MAALT	1	1	0,838	0,162
ALYAG	1	2**	0,804	0,196
AYCES	2	1**	0,505	0,495
BISAS	2	2	0,911	0,911
BURVA	2	2	0,689	0,689
CYTAS	1	2**	0,807	0,193
DOGUB	2	2	0,682	0,682
EMKEL	1	1	0,907	0,093
EMNIS	1	1	0,609	0,391
ESEMS	1	1	0,742	0,258
GEREL	1	1	0,955	0,045
HZNDR	1	1	0,772	0,228
LINK	2	2	0,993	0,993
LUKSK	2	2	0,976	0,976
MEGES	1	1	0,96	0,040
MERKO	2	2	0,859	0,859
MRTGG	1	1	0,999	0,001
PKENT	2	2	0,921	0,921
SONME	2	2	0,959	0,959
USAK	2	1**	0,752	0,248

** Hatalı sınıflandırılan şirketler. 2. grup, başarılı işletmeleri temsil etmektedir.

Bir şirketin

$$Z = 2,494 - 0,554X_4 + 0,880X_8 + 2,224X_{14} - 0,051X_{24} + 0,022X_{27}$$

fonksiyonu kullanılarak bir gruba atanması sonucunda, şirketin 2 numaralı gruba ait olma olasılığının 1'e yakın olması o işletmenin daha fazla başarılı olacağı şeklinde yorumlanabilir. Dolayısı ile şirketin 2. gruba ait olma ihtimaline P denirse, şirketin kredisini ödeyememe ihtimaline de 1-P denilebilir. 1-P değeri Basel II'de içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda kullanılan temerrüde düşme olasılığını (PD) göstermektedir.

Uygulamanın bu aşamasından sonra P değerlerini şirketin kredilendirme derecesi olarak gösterecek harfsel şekilde ifade etmek için, hiyerarşik kümeleme analizi kullanılarak şirketlerin kaç kümeye ayrılabilceği incelenmiştir.

Ölçekli Öklid Uzaklığı ve Ward Metodu'nun kullanıldığı hiyerarşik kümeleme analizinin sonuçları aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 25: Hiyerarşi Kümeleme Analizi Özeti ^{a, b}

Örnekler					
Geçerli Değer		Kayıp		Toplam	
N	%	N	%	N	%
42	100,0	0	0	42	100,0

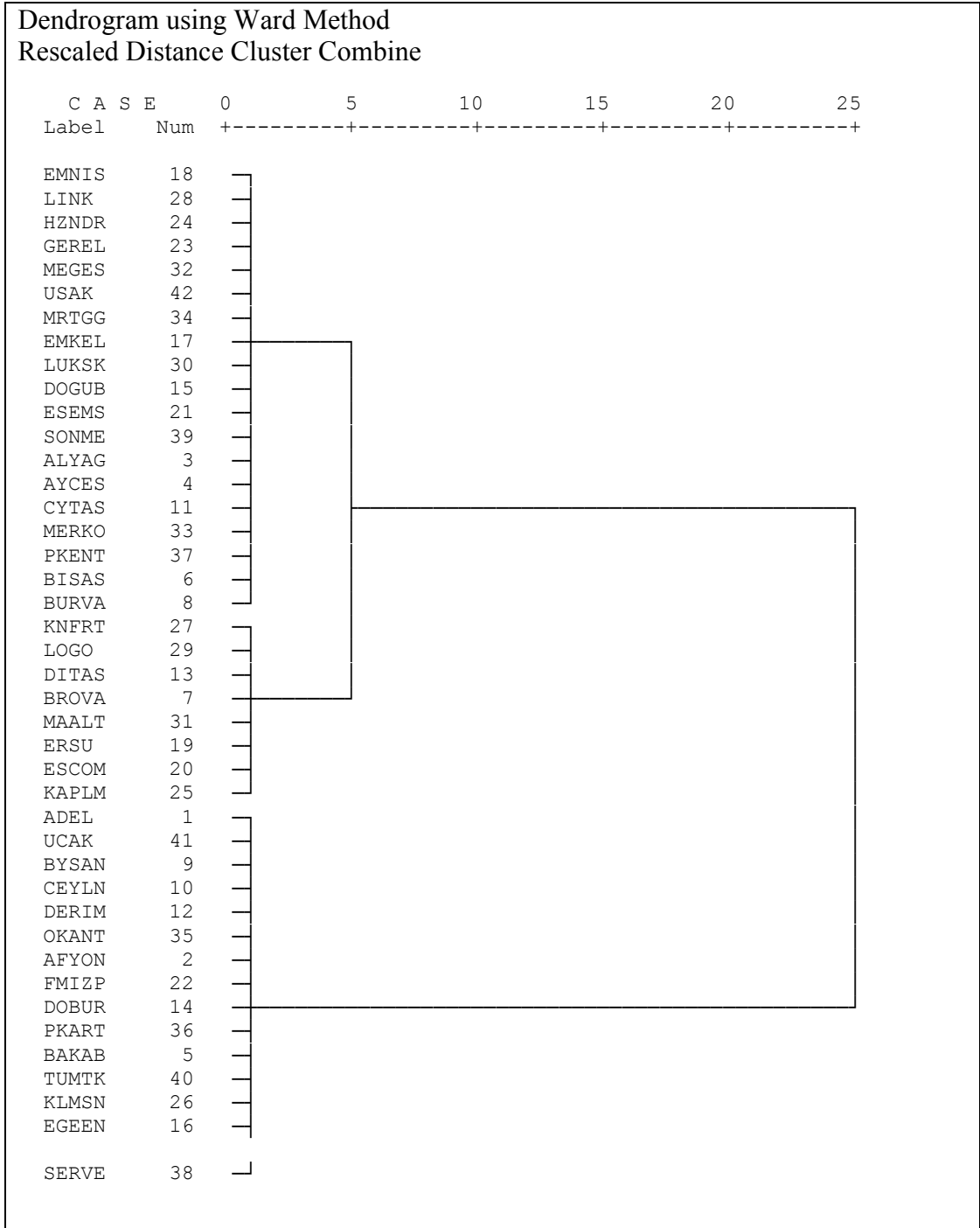
a. Ölçekli Öklid Uzaklığı kullanılmıştır.

b. Ward Metodu

42 şirkete ait P değerlerinin tamamı kümeleme analizinde kullanılmıştır.

Kümeleme analizi sonucu oluşan dendograma göre P değerlerini sınıflandırmak için üç grup oluşturulması doğru olacaktır.

Tablo 26: Hiyerarşik Kümeleme Analizi Dendrogramı

P değerlerinin 3 kümeye ayrılmasına karar verildikten sonra hiyerarşik yönetime göre teorik dayanakları daha güçlü olan hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden K-

Ortalama tekniğinden yararlanılarak, her bir kümedeki değişkenliği minimum ve kümeler arası değişkenliği de maksimum yapmak amaçlanmıştır. K-ortalama tekniği ile en iyi P değerine sahip işletmeler “A”, en kötü P değerine sahip işletmeler de “C” ile işaretlenmiştir.

Aşağıdaki tablo şirketlerin kredi derecelerini göstermektedir.

Tablo 27: Şirketlere Ait Derecelendirme Notları

Şirket *	2. Gruba Ait Olma Olasılığı (P)	Temerrüt Olasılığı (1-P)	Kredi Derece Notu
ADEL	0,96	0,04	A
AFYON	0,984	0,016	A
BAKAB	0,92	0,08	A
BYSAN	0,968	0,032	A
CEYLN	0,997	0,003	A
DERIM	0,997	0,003	A
DOBUR	0,978	0,022	A
EGEEN	0,899	0,101	A
FMIZP	0,985	0,015	A
KLMSN	0,911	0,089	A
OKANT	0,993	0,007	A
PKART	0,976	0,024	A
SERVE	0,859	0,141	A
TUMTK	0,921	0,079	A
UCAK	0,959	0,041	A
BROVA	0,401	0,599	B
DITAS	0,619	0,381	B
ERSU	0,366	0,634	B
ESCOM	0,46	0,54	B
KAPLM	0,495	0,505	B
KNFRT	0,689	0,311	B
LOGO	0,682	0,318	B
MAALT	0,391	0,609	B
ALYAG	0,007	0,993	C
AYCES	0,009	0,991	C
BISAS	0,052	0,948	C
BURVA	0,026	0,974	C
CYTAS	0,005	0,995	C
DOGUB	0,122	0,878	C
EMKEL	0,086	0,914	C
EMNIS	0,193	0,807	C
ESEMS	0	1	C
GEREL	0,162	0,838	C
HZNDR	0,196	0,804	C
LINK	0,193	0,807	C
LUKSK	0,093	0,907	C
MEGES	0,258	0,742	C
MERKO	0,045	0,955	C
MRTGG	0,228	0,772	C
PKENT	0,04	0,96	C
SONME	0,001	0,999	C
USAK	0,248	0,752	C

* Şirketin borsadaki kısaltmasıdır.

Şirketlere A, B ve C olmak üzere üç farklı derecelendirme notu verilmiştir. A kredi notu şirketin mali olarak iyi durumda olduğunu gösterirken, B notu şirketin şüpheli mali yapıları olduğunu ve nihayet C kredi notu ise şirketlerin mali durumlarının kötü olduğunu belirtmektedir. Toplam on beş şirket A, sekiz şirket B ve on dokuz şirket ise C kredi notu ile derecelendirilmiştir.

B notuna sahip işletmeler için bu analiz ile varılan sonuçlarla beraber, burada kullanılmayan verilerden de faydalanılarak karar verilmesi daha doğru olabilir.

Kümeleme analizlerinin sonunda saptanan grupların hangi ölçüde birbirinden ayrıldığını ve grupların kendi içlerinde homojen olup olmadıklarını test etmek için ayırma analizi yapılmıştır. Ayırma analizi sonuçları aşağıdadır:

Tablo 28: Özdeğer ve Kanonik Korelasyon

Fonksiyon	Özdeğer	% Varyans	% Kümülatif	Kanonik Korelasyon
1	20,115 ^a	100,0	100,0	,976

Analizde bir fonksiyon kullanılmıştır

Elde edilen yüksek özdeğer (eigenvalue) ve %97,60'lık kanonik korelasyon gruplaşmanın anlamlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca kanonik korelasyonun 1'e yakın olması gruplar arasındaki ayrışmanın güçlü olduğunu da göstermektedir.

Tablo 29: Wilk Lambdası Test Sonuçları

Fonksiyon	Wilks' Lambda	Ki-kare	SD	Anlamlılık
1	,047	118,949	2	,000

Wilk lambdasının anlamlılığını ölçtüğümüz ki-kare testi sonucuna göre lamdanın 0,047 olan değeri, 0,05 anlamlılık düzeyinde geçerlidir. Bu, gruplaşmanın anlamlı olduğunu göstermektedir.

5. SONUÇ

KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesine yaptıkları olumlu katkıları, işsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanlarının yaratılmasında oynadıkları rolleri ve piyasa koşullarında meydana gelen değişimlere hızlı uyum sağlayabilen esnek bir üretim yapısına sahip olmaları, onları gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ekonomilerde olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir konuma getirmektedir. Uluslararası ekonomik ilişkilerde ve sermaye piyasalarında yaşanan gelişmeler, rekabet koşullarındaki hızlı değişim, teknoloji alanındaki yenilikler ve küreselleşmeye ayak uydurabilmek amacıyla son yıllarda finans sektöründe oluşturulan düzenlemeler KOBİ'lerin geleceğini ve performanslarını çeşitli açılardan etkilemeye başlamıştır. Söz konusu düzenlemelerin en önemlilerinin başında sermaye yeterliliği düzenlemeleri gelmektedir.

Finans piyasalarındaki istikrar ve güveni sağlamak üzere Basel Komitesi tarafından yayımlanan sermaye yeterliliği düzenlemelerinin ilki olan Basel I'de KOBİ'lere ilişkin özel bir hüküm bulunmazken, bu düzenlemenin eksikliklerini gidermek üzere yayımlanan Basel II Düzenlemesi'nde KOBİ'lerin bankalarla kredi ilişkilerini etkileyecek önemli hükümler yer almaktadır. Bu hükümler KOBİ'ler için çeşitli finansal zorlukları ve yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir.

Basel II'nin Türkiye'deki KOBİ'ler üzerine ilk etkisi, KOBİ tanımlamasına farklılık getirmesidir. Türkiye'de geçerli olan tanımlamada KOBİ'ler, "250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı 25 milyon Yeni Türk Lirası'nı aşmayan" işletmeler olarak ifade edilirken; Basel II kapsamında ise, "yıllık satış hasılatı 50 milyon Euro'yu geçmeyen işletmeler" olarak sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede, Türkiye'deki işletmelerin %99'u Basel II KOBİ tanımlaması kapsamına girmektedir.

Basel II standart yaklaşımında KOBİ'ler ayrıca, bir bankacılık grubundaki toplam kredisi

- 1 milyon EURO'dan küçük ise; Perakende KOBİ,

▪ 1 milyon EURO'dan büyük ise; Kurumsal KOBİ

olarak sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

Bu ayrımada, bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca derecelendirmeye tabi tutulmamış kurumsal işletmeler %100 risk ağırlığına tabi tutulurken; derecelendirme notu almış kurumsal işletmeler, bu kredi notuna karşılık gelen risk ağırlığıyla değerlendirileceklerdir. Türkiye'deki işletmelerin büyük bir çoğunluğunun henüz derecelendirmeye tabi tutulmadığı göz önünde bulundurulursa, kurumsal KOBİ sınıfına giren işletmelerin (denetim otoritesinin izni ile) %100 risk ağırlığı ile değerlendirileceği ifade edilebilir. Ayrımada perakende KOBİ sınıfına giren işletmeler ise; Basel II standart yaklaşımında %75 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.

Bu çalışmadaki uygulama kapsamında incelenen işletmenin perakende KOBİ sınıfına girdiği gibi, Türkiye'deki işletmelerin büyük bir çoğunluğunun da bu ayrıma dahil olarak %75 risk ağırlığı avantajından yararlanabileceği söylenebilir.

Basel II ile birlikte getirilen önemli bir diğer değişim de her işletmenin derecelendirmeye tabi tutulacağı gerçeğidir. İşletmeler, finansal yapılarının gücü, finansal tablolarının şeffaflığı, kurumsal yönetim becerileri, finansal yönetim kaliteleri ve risk yönetim düzeyleri başta olmak üzere çeşitli kalitatif ve kantitatif özellikleri göz önünde bulundurularak standart yaklaşımda bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda ise bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacaklardır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda Basel II kapsamındaki söz konusu derecelendirme kriterlerini sağlayan işletmeler yüksek kredi notu alarak daha düşük maliyette kredi olanağına kavuşabileceklerdir.

Türkiye'deki KOBİ'lerin genel durumu incelendiğinde işletme sermayelerinin yetersiz olduğu, yürüttükleri kayıt dışı faaliyetler nedeniyle finansal tablolarının şeffaflıktan uzak olduğu, aile işletmeleri olmaları sebebiyle kurumsal yönetişimin sağlanamadığı, etkin risk yönetimi ve finansal yönetimi sağlayacak personelin işletmelerin bünyesinde istihdam edilmediği gözlemlenmektedir.

Türkiye’deki KOBİ’lerin Basel II kriterleri çerçevesinde yüksek kredi notuna kavuşabilmeleri ve banka kredisi temini sırasında güçlüklerle karşılaşmamaları adına Basel II’ye uyum sürecinde; finansal yapılarını güçlendirmeleri, faaliyetlerini kayıt içine alarak uluslararası standartlarla paralellik gösteren finansal tablolar üretmeleri, bu kapsamda veritabanı ve raporlamaya yönelik yatırımlar yapmaları, kurumsallaşma yönünde adım atarak kurumsal yönetim kültürünün tüm örgüt çalışanlarına benimsetilmesini sağlamaları, risk yönetimi ve finansal yönetim konusunda uzman insan kaynağına yatırım yaparak işletme bünyesinde risk ve finans yönetimini etkin bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Basel II’nin getirdiği diğer bir yenilik de, standart yaklaşım altında KOBİ’lerin bankalardan kredi kullanmaları aşamasında gösterebilecekleri teminatların risk azaltıcı etkilerinin bulunması halinde kabul edilebileceğidir. Bu kapsamda, Türkiye’de de yaygın olarak kullanılan ve uygulamadaki işletmenin de bankalardan kredi temini sırasında kullanmayı tercih ettiği gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak kefaletleri risk azaltıcı etkisi bulunmaması sebebi ile teminat olarak dikkate alınmayacaktır. Gayrimenkul ipoteklerinin Basel II kapsamında teminat olarak dikkate alınabilmesi ise; özel ve oldukça zorlayıcı şartlara bağlanmıştır. Bu çerçevede, KOBİ’lerin teminat yapılarını Basel II ile uyumlu hale getirmeleri gerekmektedir.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımların uygulanmaya başlanması ile birlikte standart yaklaşımdaki söz konusu sınırlamalar ortadan kalkacak, KOBİ’lerce her türlü teminat kredi temini sırasında kullanılabilecektir.

Sonuç olarak, Türkiye’de Basel II’nin standart yaklaşımlarla 2009¹ yılında, daha ileri yaklaşımlarla ise tahmini üç yıl içinde uygulamaya geçirileceği göz önünde

¹ Bu çalışma, savunma tarihi için enstitüye teslim edildikten sonra, 25 Haziran 2008’de, BDDK, 2008/15 sayılı basın açıklaması ile Basel II kriterlerinin uygulanma tarihini ileri bir tarihe ertelediğini açıklamıştır. Açıklamada şöyle denmiştir: "Türk Bankacılık Sektörünün Basel-II’ye 01.01.2009 tarihinde geçisine yönelik Kurumumuzca yürütülen çalışmalar sonucunda önemli mesafeler kaydedilmiş olmakla beraber, son dönemde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan sebepleri ve etkileri derin ve belirsiz gelişmeler ışığında özellikle seküritleşme ve likidite riski açılarından Basel-II Uzlaşısı’nda eksiklikler tespit edilmiştir. Söz konusu eksikliklerin giderilmesi amacıyla ilgili dokümanlarda değişiklik çalışmalarının uluslararası düzeyde devam ettiği bilinmektedir. Bahsi geçen

bulundurulduğunda, kalan süreçte, KOBİ'lerin Basel II kriterlerine uyum sağlayarak uygun maliyetlerle kredi temin edebilmeleri ve rekabet avantajı sağlayabilmeleri için aşağıdaki hususları yerine getirmeleri önerilebilir:

- İşletmelerin ana faaliyet konularında çalışmaları,
- Sermaye yapılarını güçlendirmeleri,
- Kurumsal yönetim kültürünün oluşturularak tüm çalışanlarca benimsenmesinin sağlanması,
- Kayıt dışı faaliyetlerin kayıt içine alınarak uluslararası standartlarda finansal tabloların düzenlenmesi ve şeffaflığın sağlanması,
- Finansal raporlamaların sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için teknolojik yatırımların yapılması,
- Etkin finans ve risk yöntemlerini, bu konuda uzman kişileri istihdam ederek işletmelerinde uygulanabilir hale getirmeleri,
- Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlanması, uyum sağlanamıyor ise; oluşabilecek riskleri yönetecek politikalar geliştirilmesi,
- Faaliyetlerinden doğan risklerin tanımlanması ve bu riskleri yönetmeye yönelik finansal araçların kullanılması,
- Basel II ile öngörülen değişimlerin etkilerinin bilinmesi ve oluşabilecek problemler için alternatif politikaların işletme bünyesinde geliştirilmesi

KOBİ'ler yukarıda sıralanan önerileri yerine getirmeleri durumunda, küçük olmalarının kendilerine sağladığı esneklik ve uyum avantajını en iyi şekilde

değişiklik çalışmaları yanında, uygulama sonuçları bu süreçte oldukça önemli olan Türk Ticaret Kanunu tasarısının henüz yasalaşmaması, finans ve reel sektör temsilcilerinin Basel-II'nin uygulanma zamanlamasına ilişkin görüşleri de dikkate alınarak bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın ileri bir tarihe ertelenmesi uygun görülmüştür."

değerlendirerek Basel II Düzenlemesi'ni kendileri için bir fırsat haline dönüştürebileceklerdir.

Bu çalışma ile Avrupa Birliği KOBİ kriterlerine uygun olan ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören şirketlerin sadece finansal tablolarından yararlanılarak, şirketlerin birbirleri ile karşılaştırılabileceği ve derecelendirme yapılabilmesine olanak sağlayan objektif bir model geliştirilmeye çalışılmıştır. Kullanılan oranlar kişiden kişiye değişebileceği gibi, bu değişiklik şirketlere verilen kredilendirme notunu da etkileyebilecektir. Ancak seçilen oranların farklılığı takip edilen metodolojiyi değiştirmemektedir.

Çalışmada izlenilen yöntem sayesinde şirketlerin birbirleri ile belirlenen kriter ve öncelikler doğrultusunda sayısal olarak karşılaştırılabilmeleri, başarı olasılıklarının belirlenmesi ve derecelendirme mümkün olmaktadır. Böylece şirket ile ilgisi olan ve olabilecek kişi ve kurumların durum tespiti ve risk analizi yaparken kullanabilecekleri verilere ulaşmaları sağlanmış olmaktadır.

KAYNAKÇA

Akbaş, Uğur, (2007), “Operasyonel Riskin Ölçümü: Türk Bankacılık Sistemi Sorunlarını Aşabilecek mi?”, www.riskyönetimi.com/operasyonel%20risk-ugur%20akbas.doc, 26.10.2007

Akdiş, Muhammed, Sabahat Bayrak, (2000), “Türkiye’de KOBİ’lerin Genel Görünümü ve Finansal Krizlere Dayanıklılığı: 5 İli Kapsayan Bir Araştırma”, **İktisat ve Yönetim Dergisi**, Yıl 2000, Sayı:6

Akgemci, Tahir, (2001), **KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, KOSGEB İdaresi Başkanlığı, Ankara,

Aksoy, Tamer; (2005), “Basel II: Temel Düzenlemeler, Etkiler ve Ülkemize Yönelik Öneriler”, **ASMMMO Bülteni**, Yıl:15, Sayı:162

Altıntaş, M. Ayhan, (2006), **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**, Turhan Kitapevi, Ankara,

Aras, Güler, Alövsat MÜSLÜMOV, (2002), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi’nde KOBİ’lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri”, (E.T.:17.02.2008).
http://www3.dogus.edu.tr/amuslumov/papers/Kuresel_KOBI_MAG.pdf

Aras, Güler, (2005) “Basel II Uygulamasının KOBİ’lere Etkileri ve Geçiş Süreci”, www.sbe.yildiz.edu.tr/basel%20ii.pdf, (E.T.:18.11.2007)

_____, (2007), **Basel II Sürecinde KOBİ’ler İçin Yol Haritası**, Deloitte Academy Yayınları, İstanbul

_____, (2001), “KOBİ’lerin Sermaye Piyasasından Yararlanma Olanakları: Tezgah Üstü Piyasalar ve Risk Sermayesi Yatırım Ortaklığı”, I. Orta Anadolu Kongresi, Yayınlanmış Tebliğ, Nevşehir, Kapadokya,

Ata, Ali, Mustafa Uğurlu, (2006), “Küresel Rekabet Ortamında Basel II’nin KOBİ’lere Etkilerinin Analizi”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, **5.Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi Bildirileri**,

Atiker, Mustafa, (2005) “Basel I ve Basel II”, Konya Ticaret Odası Bilgi Raporu, www.kto.org.tr/dosya/rapor/basel.pdf, (E.T.:19.11.2007)

Babuşçu, Şenol, (2005), “Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri”, Ankara Sanayi Odası-Aylık Yayın Organı ASOMEDYA, Ekim 2005, (s.46-67).

Basel Committee on Banking Supervision, (1988) “International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards”, <http://www.bis.org/publ/bcbsc111.htm>, (E.T.: 05.12.2007)

_____, (1999) “Principles For The Management Of Credit Risk”, <http://www.bis.org/publ/bcbs54.pdf?noframes=1>, (E.T.: 05.12.2007)

_____, (2004) “International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework”, (E.T.: 05.12.2007) <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>,

Basel II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu, (2006) “Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”, **TBB Bankacılar Dergisi**, Sayı 58, İstanbul, <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/pdf/58.pdf> (E.T.: 05.10.2007).

BCBS; (2000), “Principles for the Management of Credit Risk”,
<http://www.bis.org/publ/bcbs75.pdf> (E.T.:12.12.2006).

BDDK, (2005a) “10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı”,
http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125010_Soruda_Basel-II.pdf,
(E.T.:17.02.2008)

_____, (2005b) “Basel-II’ye Geçiş İlişkin Yol Haritası (Taslak)”,
http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125830052005_sunum.pdf, E.T.:(17.02.2008)

_____; (2005c), “Türk Bankacılık Sistemi Basel-II 1. Anket Çalışması
Sonuçları”, http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/basel2_anket_sonucu.pdf
(E.T.:16.09.2007).

_____; (2005d), “Basel II Semineri: Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı Ülke
Uygulamaları”, (E.T.:02.07.2006).
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/taix_sunum.zip

_____; (2005e), “Türk Bankacılık Sistemi Basel-II 2. Anket Çalışması
Sonuçları”,
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel2_2.Anket_Calismasi_Sonuclari.pdf
(E.T.: 05.08.2007).

Beşinci, Murat; (2005), “Basel Kriterleri, Basel II’nin Finans ve Bankacılık
Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II’ye Uyum Süreci”, **Active
Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı:45

BIS; (2001), “The New Capital Accord: An Explanatory Note”,
<http://www.bis.org/publ/bcbsca01.pdf> (E.T.:12.03.2007).

Bolgün, K.Evren, M. Barış Akçay, (2005), **Risk Yönetimi**, İkinci Baskı, İstanbul: Scala Yayıncılık.

Boyacıoğlu, Melek Acar; (2002), “Operasyonel Risk ve Yönetimi”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı:43

Brigham, Eugene F., Gapenski Louis C., (1994) **Financial Managemet: Theory and Practice**, Dreyden Pres, Fort Worth,

Candan, Hasan, Alper Özün, (2006), **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Çağıl, Gülcan, Barboros Çıtmacı, (2003), “Basel 2 Düzenlemeleri Işığında Bankalarda Risk Yönetimi”, **VII. Ulusal Finans Sempozyumu Bildirileri**, (s.267-292).

Değirmenci, Nihal; (2003), “Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi), TCMB, Ankara.

Karabıçak, Mevlüt, Nihat Altuntepe, (2001), “KOBİ’lerin Kredi Yoluyla Finansmanı”, Erciyes Üniversitesi, **I.Orta Anadolu Kongresi Bildirileri**, (s.282-294).

KOBİ Girişim Dergisi,

http://www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/kobi_girisim/EKO_girisim_ocak06.PDF (E.T.:18.01.2007).

KobiFinans Bilgi Serisi –II,

http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/02020503/9800 (E.T.: 06.09.2007).

Korkmaz, Tuba Kale; (2004), “Bankalarda Kredi Riski Ölçümünde Alternatif Yöntemler”, **Active Dergisi**, Sayı:37.

Küçüközmen, Coşkun; (2004), “Basel-II Üçüncü Yapısal Blok (Pillar 3): Piyasa Disiplini”, BDDK, <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Pillar-3.pdf> (E.T.: 25.06.2007).

Leblebici Teker, Dilek; “Bankacılıkta Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği”, http://bsy.marmara.edu.tr/TR/sempozyum_bildirileri/DILEK%20LEBLEBICI%20TEKER_62-69_.pdf

Mazıbaşı, Murat, (2005) Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme, **BDDK Yayınları**

Mazıbaşı, Murat; (2004), “Basel-II İkinci Yapısal Blok (Pillar 2): Denetimsel Gözden Geçirme”, **BDDK Yayınları**, <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Pillar2.pdf> (E.T.:25.06.2007).

Oktay, Ertan, Alptekin Güney, (2002), “Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri”, Doğu Akdeniz Üniversitesi, **21.Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu**, http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/ertan_oktay.pdf (E.T.: 04.11.2007).

Özen, Nahit, Temel Kredi Bilgileri, TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri, Ankara, 1998

Özerkek, Özgür, (2006), “Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılığı’nda Risk Yönetimi ve Denetim Süreçleri Üzerindeki Etkisi ve Örnek Bir Uygulama”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Parasız, İlker; (2000), **Modern Bankacılık-Teori ve Uygulama**, Kuşak Ofset. İstanbul

TBB, (2000), “Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi”, <http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc> (E.T.: 05.10.2007).

TBB, (2003), “Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası”, <http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/Roadmap%20sunum-TBBsonrev.ppt#2> (E.T.:05.10.2007).

TBB, (2004), “Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”, http://www.tbb.org.tr/turkce/yayin/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf (E.T.: 05.10.2007).

TBB, (2006), Bankacılar Dergisi Özel Basel II Sayısı, Sayı:58, Eylül 2006, <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/pdf/58.pdf> (E.T.: 05.10.2007).

Teker, Suat, K. Evren Bolgün, M.Barış Akçay, (2005) Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Bahar 2005, C.3 S.12, www.e-sosder.com

TSPAKB, (2005a), “Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı”, **Sermaye Piyasasında Gündem**, Sayı: 31 http://www.tspakb.org.tr/docs/ebirlik/gundem_200503.pdf (E.T.: 04.06.2007).

TSPAKB; (2005b), “Bankaların Kamuyu Aydınlatma Yükümlülükleri”, **Sermaye Piyasasında Gündem**, Sayı:37,
http://www.tspakb.org.tr/docs/ebirlik/gundem_200509.pdf (E.T.:08.12.2007).

U.S. Small Business Administration, (2006) Frequently Asked Questions,
www.sba.gov/advo/stats/sbfaq.pdf (E.T: 05.10.2007)

Usta, Öcal, Sevinç Güler, (2006), “KOBİ’lerin Finansmanı Üzerinde Basel II Kriterlerinin Etkileri ve Değişen Koşullarda Kredi Sağlamaya Yönelik Önlemler”, **İstanbul Kültür Üniversitesi, 3.KOBİ’ler ve Verimlilik Kongresi Bildirileri**

Uyar, Süleyman, Hakan AYGÖREN, (2006), “Basel II İlkelerinin KOBİ’lere Olası Etkileri: Finansman Maliyeti, Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından Değerlendirme”, **Mali Çözüm Dergisi (İSMMMO Yayın Organı)**, Sayı:77,
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/77malicozum/03%20hakemli%20suleyman%20uyar.pdf> (E.T.:10.06.2007).

Yayla, Münür, Yasemin Türker Kaya, (2005) “Basel-II, Ekonomik Yansımaları Ve Geçiş Süreci”, **BDDK ARD Çalışma Raporları: 2005/3**,
http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1272calismaraporu_2005_3.pdf (ET: 18.11.2007)

Yörük, Nevin, (2001), “KOBİ’lerin Kredi Yoluyla Finansmanında Karşılaştıkları Sorunlar ve Tokat İlinde Bir Uygulama”, Erciyes Üniversitesi, **I.Orta Anadolu Kongresi Bildirileri**

Yüksel, Ayhan, (2005), “Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”, **BDDK ARD Çalışma Raporları: 2005/4**,
http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel_II_SME.pdf (E.T.:18.06.2007).

Yüksel, Özer, Ebru Seçil Taşkan, (2005), “Basel II Kriterleri ve KOBİ’lerin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesine Etkileri”, EBSO,
<http://www.ebso.org.tr/tr/enformasyon/duyuru/BASEL%20II-Izmir%2029.09.2005.ppt> (E.T.: 18.06.2007).

EKLER

Ek 1: Farklı Ölçüm Yaklaşımları İçin Dikkate Alınabilecek Teminatlar

Basit Yöntem	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
	- Nakit, mevduat sertifikası, vb. - Altın - Hükümetlerce (ve merkez bankalarınca) veya benzer şekilde değerlendirilen kamu kurumlarınca ihraç edilen ve 4 ve üzeri derecelendirme notuna sahip borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler - Temel bir endekse dahil hisse senetleri - Belli şartları taşıyan yatırım fonları	- Nakit, mevduat sertifikası, vb. - Altın - Borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler - İyi derece almış Derecelendirilmemiş (belli şartlar dahilinde) - Temel bir endekse dahil hisse senetleri - Belli şartları taşıyan yatırım fonları		
Kapsamlı Yöntem		- Basit yöntemde kabul edilen teminatlar - Endekse dahil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetleri - Endekse dahil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetlerini içeren yatırım fonları	- Basit yöntemde kabul edilen teminatlar - Endekse dahil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetleri - Endekse dahil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetlerini içeren yatırım fonları - Ticari amaçlı gayrimenkul - İkamet amaçlı gayrimenkul - Alacaklar - Diğer fiziksel teminatlar	
Banka Tahminlerine Dayanan LGD Oranlarının Kullanılması				Bu kısımda dikkate alınabilecek teminatlara ilişkin herhangi bir sınırlama yoktur.

Yüksel, 2005, 25

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı 1999'da üniversite öğrenimine başladı ve 2004 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi İktisat bölümünden mezun oldu. Aynı yıl, aynı üniversitede İşletme Yönetimi yüksek lisans programına kabul edildi.

2006 yılından beri özel bir bankada çalışan Kadir Barut evli ve bir çocuk babasıdır. İngilizce bilmektedir.